

Studerterdemokrati eller anarki?

En undersøgelse af studenteroprøret ved Aarhus Universitet 1968-73 med fokus på de studerendes forsøg med parlamentarisme

Specialeafhandling udarbejdet af

Niels Dyrholm Jensen

Studienr.: 20061642

Specialevejleder: Søren Hein Rasmussen

Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet

Marts 2014

Indholdsfortegnelse

1 Indledning	3
2 Forskning og anden litteratur om 1968	5
2.1 Emneopdelingen i det kulturelle og det politiske	5
2.2 Historieforskning og anden litteratur om 68	7
2.3 To fortællinger om 68	11
2.4 Den internationale litteratur om 68	17
2.5 Den nyeste historieforskning om 68	18
3 Teori: Historisk institutionalisme	24
4 Kilder og metodiske overvejelser	27
5 Baggrunden for studenteroprøret i Aarhus	31
5.1 Oprøret i USA og Vesttyskland	31
5.2 Det første studenteroprør i København	33
6 Analyse	34
6.1 April til november 1968: Det første studenteroprør i Aarhus	34
6.1.1 Studenterrådets opbygning i 1968	34
6.1.2 Studenterrådets krav til nye statutter for Aarhus Universitet	35
6.1.3 Reformen af Studenterrådets valgordning	39
6.1.4 Studentermøderne beskrevet med begreber fra historisk institutionalisme	43
6.2 November 1968 til juni 1970: Teknokratstyret	44
6.2.1 Det første parlamentsvalg i Studenterrådet	44
6.2.2 Q-T samarbejdet	47
6.2.3 Den borgerlige opposition	51
6.2.4 Kampen imod Helges lov	52
6.3 Juni 1970 til april 1971: Konfrontationslinjen	55
6.3.1 Studenterfronten overtager styrelsen	55
6.3.2 De borgerlige i konsistorium	57
6.3.3 Rektorvalgsaktionen	59
6.4 April 1971 til marts 1972: De faglige studerende i offensiven	61
6.4.1 Liste S – Faglige Fællesliste	61
6.4.2 Studenterfrontens afvikling af parlamentariske aktiviteter	64
6.5 Marts 1972 til 1973: Parlamentet afvikles	65

6.5.1 Moderate Students opgiver Studenterrådet.....	65
6.5.2 Studenterfrontens reorganisering	67
6.5.3 Liste R og afviklingen af studenterparlamentet.....	68
7 Afslutning	69
7.1 Forløbet beskrevet med begreber fra historisk institutionalisme	69
7.2 Konklusion og perspektivering.....	72
English Summery.....	74
Appendiks 1: Resultater af valg til fællesrådet og konsistorium 1968-73	75
Kilder og litteratur.....	76

1 Indledning

Når årstallet 1968 kommer på tale, sætter det tanker i gang hos næsten alle. Året forbindes med mange begivenheder, fænomener og forestillinger som Vietnamkrigen, hippier, stoffer, fri sex, kollektiver, Maj 68 i Paris, Foråret i Prag, venstreorientering, Blekingegadebanden, Christiania og Thylejeren. Det har affødt en række udtryk – "Ånden fra 68", "børn af 68", "68-generationen", "68-pædagogik" osv. 68 er blevet forkæret, idylliseret og omspundet med sagn, og siden murens fald er 68 blevet en vigtig og hyppigt anvendt reference i samfundsdebatten mellem højre- og venstrefløj i Danmark. På trods af, at året på denne måde er et kontroversielt emne i danmarkshistorien, så har danske historikere ikke beskæftiget sig meget med 1968. Samtidig har vi set siden finanskrisen i 2008, at studerende verden over har protesteret imod det, som de oplever som uretfærdige universitetsreformer og nedskæringer på deres uddannelser. Det går hårdest for sig i Storbritannien, Irland, Italien og Canada, hvor flere hundrede tusinder studerende har demonstreret, strejket, besat og blokeret imod kraftige forøgelse af brugerbetalingen på videregående uddannelser – penge, som staterne har anvendt til at betale for en krise, de unge ikke føler sig skyldige i. Herhjemme oplevede vi den største selvstændige ungdomsdemonstration i årtier, da fyrretusinde elever, studerende og lærlinge protesterede imod nedskæringer på SU'en og manglende praktikpladser i oktober 2010. De politisk aktive unge er inspireret af Occupy-bevægelsen og det såkaldte Arabiske Forår; men de fleste er klar over, at traditionen for studenterradikalisme rækker tilbage til ungdomsoprøret i 1968. Inspireret af den udvikling vil jeg kaste lys over en mindre del af dette oprør – nemlig magtkampene og reformerne, der foregik inden for Studenterrådet ved Aarhus Universitet.

I denne afhandling vil jeg analysere den politiske og institutionelle udvikling inden for Studenterrådet ved Aarhus Universitet 1968-73 med henblik på at bidrage til forståelsen af studenteroprørernes forskellige mål, handlinger og strategier i denne periode. Herunder vil jeg afdække, hvilke idealer og forestillinger om et studenterråd og en studenterbevægelse; som de forskellige studenterfraktioner havde og udviklede i perioden.

Mit fokus er præget af min interesse for Studenterrådet ved Aarhus Universitet, som blev påvirket mere end nogen anden organisation af de begivenheder, som fandt sted ved universitetet i 1968-73. Jeg lader mig inspirere af historisk institutionalisme, der er en tilgang fra politologien, som bruges til at undersøge betydningen af institutioner for historiske forløb. Tilgangen anvendes

både i forbindelse med økonomiske analyser og analyser af store formelle organisationer i samfundet; men den bruges også i forbindelse med undersøgelser af uformelle kulturelle fænomener. Jeg vil vise, at studenterrådets institutionelle ombygning har haft en betydning for studenteroprørernes strategier, målsætninger og handlinger. De var grundlæggende uenige om rådets funktion, rolle og struktur. På den ene side var den traditionelle studenterpolitikere, der ønskede et studenterråd, der var upåvirket af partipolitiske interesser og varetog de studerendes faglige interesser på samme måde, som en fagforening gør det for lønmodtagerne. På den anden side fandtes studenteroprørerne, der i Aarhus bar præg af fløjpolitiske projekter – særligt af den marxistiske slags. Disse grupper sloges, samarbejdede og påvirkede hinanden, alt sammen under påvirkning af den strukturelle indretning af Studenterrådet. I løbet af min afhandling vil jeg undersøge grupper, som ikke før har været i centrum af en historiefaglig undersøgelse af 68. Dette gælder de borgerlige studenterpolitikere; men også de studerende, som var aktive lokalt ved deres fag. Jeg vil vise, at netop denne gruppe har haft en større betydning for studenteroprørerets udvikling end hidtidig konkluderet.

Jeg vil begynde med et afsnit, hvor jeg redegør for litteraturen om 68, og den betydning 68 har haft for os som fortælling. Her vil jeg fokusere på den del af litteraturen, der handler om de politiske forhold i 1968, og mere specifikt på den danske litteratur herom. Derefter vil jeg kort gøre rede for den teoretiske tilgang, jeg anvender, og tage nogle nødvendige forbehold over for dens forklaringsevne. Efter dette følger en gennemgang af de kilder, jeg har anvendt. Her vil det fremgå, at min afhandling er baseret på analyser af primært kildemateriale, som ikke før har været anvendt til en undersøgelse af 68. Så vil jeg fortsætte med en kort gennemgang af den internationale og nationale baggrund, som oprøret i Aarhus har forgået på baggrund af. På grund af universitetets størrelse og beliggenhed har århusianerne ikke haft den samme mulighed for at sætte præg på udviklingen af oprøret i Danmark, som de københavnske studerende; men århusianerne har været påvirket af begivenhederne i særligt København og Vesttyskland. Herefter følger selve analysen. Den er bygget kronologisk op efter en underopdeling i fem perioder, som jeg har fundet passende i forhold til Studenterrådets institutionelle udvikling. Jeg vil slutte af med nogle teoretiske betragtninger og drage nogle paralleller til den smule sekundære litteratur, der findes om emnet. Her tænker jeg særligt på Steven L. B. Jensens og Thomas Ekman Jørgensens upublicerede

afhandling *Studenteroprøret i Danmark i 1968* (1999), der er en af de få dybdebrorende analyser af studenteroprøret i Danmark.

2 Forskning og anden litteratur om 1968

2.1 Emneopdelingen i det kulturelle og det politiske

Litteraturen om 1968 kan opdeles efter to overordnede emner. På den ene side findes der en litteratur, der handler om de politiske projekter, der forbindes med 68. Hovedparten af denne omhandler de nye venstreorienterede partier, organisationer og bevægelser, som voksede frem i 60'erne og 70'erne. På den anden side findes der en litteratur, der fokuserer på de utopiske æstetiske projekter og den antiautoritære ungdomskultur, der voksede frem i 60'erne og 70'erne. Niels Martinovs *Ungdomsoprøret i Danmark* (2000) er et fremtrædende eksempel på denne litteratur. Martinov, som selv er litteraturforsker og skuespiller, gennemgår her en lang række af de kulturelle og kunstneriske fænomener, der forbindes med 68: Beatmusikken, samlivsformerne i kollektivet og storfamilien, den eksperimenterende billedkunst, gruppeteateret, kvindelitteraturen, forbrug, stofmisbrug osv. I hvert tilfælde forbinder han fænomenerne i Danmark med tilsvarende internationale strømninger. Der findes naturligvis et overlap mellem det æstetiske og det politiske. Martinov er også særligt interesseret i sammenhængen mellem kunst, privatliv og politik. Han understreger kunstens frigørende budskaber og betydning for samfundet; men bogen er: "... et forsøg på at beskrive den effekt, ungdomsoprøret havde på en mindre gruppe kunstnere inden for billedkunst, litteratur, teater og film."¹ Fokus er således på de kunstneriske og kulturelle miljøer – ikke på de politiske. Et nyere eksempel på litteratur, der fokuserer på det kulturelle, er Tania Ørums *De eksperimenterende tressere* (2008). Ørum tager udgangspunkt i den såkaldte "kulturkrig", der brød ud i midten af 60'erne. Dette var en offentlig debat om en oplevet kløft mellem den statsstøttede finkultur/højkultur, og den økonomisk selv bærende populærkultur/lavkultur. På den ene side i debatten var Det danske Akademi med medlemmer som Tom Kristensen og Karen Blixen, og på den anden side lagerforvalter Peter Rindal. Uenighederne bidrog til politiseringen og en generel udvidelse af kulturbegrebet gennem 60'erne, hvilket ledte til avantgardekunsten, som

¹Martinov, Niels, s. 11

ungdomsoprørerne tog til sig. Denne gik på tværs af fronten i kulturkrigen, da avantgardekunstnerne tager massekulturens nye udtryk og teknologier til sig – f.eks. elektronisk musik og tegneserie; men samtidig tager de afstand til kommerialiseringen. På den måde kunne den kulturelle elite forene sig med rindalisterne i deres forargelse over avantgardekunstnernes provokerende musik, gadeteater og euforiserende stoffer. Avantgarden begynder i selvskabte modkulturelle institutioner, men bringer senere kunsten ud i det offentlige rum, hvor de mødes med andre ungdomskulturelle og politiske strømninger. Ørum fremhæver, at det er 60'ernes kulturelle landevindinger – demokratiseringen, utopismen og optimismen, der er bevaret fra 68. Meget af 60'ernes kunst ser stadig avanceret ud i dag, og den danner stadig ny mode.

Adskillelsen mellem politik og kultur gør sig også gældende i forhold til skelnen mellem betegnelserne ungdomsoprøret og studenteroprøret i litteraturen om 1968. Ungdomsoprøret er den betegnelse, som historikere oftest anvender, men de bruger den til at beskrive forskellige sider af 1968. Derfor er det blevet en bred og flertydig betegnelse, som både bruges i den politiske og den kulturelle litteratur. Studenteroprøret henviser mere specifikt til de uroligheder og protester, der foregik ved universiteterne i årene omkring 68. Derfor har man typisk betragtet studenteroprøret som en begivenhed i den overordnede fortælling om ungdomsoprøret, og i forlængelse heraf bliver studenteroprørerne set som en undergruppering af ungdomsoprørerne. Dette er f.eks. tilfældet i Martinovs værk, hvor studenteroprøret kun beskrives i indledningen. Men det er lige så ofte tilfældet, at studenteroprøret bliver beskrevet som en videreførelse, politisering og radikalisering af ungdomsoprøret inden for rammerne af universitet. Studenteroprørerne bliver i denne forbindelse beskrevet som efterkommere eller udløbere af ungdomsoprørerne. Denne forestilling er også inspireret af de to stereotyper, som anvendes i litteraturen om ungdomsoprørerne og studenteroprørerne: "*Yogien*" og "*kommissæren*". Betegnelsesparret stammer fra Arthur Koestlers bog af samme navn fra 1946, og det spiller på det sværmeriske og idealistiske ved forestillingen om ungdomsoprørerne og det totalitære og magtorienterede ved forestillingen om studenteroprørerne. Fordi oprørernes kulturelle projekt ryger i baggrunden efter 1970 anvender disse forskere sjældent betegnelsen ungdomsoprør til at beskrive forhold efter dette år. Historikeren Anette Warring har bemærket, at denne opdeling mellem det kulturelle og det

politiske ikke altid er frugtbar, og hun efterlyser en opløsning af grænsen mellem de to interessefelter.² Dette vil jeg vende tilbage til.

Jeg undersøger kun det studenterpolitiske miljø i denne afhandling og vil ikke komme yderligere ind på den litteratur, der handler om de kunstneriske og kulturelle sider af 68. Først vil jeg redegøre for den historieforskning, der omhandler de politiske sider af 68. Så vil jeg komme ind på andre former for litteratur, der kan være interessant i forbindelse med et historiestudie af 68. Derefter vil jeg redegøre for den traditionelle fortælling om 68, og hvordan den nu bliver udfordret af en modfortælling, der har vundet meget opbakning siden murens fald – og i særdeleshed efter de borgerliges valgsejr i 2001. Jeg vil også kort redegøre kort for den internationale forskning på området. Til sidst vil jeg gennemgå den nyeste litteratur om studenteroprøret. Det bør også nævnes, at jeg har forsøgt at begrænse mig til faglig og biografisk litteratur i denne gennemgang. Jeg har ikke inkluderet film, dokumentarer eller fiktion.

2.2 Historieforskning og anden litteratur om 68

Nogle af de første forsøg på at beskrive studenteroprørets historie gøres allerede i slutningen af 1968 samt begyndelsen 70'erne af folk, som selv er aktive eller tidligere aktive i studenterbevægelsen. Disse tekster findes i form af kildesamlinger, artikler, opgaver, afhandlinger og rapporter, der blev trykt i forskellige studenterblade og debatbøger. Et tidligt eksempel på disse tekster er *Studenteroprøret. Dokumenter og udsagn* af Bente Hansen og Hans Henrik Jacobsen, som allerede udkom i 1968. Jeg vil fremhæve Ole G. Hansens *Studenter i bevægelse, 1968/78* (1978) som eksempel på den tidlige marxistiske litteratur. Hansen begynder med en kort gennemgang af studenteroprøret i USA, Vesttyskland, Frankrig og Danmark med vægt på forskellene mellem oprørenes forløb i de forskellige lande, som efterfølges af en marxistisk analyse af de studerende klasseposition, klassebevidsthed og ideologi. Denne anvendes til at begrunde, hvorfor studenteroprøret i 60'erne udmærker sig som noget nyt i forhold til tidligere århundreders konflikter mellem studerende og andre grupper i samfundet. I analysen begrundes Hansen også studenterbevægelsens videre udvikling i en serie af faser. Han diskuterer løbende de strategier, som forskellige venstreorienterede fraktioner har anvendt og udstikker til sidst nogle linjer for bevægelsens fremtid. Formålet med at studere studenterbevægelsens historie er på denne måde

² Warring, Anette, s. 361

at udlede den rigtige strategi for det fremtidige arbejde og at politisere eller "bevidstgøre" andre studerende.³ Det er klart, at teksterne i denne genre også har været brugt til at legitimere den ene gruppes strategier over for den anden i de interne kampe i bevægelsen. Boj Bros *Studerterbevægelsen – illusion og virkelighed*, og *Om Studenterbevægelsen 1968-1976* af Hans Oluf Schou m.fl. er eksempler på litteratur af samme genre. Fælles for dem er, at forfatterne selv er involverede i de organisationer og begivenheder, som de analyserer, og der mangler unægteligt kritisk distance. Skildringerne er særligt karakteriseret ved, at de stort set ikke beskriver de borgerlige studerende, som også var politisk aktive. Man kan derfor få det indtryk, at alle studenterne var marxister. Teksterne er imidlertid interessante som kilder til indsigt i den selvforståelse, de venstreorienterede studerende har haft, og de valg og motiver, som de havde. De er også interessante af den årsag, at de specifikt handler om studenterbevægelsen i Danmark.

Allerede fra begyndelsen af 70'erne begynder danske akademikere også at interessere sig for 68 i en bredere kontekst end studenteroprøret. Men fordi mange af studenteroprørerne ente med at være akademikere, har de haft direkte indflydelse på den generation af forskere, der først interesserer sig for emnet. Derfor er mange af disse værker også præget af teoretiske skoler, der udspringer af studenteroprøret, og de beskriver typisk ungdoms- og studenteroprøret som en konsekvens af samfundets materielle udvikling. Dette gælder særligt den kritiske teori, der stammer fra Institut für Sozialforschung i Frankfurt – den såkaldte Frankfurter-skole. Jeg vil fremhæve Peter Gundelachs *Sociale bevægelser og samfundsændringer* (1988) og Henrik Kaare Nielsens *Demokrati i bevægelse* (1991) som eksempler på denne litteratur. Peter Gundelach undersøger fremkomsten og udviklingen af sociale bevægelser i Danmark i 1800- og 1900-tallet. Han tager udgangspunkt i en periodisering af samfundsudviklingen i en traditionel, moderne og programmeret fase, hvor idéen om det programmerede samfund er hentet fra den franske sociolog Alain Touraine. Det programmerede samfund, der vokser frem efter Anden Verdenskrig, er kendetegnet ved en ny sammensmeltning af de kapitalistiske og de politiske kræfter. Grundlaget for denne opfattelse ligger i den offentlige sektors vækst og statens højere grad af indgriben i markedsmekanismen, civilsamfundet og mange dele af privatlivet. Gundelach analyserer en række sociale bevægelser, der udsprang af ungdomsoprøret, og konkluderer, at de er baseret på værdier, der er skabt i modsætning til det programmerede samfunds værdier – herunder kollektivismen, internationalisme

³ Hansen, Ole G., s. 10

og utopisme. Ungdomsoprøret er således skabt som følge af den programmerede fase i samfundsudviklingen, men repræsenterer samtidig en protest imod den. Henrik Kaare Nielsen tager udgangspunkt i Jürgen Habermas' teori om koloniseringen af livsverdenen og beskriver opkomsten af nye sociale bevægelser i 60'erne som en del af en konflikt mellem en ekspansiv, styringsfikseret statsmagt og forskellige grupper i samfundet, der forsøger at holde sig fri af denne centrale styring. Ifølge Nielsen repræsenterer de sociale bevægelser ikke nye værdier, som de gør hos Gundelach, men en grundlæggende modsætning i det kapitalistiske samfund. Han betragter værdiændringerne som sekundære i denne sammenhæng. Andre væsentlige værker af denne slags inkluderer Lis Tøgebys *Ens og forskellig, Græsrodsdeltagelse i Norden* (1989), hvor der gennemføres en komparativ analyse af græsrodsbevægelser på i de nordiske lande, og Søren Hein Rasmussens *Sære Alliancer. Politiske bevægelser i efterkrigstidens Danmark* (1997). Siden begyndelsen af 80'erne bliver 1968 også belyst i samtidshistoriske oversigtsværker. Tendensen her er dog, at de kulturelle sider fylder mere end de politiske, og at studenteroprøret kun behandles. Det er formentlig på grund af universitetshistoriens begrænsede relevans i forhold til andre træk i danmarkshistorien. Dette gælder for *Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie* (2005), *Danmarks historie i grundtræk* (2002) og *Et land i forvandling, Danmarks historie 1970-2005* af Søren Hein Rasmussen og Poul Villaume, hvor 68 mest spiller en rolle som baggrund for de indledende historier om 70'erne.

Studenteroprøret og dets eftervirkninger er også blevet behandlet uden for historiefaglige kredse. Her findes først og fremmest et væld af erindringslitteratur, der er skrevet af personer, der var involverede i begivenhederne. De begynder at udkomme fra midten af 70'erne, og der udkommer stadig bøger af denne slags i dag. Her skal nævnes antologien *Dengang i 60'erne* af bl.a. Bente Hansen. Dette værk er blevet kaldt en klassiker inden for litteraturen om 1968.⁴ Bogen indeholder bidrag og samtaler med flere af 68'ere, som blev kendte i offentligheden – f.eks. Hanne Reintoft, Preben Wilhjelm, Gert Petersen og Ebbe Kløvedal Reich, og med deres bidrag kommer man omkring mange af de emner, der forbindes med 60'erne. Nogle af bidragene virker dog temmelig nostalgiske og forvirrede, og disse kan dårligt tages i betragtning i relation til en historiefaglig undersøgelse. Bogen *Livsstykker* skal også nævnes. Bogen indeholder selvportrætter af en håndfuld 68'ere – bl.a. Niels Ole Finneman, der var en central skikkelse under studenteroprøret ved Aarhus Universitet, og den giver et godt indtryk af livet i kollektivet. Herudover findes der nogle nyere bidrag

⁴Jensen, John V., s. 5

til erindringslitteraturen i essaysamlingen *De fire dimensioner* af Mihail Larsen. I denne essaysamling, der ellers har et andet emne end 1968, ser Larsen tilbage på sin tid som studenterpolitiker og underviser ved Aarhus Universitet i 70'erne. Den indeholder bl.a. *Erindringer om Rudi Dutschke*, der handler om Dutschkes tilværelse som politisk flygtning i Danmark. Når man vil anvende den selvbiografiske litteratur i en historiefaglig undersøgelse, gælder naturligvis det forbehold, at man må lægge mærke til afstanden mellem begivenheden og nedskrivningen. Det skal man for det første gøre, fordi folk har en selektiv hukommelse. Man skal f.eks. sikre sig, at der faktisk er tale om øjenvidneberetninger og ikke andenhåndsoplysninger. For det andet fordi personlige forklaringer ændres over tid. Man må have forfatterens motiver på nedskrivningstidspunktet for øje. I forhold til studenteroprøret, der har haft stor indflydelse på den akademiske verden, er forfatterens videnskabsteoretiske standpunkt også af betydning.

Studenteroprøret er blevet et emne i en række jubilæumsskrifter, der er udgivet af de organisationer og institutioner, som var berørt af oprøret. Den først af disse er 75 års-bogen fra Studenterrådet ved Københavns Universitet, *Rebeller og medløbere* af Jacob Gottshaus (1987). Fra Aarhus findes Mihail Larsens bidrag til *Studenterne ved Aarhus Universitet* i Aarhus Universitets 50-årsjubilæumsskrift (1978). I denne artikel begrundes Larsen oprøret med socioøkonomiske faktorer – særligt væksten i studentertallet. Et andet eksempel er Peter Fransens og Henrik Harnows *Fra teknisk selskab til studenterpolitisk interesseorganisation. Polyteknisk Forening 1846-1996* (1996) – 150 års-bogen fra studenterorganisationen ved Danmarks Tekniske Universitet. I bogen, der omfatter Polyteknisk Forenings lange historie, findes et afsnit med en gennemgang af studenteroprørets forløb ved Danmarks Tekniske Højskole. Det er her en smule anderledes end ved universiteterne. Polyteknisk Forening mister først sin status som repræsentant for de studerende, da ingeniørhøjskolen under store protester kommer ind under universiteternes styrelseslov i 1973. Studenterrådet ved Aarhus Universitet har udgivet en 75 års-jubilæumsbog, hvori studenteroprøret beskrives. Dette er Bjørn Kock Sørensens og Mikkel Balskilde Hansens *Studenterrådet 1932-2007* (2007). Denne bog består hovedsagligt af en række interviews og bidrag fra tidligere studerende – blandt andre Svend Auken, Vibeke Sperling, Jens-Peter Bonde og Bertel Haarder. For disse gælder de samme forbehold, som kendetegner erindringslitteraturen. Bidraget fra Jens-Peter Bonde og interviewet af Bertel Haarder er særligt præget af interviewpersonernes nutidige politiske omstændigheder. Ud over forbehold for dette, må man have for øje, at jubilæumsskrifter

sædvanligvis har det formål at informere offentligheden og de aktive i den pågældende organisation om organisationens status og de vigtigste resultater af dens arbejde – ofte på en måde, der peger fremad og understreger vigtigheden af at fortsætte arbejdet. I Sørensen og Hansens værk finder man også adskillige gode råd og skulderklap til nutidige og fremtidige aktive i Studenterrådet.

Den sidste jubilæumsbog, som jeg vil fremhæve er *I tidens strøm. Studenterkonservatismen i Aarhus 1934-2011* af Christian H. Skov og Kenneth Bøjler. Denne var først tænkt som et mindre festskrift, der skulle udgives i forbindelse med 70-årsfødselsdagen for Konservative Studenter i Aarhus i 2004. Inden fuldendelsen af projektet i 2012 er festskriftet imidlertid vokset til en bog, der består af to dele. I den ene findes en række beretninger fra folk, som var aktive i 60'erne og 70'erne, og perioden omkring 1968 fylder meget i bogen – ikke kun fordi, studenteroprøret var vigtigt; men også fordi KS gennemlever en voldsom periode. Foreningen når sit højdepunkt i 1966, hvorefter det går hastigt ned ad bakke. Frem mod 1970 er det konservative studentermiljø præget af afmagt, inaktivitet og splittelse mellem progressive og antimodernistiske tendenser. Samtidig er KS i hård konkurrence med Konservativ Ungdom og den klassiske foreningskultur udfordres af en ny græsrodsaktivisme.⁵ Forfatterne er på denne måde overraskende kritiske i forhold til enkeltpersoner og resultatet af foreningens arbejde. F.eks. beskrives den markante formand for de konservative studerende i Aarhus 1967-68, Lars Peter Gammelgaard, som værende autoritær og ude af trit med sine medstuderende.⁶ Alligevel er *I tidens strøm* en smal bog, der er beregnet til et konservativt publikum. De konservative studerendes gode hensigter bliver aldrig betvivlet; mens mostanderne til en vis grad bliver dæmoniseret. På denne måde hører *I tidens strøm* til den gruppe af litteratur, der er med til at skabe en modfortælling til den traditionelle måde at forstå 68. Dette kommer jeg ind på nedenunder. Her bør også nævnes Else Hansens værk *En koral i tidens strøm. RUC 1972-97* (1997), der udkom i forbindelse med Roskilde Universitetscenters 25 års-jubilæum. Bogen handler om universitetscenterets historie, og studenteroprøret har mest betydning i forbindelse uddannelsesinstitutionens første årti, hvor RUC havde ry for at være en "marxistisk missionsskole" og var lukningstruet.

2.3 To fortællinger om 68

⁵ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 63-71

⁶ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 71

I begyndelsen af *Dengang i 60'erne* kan man læse: "*Selv de stilleste eksistenser, selv den uberørte kernefamilie i parcelhuset på Her-går-det-godt-vej måtte erkende, at tingene forandrede sig.*"⁷ Bente Hansen indleder her bogen med at slå fast, at historien om 60'erne handler om forandring. Denne narrative fremstilling er den mest udbredte inden for den danske litteratur om 60'erne. Ifølge denne er 60'erne et årti, hvor en ny generation gør oprør mod forældede sociale, politiske og kulturelle forhold i samfundet. Mens oprørets politiske projekter slår fejl, danner det alligevel grundlaget for en mere frisindet og pluralistisk dansk kultur.

Man kan finde denne fortælling gengivet i samtidshistoriske oversigtsværker, hvor historikere redegør for forskellige samfundsmæssige fænomener, som har været betingende for oprøret og forandringen i 60'erne. Det fremhæves for eksempel, at højkonjunktoren fra slut-50'erne til slut-60'erne skabte velstand og overskud, så flere unge kunne få en længere uddannelse. Der tales om en uddannelseseksplosion. Samtidig er den unge generation vokset op med en relativt større materiel sikkerhed end forældrene og udvikler derfor anderledes værdier. Generationskløften kan derfor betragtes som grundlæggende for forandringerne omkring 68.⁸ Det er også blevet fremhævet, at der foregår et mere generelt opbrud i arbejdsforhold og familiemønstre som følge af urbanisering, opbygning af velfærdsstaten og kvindernes øgede deltagelse på arbejdsmarkedet i 50'erne og 60'erne, hvilket skaber et bredere behov for nye værdier. Frustrationen vokser over det gamle fastlåste firepartisystem og velfærdsstatens ustandselige vækst.⁹ Udbredelsen af nye massemedier – særligt fjernsynsapparatet, men også importen af ugeblade fra USA – øger befolknings vidensniveau og udfordrer den traditionelle partipresse tilknyttet især folketingspartierne. Der tales derfor om en amerikanisering og en ny global bevidsthed. Den Kolde Krig og imperialismens rædsler bliver pludselig meget nærværende gennem nyhedsudsendelser med billeder fra Vietnamkrigen.¹⁰ Globaliseringen påvirker særligt de unge. De tager først og fremmest en ny forbrugskultur til sig med jeans, rock- og beatmusik, men importerer samtidig også den særligt antiautoritære ungdomskultur fra USA Socialistisk Folkeparti og det "Nye Venstre", der opstår som alternativ til den sovjettro kommunistiske bevægelse, tiltrækker en masse unge i slutningen af 50'erne og begyndelsen af 60'erne, som deltager i en ny

⁷ Hansen, Bente m.fl., s. 12

⁸ Rasmussen, Søren og Poul Villaume, s. 61-69

⁹ Rasmussen, Søren, s. 390-391

¹⁰ Nissen, Hans K., s. 343-355

bølge af udenomsparlamentarisk arbejde. Særligt kampagnen mod atomvåben fra 1960 til midt-60'erne udfordrer det gamle politiske system og inspirerer til nye former for politisk aktivitet.¹¹ Kulturkrigen og ungdommens politisering af kunst og kultur bliver også nævnt i oversigtsværkerne.¹² Da væksten aftog i 1970, fandt man også en stor eftergivenhed i samfundet, da man i det formelle politiske system erkendte behovet for fornyelse på mange områder. Historikere har fremhævet disse fænomener i deres fremstillinger af tiden omkring 1968 som en periode med forandring. De redegør for fænomenerne, men vægter sjældent nogen frem for andre. I stedet er det konvergens og tilstedeværelsen af flere af dem i årene op til 1968, der anvendes til at begrunde forandringsfortællingen. Selv om forskningen sjældent er eksplicit normativ, så er der en indbygget sammenhæng mellem forandringsfortællingen og indtrykket af en voksende frihed og udvidelse af demokrati.

I *Politikens og Gyldendals Danmarkshistorie* bind 14, 2. udgave, fra 2004, kan man læse følgende i litteraturvejledningen: "*Den bedste skildring af studenteroprøret er stadig Ole G. Hansens *Studenter i bevægelse 1968-78 (1978)**".¹³ Citatet afslører ikke bare, at de venstreorienterede studenter egne fremstillinger af studenteroprøret har været paradigmesættende i mange år, det antyder også det forhold, at der ikke er skrevet meget om studenteroprøret siden 70'erne. Det er interessant, at studenterbevægelsen ofte udelades i den litteratur, der omhandler de politiske aspekter af 68, da mange af de historikere, som beskæftiger sig med 68, selv har været i berøring med de studenterpolitiske miljøer. Det kan der være flere årsager til. Det kan skyldes, at forskerne ikke vil skrive om emnet af hensyn til objektiviteten. En anden årsag kan være, at interessen for studenterbevægelsen bare ikke er lige så stor som for andre bevægelser, der havde bredere tilslutning og større samfundsmæssig gennemslagskræft i løbet af 70'erne. Men det kan også skyldes, at studenterbevægelsens har haft ry for dogmatisme og totalitarisme, og at historikerne ikke har ønsket at kaste lys over disse forhold, fordi det ikke passer med den almindelige forståelse af forandringsfortællingen om 68. Fortællinger om 68 er ofte delt i tre perioder, som undersøges hver for sig: En indledende periode fra midt-50'erne til 1968, hvor man finder de betingelser og udviklingstendenser, der resulterer i ungdomsoprøret; en periode fra 1968 til 1970, hvor oprøret primært har et aktivistisk og kulturelt udtryk; og en afsluttende periode fra 1970 til slutningen af

¹¹Nissen, Hans K., s. 256-261

¹²Nissen, Hans K., s. 270-279

¹³Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie (2004), bd. 2, s. 372

70'erne, hvor det kulturelle element rykker i baggrunden til fordel for politiske massemobiliseringer og studenteroprør. I en kort tid lykkedes det studenterne at påvirke det politiske miljø i Danmark, men tonen bliver hurtigt hård og uforsonlig. Ungdommen bliver igen splittet i forskellige fraktioner og enkeltsagsbevægelser, der bliver mindre og mindre, indtil de dør ud i slutningen af 70'erne. 60'erne kommer således til at stå for det forandrende, utopiske og antiautoritære; mens 70'ernes står for det totalitære og dogmatiske. Historikere har undgået at beskrive studenteroprøret nærgående ved at fokusere på perioderne op til 1970, som passer bedst til almindelige positive forståelse af forandringsfortællingen. Disse er stærkt overrepræsenteret i litteraturen. Det er derfor rimeligt, hvis nutidige historikere begynder at rejse spørgsmål i forhold til forandringsfortællingen, da fortællingen ligger meget tæt på af 68'ernes egen selvforståelse.

Men det, der udfordrer den traditionelle forandringsfortælling mest, er ikke unge historikere, der fremstiller et konkurrerende paradigme om 68. Det er en offentlig debat, der blev rejst efter murens fald af en række meningsdannere, som alle er placeret til højre i dansk politik. De begyndte at udføre fortællingen om 1968 som led i et bredere opgør med venstrefløjen over dens rolle under Anden Verdenskrig og den Kolde Krig. Blandt de mest fremtrædende af disse meningsdannere er historikerne Bent Jensen og Henrik Jensen, journalisten Bent Blüdnikow, forfatteren Mikkel Plum og politikerne Bertel Haarder og Søren Krarup. Disse får nogle gange følgeskab af tidligere venstreorienterede, som nu tager afstand til ting, de sagde og gjorde før murens fald. Kritikken fremføres i debatbøger, kronikker og debatindlæg. Meget af kritikken er opsummeret i antologierne *Opgøret om den Kolde Krig* (2003), redigeret af Bent Blüdnikow (red.); og *Idealisme eller fanatisme? Opgøret om venstrefløjen under den kolde krig* (2003), der er redigeret af Adam Holm og Peter Scharff Smith. Her anklages venstrefløjen for at have svigtet både demokratiet og landet i løbet af det tyvende århundrede: Først under Anden Verdenskrig, hvor kritikerne fremhæver Socialdemokraternes samarbejdspolitik og kommunisternes støtte til Molotov-Ribbentrop-pagten. Under den Kolde Krig er det bl.a. venstrefløjens moralske relativisme i forhold til kommunismens forbrydelser, som kritikerne fremhæver. Herudover anklager de venstrefløjen for selv at dyrke antidemokratiske, voldelige og antisemitiske tendenser. Vigtigst er det, at venstrefløjen udgjorde en sikkerhedstrussel under den Kolde Krig. Særligt Danmarks Kommunistiske Parti (DKP) var undergravende, da partiet var tilhængere af socialismen i Sovjetunionen; men også Socialdemokraterne og det Radikale Venstre svigtede landets sikkerhed,

da de i 60'erne sagde nej til atomvåben og i 80'erne stod for den danske fodnotepolitik. Et stort tema i den generelle debat har desuden været, hvorledes 68'erne i voldsomt antal blev ansat i medierne og den offentlige sektor, hvor de skulle have haft en skadelig effekt på uddannelsessystemet og kulturlivet. Dette gælder særligt universiteterne og Danmarks Radio, hvor venstreorienterede akademikere skulle have haft monopol på ansættelser og terroriseret anderledestænkende. Kritikken blev skærpet efter de borgerliges valgsejr i 2001, og debatten blev nu kaldt "kulturkampen" eller "værdikampen". Denne kamp nåede et højdepunkt i 2003, hvor den borgerlige regering nedtonede sin retorik. Værdikampen flammede op igen i jubilæumsåret 2008, hvor der blev udgivet flere debatbøger, og hvor de store dagblade havde længere artikelserier og særnumre om emnet. Ved en hurtig gennemlæsning af nogle særnumre fra dette år er det tydeligt, at debatten ikke er kommet videre siden 2003. Tværtimod er den blevet mere højrøstet og personlig.¹⁴

Angrebet på forandringsfortællingen er blevet mødt på forskellige måder af gamle 68'ere. En udbredt reaktion er at tage afstand til dele af oprøret, men forsvare andre – og her bliver marxisterne ofte udpeget som skurkene. Et eksempel på dette kan findes i Ole Grünbaums bog *Bar røv i 60'erne* fra 2005. Grünbaum, som selv var provo, tager afstand til studenteroprøret og den marxistiske venstrefløj. Han bekræfter, at der fandtes autoritære tendenser i denne del af oprøret og er lettet over, at studenternes politiske projekt slog fejl. Grünbaum ønsker i stedet at fremhæve 1967 med "The Summer of Love", hippier, lyst og nye ideer. Her startede ungdomsoprørerne en kulturrevolution, der langsomt slog igennem med miljøbevægelsen og rettigheder til det homoseksuelle. Dette må ikke overskygges af, at nogle marxister kuppede dele af bevægelsen til deres egne formål. En anden reaktion har været at henvise til "tidsånden" og understrege, at mange var ungdomsoprørere, fordi det var moderne. Hvad der var muligt og acceptabelt dengang, er ikke

¹⁴ Mange af debatindlæggene er flydt med indforståede og nedsættende bemærkninger om 68'erne: Studenteroprørerne bliver f.eks. kaldt "sansculottes" (Bent Blüdnikow, *Studerterrevolten*, JP den 30. april 2008), et "HIPO-korps" (*Ånden fra 68*, David Karsbøl, den 13. maj 2008), en "religiøs sekt uden virkelighedssans" (*Romantisk genfortælling af '68*, Henrik Gade Jense, Jyllands-Posten den 2. maj 2008), deres senere karrierer i den offentlige sektor bliver karakteriseret som de "bindegale" universitetsmarxisters "bersærkerengang" gennem institutionerne (*1968: Fede tider og farlig fanatisme*, Jacob Ludvigsen, den 5. april 2008), og Ole Grünbaum bliver direkte anklaget for at være terrorist (*Fritidsfascisternes forår*, Weekendavisen nr. 20 – 16. maj 2008, af Jesper Vind Jensen og David Jacobsen Turner).

længere muligt. Det kan involvere nogle gange at nedtone oprørets betydning i samfundsudviklingen.¹⁵

Historikerne Morten Bendix Andersen og Niklas Olsen har fremhævet, at højrefløjen gennem denne "kampagne mod venstrefløjen" har skabt deres egen fortælling, hvor 1968 sammenfatter de negative sider af den danske efterkrigstidshistorie fra 50'erne og frem til i dag. De karakteriserer fortællingen som en forfaldshistorie, der kort fortalt går ud på, at de venstreorienterede 68'ere ledte nationen på afveje. De var forblændede af revolutionær romantik og parate til at begå politisk vold og landsforræderi af hensyn til totalitære regimer i øst. Blekingegadebanden er beviset på fortællingens sandhed, og politiets og efterretningstjenestens indsats i 70'erne og 80'erne var det, der reddede Danmark. Nu er der brug for et opgør med 68'erne, som stadig sidder forskanset på universiteterne og i diverse medier. Andersen og Olsen karakteriserer denne fortælling som "tabererindring", der er båret af et ønske om revanche og underlagt klare politisk-ideologiske målsætninger i nutiden.¹⁶ Tabererindringen er immun over for andre fortællinger om fortiden, men dette gør den også svær at genkende for andre end dem, der bærer på den.

Rambøll Management lavede en undersøgelse for Jyllands-Posten den 7.-10. april 2008. Her blev 969 danskere spurgt: Har "arven fra 68" været mest til gavn eller skade for undervisning i skoler og på ungdoms- og videregående uddannelser? Her svarede 57,3 %, at den mest havde været til gavn. 23,3 % mente, at den havde været lige meget til gavn og skade. 9,7 % mente, at den mest havde været til skade. Kun 9,7 % svarede "ved ikke".¹⁷ Det er altså et spørgsmål, som over 90 % af de adspurgte havde en holdning til. I alle aldersgrupper, var der et solidt flertal, der var af den holdning, at arven fra 68 var mest til gavn. Hvis man forbinder dette med de to fortællinger, er det altså tegn på, at den traditionelle forandringsfortælling stadig er danskernes fortrukne forståelsesramme for 68. Men det var de yngste blandt de adspurgte (18-25 år), der havde det mest negative syn på arven fra 68. Af disse mente 27,8 %, at den var mest til skade; mens 48,8 % mente, arven var mest til gavn.

Der er alvorlige problemer med denne nye debatbogslitteratur i forhold til at anvende den i en historiefaglig undersøgelse. Hvor historieforskningen om 1968 sjældent er eksplicit normativ, er denne nye litteratur præget af stærke personlige, moralske og politiske tendenser. Bidragene

¹⁵ Se f.eks. *Studeretoprøret løb åbne døre ind*, af Christian S. Nissen, i Berlingske Tidende, den 22. marts 2008

¹⁶ Andersen, Morten B. og Niklas Olsen, s. 12-13

¹⁷ Rambøll Management undersøgelse for JP den 19. april

bygger sjældent på grundige videnskabelige studier, men ofte på erindringer og selektiv læsning af kilderne. I de værste tilfælde baseres argumenterne på anekdoter, rygter og udpluk fra den borgerlige pressedækning i 60'erne og 70'erne. Der gøres ikke seriøse forsøg på at forstå oprørets kompleksitet eller udvikling, hvilket også kan være årsagen til, at yngre kommentatorer ikke blander sig mere i debatten, end de gør. Man kan dog undtagelsesvis finde oprigtige forsøg på dialog. Dette kan ses i *Henrik Jensen vs Georg Metz: Når vi taler om 68. En mailudveksling* (2008), hvor de to forfattere diskuterer via e-mails i kroniklængde. De kommer ind på mange af de emner, som fløjene er uenige om. Alligevel ender udvekslingen ikke med, at Jensen og Metz nærmer sig hinanden på noget væsentligt punkt.

Kulturkampen fortsætter med varierende intensitet. Det er stadig de samme kommentatorer, som dominerer samtalen, og der udgives fortsat litteratur, som forsvare de oprindelige yderpositioner. F.eks. udgiver Bent Jensen endnu et værk i denne måned, *Ulve, får og vogtere - Den Kolde Krig i Danmark 1945-1991*. Bent Jensen konkluderer i bogen, at fodnotepolitikken bragte landets sikkerhed i fare ved at true Danmarks de facto medlemskab af Nato. Den modsatte konklusion kom i *Danmark under den kolde krig* fra Dansk Institut for Internationale Studier. Disse positioner er så uforsonlige, at stridighederne er endt i retssager, der har politisk-ideologiske overtoner. F.eks. fører en gruppe af tidligere medlemmer af Venstresocialisterne (VS) erstatningssag mod staten, fordi PET-kommissionen afslørede, at efterretningstjenesten havde registreret venstrefløjspolitikkere helt frem til murens fald 1989. I januar 2007 skrev Bent Jensen i en artikel i Jyllands-Posten, at PET i 80'erne udpegede den tidligere journalist ved Information og Danmarks Radio, Jørgen Dragsdahl, som agent for Sovjetunionen. Jensen anklagede Dragsdahl blandt andet for at sprede misinformation for østblokken via dagbladet: Information. Dragsdahl anlagde injuriesag mod Jensen, og den sag er nu anket til højesteret. Andersen og Olsen mener, at der på grund af denne høje grad af politisering findes en dyb kløft mellem de historiske begivenheder omkring 68 og eftertidens forestillinger om 68.¹⁸ Der er brug for at afpolitisere og historisere vores forestillinger. Derfor er med andre ord brug for yderligere forskning på området.

2.4 Den internationale litteratur om 68

¹⁸ Andersen og Olsen, s. 9-16

Jeg vil ikke lave en grunddig redegørelse for den internationale litteratur om 68; men blot fremhæve nogle få af de nye værker, der viser forskellige og ligheder med den danske litteratur. F.eks. foregår der også et opgør med forandringsfortælling – særligt i Frankrig, hvor oprøret var mest omfattende. Her har André og Raphaël Glucksmann udgivet en kontroversiel bog kaldet *Mai 68 expliqué à Nicolas Sarkozy* (Maj 68 forklaret for Nicolas Sarkozy) fra 2008. Den er skrevet som et svar til Nicolas Sarkozy, der angreb 68-generation under sin præsidentvalgkampen i april 2008. Han tog afstand til deres totalitarisme og voldelige fremfærd; og deres værdirelativisme, som undergravede samfundets autoriteter og positive moralbegreber. I Tyskland er 1968 forbundet med Rote Armee Fraktion (RAF). Her har Götz Aly udgivet *Unser Kampf. 1968* (2008). Aly mener, at 68'erne tvang forældregeneration til at forholde sig til Tysklands nazistiske fortid, og landet ville ikke være det samme land i dag, hvis opgøret ikke var taget. Men der var mange paralleller mellem ungdomsoprørerne med den generation, som lod Hitler komme til magten. De var blinde over for totalitarismen i Kina. De var også blinde for de mange andre, som i årene var begyndte at føre retssager mod gamle nazister. I USA har man ikke haft en samme grad af værdipolitik kamp om 68. I stedet er året blevet forbundet med politiske mord, og nogle disse er blevet belyst igen – blandt andre af sociologen Michael Eric Dyson med bogen *April 4, 1968: Martin Luther King Jr.'s Death and How It Changed America* og historikeren Ray E. Boomhower i *Robert F. Kennedy and the 1968 Indiana Primary*. Den kendte fjernsynsjournalist Tom Brokaw har anlagt et bredere perspektiv i bogen *Boom!: Voices of the Sixties. Personal Reflections on the '60s and Today*, hvor han interviewer en række kendte amerikanere fra 68-generationen og spørger til deres personlige erindringer fra dengang. Hvis man vil læse nogle vrede skildringer af oprøret på internationalt plan, så er Arthur Marwicks *The Sixties* (1998) den mest anerkendte. Nibert Frei er udkommet med *Ungdomsrevolte og global protest* (2008), der også har det brede perspektiv. Her sammenlignes fremstillinger af oprørerne i Paris, USA, Tyskland m.fl. Og der er et kapitel om Østeuropa, hvor der også var uroligheder. Frei stiller nogle aktuelle spørgsmål: Var 68-bevægelsen antiautoritær? Eller var den antisemitisk? Uden at han kommer med håndfaste svar.

2.5 Den nyeste historieforskning om 68

Det seneste større forskningsprojekt, som har handlet om 1968 i Danmark, er "*Det bevæger sig, når vi går*"... *Samfundskritik og utopi i 1960ernes og 1970ernes Danmark*, der varede fra 2006 til

jubilæumsåret 2008. I forskningsprojektet indgik fire separate delprojekter udført af mange forskellige forskere. For det første historikeren Anette Warring, som var projektets leder, og som deltog i et stort komparativt studie af europæisk radikal aktivisme fra 1965 til 1975 på begge sider af jerntæppet og i både de sydeuropæiske diktaturer og Nordeuropa. Studiet blev gennemført af 14 historikere fra forskellige lande og inkluderede interviews med over 500 tidligere ungdoms- og studenteroprører, hvor fokus er på interviewpersonernes vej ind i aktivisme omkring 68. Projektet ser samtidig på de baner, interviewpersonernes liv tog i de efterfølgende år, samt den mening de i dag tilskriver deres radikalisme.

Anette Warring har givet udtryk for, at de to grundfortællinger, som nu dominerer samfundsdebatten og forskningen om 68, nok har noget på sig, men at det samtidig får folk til at stirre sig blinde på to yderpositioner. Warring understreger, at for mange af ungdomsoprørerne handlede oprøret om at finde en tredje vej mellem yogien og kommisæren. For langt de fleste oprørere var pendlere eller grænsegængere mellem de to ydrepunkter. Derudover er muligt at finde mange lighedspunkter mellem idéen om den kulturelle og politiske. Opdelingen mellem den positive individualistiske livsstilsrevolution og den ydre politiske samfundsforandring passer godt ind i værdikampens debat om 68, men passer dårligt ind i samtidens selvforståelse.¹⁹ De normative vurderinger, der ligger bag de to grundfortællinger, hjælper ikke, hvis man vil forstå udviklingen og kausaliteten. Warring og de andre, som deltog i forskningsprojektet, løser dette metodisk ved at gå forsøge at gå ind i aktørernes univers og spørge, hvordan det gav mening for dem. Warring og Bjerregaard laver komparative studier, og Stadager og Skardhamar bruger det mikrohistoriske perspektiv. Fælles for alle fire delprojekter er, at hovedvægten er på den subjektive oplevelse af 68. Her finder de frem til nogle nuancerede resultater, som passer dårligt ind i de to store fortællinger. Jeg vil ikke diskutere Warrings resultater i denne afhandling. Dels fordi jeg har valgt et snævert fokus på Aarhus. Dels af hensyn til opgavens omfang.

Den eksisterende litteratur om studenteroprøret i Danmark handler hovedsagligt om oprøret i København. Dette er også tilfældet med Steven L. B. Jensens og Thomas Ekman Jørgensens upublicerede afhandling *Studenteroprøret i Danmark i 1968* (1999). Ambitionen med afhandlingen er bl.a. at belyse de store makrohistoriske spørgsmål: Hvilke baggrundsfaktorer var der for studenteroprøret? Under hvilke former forløb oprøret? Hvilke resultater og konsekvenser havde

¹⁹ *Stod alle døre åbne for 68'erne?*, af Karen Raahauge Nygaard, i Politikken den 17. maj 2008

dette?²⁰ Og i løbet af undersøgelsen diskuterer Ekman og Jensen de to grundfortællinger. De indleder deres analyse med et casestudie af begivenhederne ved psykologistudiet på Københavns Universitet i 1968. Herfra spreder studenteroprøret sig til andre institutter som illustreres med enkelte eksempler. Ekman og Jensen følger så aktivistbevægelsen fra psykologi over arkitektskolen til et seminar på Mors. Ved at analysere de studerendes anvendelse af begreber som revolution og fremmedgørelse skelner Ekman og Jensen mellem to grupper af ungdomsoprørere ved dette seminar: En gruppe, der er mest interesseret i den indre revolution, som svarer til "yogierne"; og en gruppe, som er aktivistisk og samfundsorienteret. Ekman og Jensen gør altså ikke op med begrebsparret yogi/kommissær. Yogierne går hen og laver Thy-Lejren; mens de aktivistiske oprørere begynder at udfordre de siddende studenterrådsrepræsentanter ved universiteterne i København og Aarhus. Det lykkedes for aktivisterne at få kontrollen med studenterrådene, lige før kampen om styrelsesloven skal afgøres. Ifølge Ekman og Jensen er det bl.a. på grund af aktivisternes urimelige krav, at de taber denne kamp. Til sidst beskriver forfatterne, hvordan marxister gradvist overtager studenterbevægelsen og lægger en dogmatisk og restriktiv linje, der kvæler oprøret. I hvert led af analysen beskriver Ekman og Jensen, hvordan de studerende skaber deres egne rum, hvor de kan udtrykke deres samfundskritik. Det gør de ved at definere deres projekt i opposition til det formelle politiske system og de traditionelle borgerlige livsformer. De bruger nye udenomsparlamentariske og antihierarkiske metoder i deres politiske arbejde og danner nye æstetiske smagsfællesskaber omkring boformer, tøj, musik og seksualitet, der markerer forskellene mellem oprørerne og resten af samfundet – en "os" og "dem"-distinktion.

Ekman og Jensen konkluderer, at hvis man betragter studenteroprøret som et forløb fra det Nye Venstre og atommarcherne til kapitallogikken, bør det betragtes som en forfaldshistorie, fordi hverken studenteroprørerne, det Nye Venstre eller ungdomsoprørerne nåede deres mål, og det hele gik i sig selv igen. Men ved at bruge Ulrich Becks og Anthony Giddens teori om en refleksiv modernitet, mener Ekman og Jensen, at studenteroprøret på langt sigt har en effekt på nogle fundamentale samfundsmæssige processer. Ungdomsoprøret var en del af en grundlæggende forandring af vilkårene i privatlivet. Oprørerne satte spørgsmålstejn ved traditionerne og tvang folk til at tage stilling til forbrugsmønstre og livsstil, og derigennem åbnede de op for en øget individualisering. Ved at tage afstand til positivismen ændrede studenteroprøret også den

²⁰ Ekman og Jensen (2001), s. 5

akademiske kultur. Man fik løbende større teoripluralisme og udviklede en mere selvkritisk tilgang til mange videnskaber. Oprøret bidrog også til en institutionel udvikling mod en højere grad af samfundsmæssig styring af universiteterne. Ekman og Jensen karakteriserer disse forhold som udtryk for en begyndende udvikling fra simpel til reflektiv modernitet. På denne måde kommer Ekman og Jensen frem til, at studenteroprøret rummede både forandring og forfald. I stedet for at forsøge at gøre op med de to fortællinger, som Anette Warring efterlyser, så ender Ekman og Jensen med at identificere nogle sandheder i dem begge.

Jeg vil løbende fremhæve og diskutere elementer i Ekman og Jensens afhandling i denne undersøgelse. Det skyldes at Ekman og Jensen er nogle af de få historikere, som har beskæftiget sig med begivenhederne ved Aarhus Universitet i årene 1968-73. Dog fylder afsnittet om Aarhus ikke ret meget i deres afhandling. Det er placeret til sidst i værket og under et overordnet afsnit, der handler om de studerendes videnskabskritik. Det skyldes det særlige fokus på studenternes samfunds- og videnskabskritik, som Ekman og Jensen har valgt. Ifølge dem er det Studenterfronten i Aarhus, som får mest indflydelse i studenterbevægelsen efter, at kampen om styrelsesloven var tabt. Ekman og Jensen forklarer dette med, at Studenterfronten var velorganiseret, og de fik ikke den samme modstand fra andre studenter, som deres ligesindede fik i København.²¹ Ekman og Jensen beskriver, hvordan indholdet i studenternes videnskabskritik gradvist ændrer sig fra at være en pluralistisk og konstruktiv kritik af positivismen og uddannelsessystemet til at være en restriktiv og dogmatisk marxisme med vægt først på ekstern fagkritik, senere på kapitallogik. Ifølge Ekman og Jensen er dette skift i kritikkens indhold et udtryk for den afmagt, de føler efter nederlaget om styrelsesloven. Ekman og Jensen slutter deres fortælling med en beskrivelse af den afvandring fra Studenterfronten og Studenterrådet ved Københavns Universitet, som foregår i 1972-73. Mange medlemmer bliver frastødt af kapitallogikken og forlader derfor moderorganisationerne til fordel for forskellige fagkritiske smågrupper og politiske partier. Ekman og Jensen konkluderer, at: "Man lukkede sig om sit eget virke og formåede ikke længere at kommunikere med omverdenen, og derfor heller ikke at føre politik".²² På denne måde spiller marxisterne i Studenterfronten en rolle som kommisærer i Ekman og Jensens fortælling. De kommer først på banen i slutningen af oprøret (og i slutningen af Ekman og Jensens værk), og fremstår som strammerne, der kræver studenteroprøret

²¹ Ekman og Jensen (2001), s. 299-310

²² Ekman og Jensen (2001), s. 336

efter 1970. Ekman og Jensen tager en række forbehold i forhold til dette. F.eks. nævner de, at der også var dogmatiske marxister i København,²³ og at der også var andre venstreorienterede grupper ved Aarhus Universitet end kapitallogikkerne.²⁴ Alligevel får man indtrykket af deres fremstilling, at kapitallogikkerne i Studenterfronten er skyldige i at lede studenteroprøret på afveje. En grund til, at Ekman og Jensen fremhæver kapitallogikken som årsag studenterbevægelsens deroute, kan være, at forfaldet ikke er emnet for deres afhandling. I lighed med flertallet af forskere, der har beskæftiget sig med 68, er Ekman og Jensen interesseret i at afdække perioden op til 1970 og beskrive den samfundsmæssige betydning, studenteroprøret har haft. Kapitallogikken og fagkritikken i sin helhed har betydning i forhold til den videnskabsteoretiske udvikling ved universiteterne i Danmark. Men analysen er for smal til at forklare forløbet efter styrelseslovskampen og studenteroprørets deroute, særligt hvis man tager i betragtning, hvor mange andre aktører og forhold, der var med i spillet. Kapitallogikkerne var kun en af flere grupper, der udspringer af studenteroprøret i Aarhus, og det er heller ikke en gren af studenteroprøret, som stod særlig stærk i andre lande end Danmark.

Der findes en nyere afhandling, der også beskriver studenteroprøret ved Aarhus Universitet. Det er John V. Jensens afhandling *Studenterpolitisk forår og marxistisk spændetrøje* fra 2003. Denne Jensen er inspireret af værdikampen og vil derfor undersøge "studenterpolitiseringen og venstredrejningen på de danske universiteter" i tidsrummet 1968-82.²⁵ Han interesserer sig altså ikke kun for oprøret, men følger den studenterpolitiske udvikling helt frem til begyndelsen af 80'erne. John Jensen undersøger også en helt anden del af det studenterpolitiske miljø, end den Ekman og Jensen fokuserer på. Han ser nærmere på Fagkritik Historie, som var den dominerende studenterpolitiske gruppering ved historiefaget i 70'erne. John Jensen finder også frem til, at de studerendes videnskabskritik ændrer sig fra at være en Frankfurterskole-inspireret ideologikritik til en mere ortodoks marxisme i begyndelsen af 70'erne. Han tilskriver dog ikke denne udvikling den samme grad af betydning som Ekman og Jensen. Marxisterne er nemlig i stand til at samle de studerende bag deres projekt ind til midten af 1975-76 pga. af den præstige, de har haft siden studenteroprørets begyndelse. Studenteroprørerne kommer i en række langtrukne og opslidende konflikter med underviserne, der frustrerer de studerende. I sidste ende splitter det de

²³ Ekman og Jensen (2001), s. 310

²⁴ Ekman og Jensen (2001), s. 337-340

²⁵ Jensen, John V., s. 9

venstreorienterede i flere fraktioner. Splittelsen indtræffer samtidig med, at universitetet pålægges voldsomme nedskæringer, ansættelsesstop og adgangsbegrænsninger i forbindelse med den økonomiske lavkonjunktur i 70'erne. De venstreorienterede studerende flytter derfor fokus til det samfundspolitiske og taber den videnskabspolitiske dagsorden på gulvet. Det er således ikke udelukkende pga. marxisternes dogmatik, at studenterpolitiseringen aftager i slutningen af 70'erne. Nedturen skyldes også en institutionel inert i studienævnet, der blokerer for de studerendes forsøg på at forandre historievidenskaben, og den økonomiske krise der tager deres fokus og begrænser deres muligheder. John Jensen nuancerer på denne måde forklaringen på forfaldet, som Ekman og Jensen kommer med. Han argumenterer også for en anden underopdeling af tiden med studenterpolitiserings i tre perioder: Begyndelsen 1968-72, højdepunktet 1972-76 og forfaldet 1976-82.

John Jensen begrænser imidlertid sin analyse til blade, tidsskrifter og arkivmateriale fra Historisk Institut, hvilket svækker afhandlingens forklaringskraft i forhold til studenterpolitiseringen i sin helhed. F.eks. mener John Jensen ikke, at studenteroprøret var organiseret eller specielt marxistisk i udgangspunktet, hvilket afviger fra Ekman og Jensens fremstilling. Ifølge John Jensen sker denne organisering først i forløbets anden periode 1972-76.²⁶ Dette kan være korrekt i forhold til Fagkritik Historie, som John Jensen undersøger, men det gælder ikke nødvendigvis for de aktive i Studenterfronten, som Ekman og Jensen interesserer sig for. Fagkritik Historie var ikke en del af fronten, og det er ikke muligt at generalisere fra den ene gruppe af studenteroprørere til den anden uden at underbygge det med kilder fra andre institutter end historie. Det kan også være årsagen til, at John Jensen placerer bevægelsens højdepunkt omkring 1972-73, hvilket er senere end i de fleste andre skildringer. Det er tænkeligt, at udviklingen tager længere tid ved historiefaget end ved andre institutter. Et sidste afgørende kritikpunkt er, at John Jensens undersøgelse er farvet af værdikampen. Selv om han gør dette klart i begyndelsen af sin afhandling og indrømmer, at særligt Weekendavisen har haft indflydelse på hans tanker om emnet,²⁷ så virker den normative højreorienterede fortælling styrende for hans undersøgelse. Mens John Jensen ikke interesserer sig meget for indholdet af studentermarxisternes ideologi eller kritik af historievidenskaben, så er en stor del af undersøgelsen afsat til at afklare spørgsmål om deres indflydelse på faget: Hvor marxistisk

²⁶ Jensen, John V., s. 79

²⁷ Jensen, John V., s. 12

var læseplanen? Hvor mange marxister blev der ansat? Hvor meget indflydelse havde de på studieordningen? Hvor mange marxistiske specialer, blev der skrevet?

Dette sker til trods for, John Jensen selv mener, at der ikke er bilæg i kildematerialet til at belyse de væsentlige beskyldninger fra højrefløjen: Studentermarxisternes "meningsterror" og deres etiske relativisme i forhold til forbrydelserne i Sovjetunion, Kina osv.²⁸ Det er altså en undersøgelse, der fordyber mistænkeliggørelsen mere, end den bidrager til debatten – også selv om det ikke er hensigten. På baggrund af disse kritikpunkter, og fordi John Jensen fokuserer på en periode, som ligger efter den, jeg undersøger, vil jeg først og fremmest forholde mig til Ekman og Jensens konklusioner og anklagerne mod studenteroprørerne, som er rejst i værdikampen.

3 Teori: Historisk institutionalisme

Ekman og Jensen lægger vægt på, at Studenterrådets struktur har haft betydning for studenteroprørets forløb i Aarhus. Valgreformen i 1968 skaber en særlig politisk kultur, hvor der er konkurrence mellem fløjene om at få stemmer til studenterrådsvalgene og en større eksponering af de enkelte studenterpolitikere end i København. Studenterpolitikkerne søger ikke længere konsensus i rådet; men fører deres uenigheder ud i den offentlige debat for at profilere de fløjpolitiske lister. Det splitter rådet, men skaber behov for organisering og et bedre grundlag for at mobilisere.²⁹ Det vil være en væsentlig del af min opgave, at uddybe og nuancere denne strukturelle analyse af Studenterrådet. I dette afsnit vil jeg redegøre for historisk institutionalisme, som er den tilgang, jeg anvender.

Forskere inden for mange forskellige felter har længe været interesseret i, hvordan institutioner påvirker og afspejler politiske, sociale og økonomiske processer. Teoretikere som Montesquieu, Karl Marx og Max Weber beskrev dem i forbindelse med deres studier, men denne "gamle institutionalisme" bestod først og fremmest af systematiske detailstudier af formel lovgivning og administration. Det arbejde, som de gamle institutionalister producerede, var normativt, og der udvikledes ikke umiddelbart teori, som forklarede institutioners betydning på et generelt plan. Det skete først i 70'erne, hvor deres arbejde inspirerede til udviklingen af en række "nyinstitutionalistiske" skoler. Med udgangspunkt i forskellige videnskaber beskæftiger de sig

²⁸ Jensen, John V., s. 74-77

²⁹ Ekman og Jensen (2001), s. 459-460

teoretisk med begrebet specielt med henblik på anvendelse i studier af politisk, social og økonomisk karakter.³⁰ Inden for historievidenskaben findes der således en skole for historisk institutionalisme. Helt generelt søger historiske institutionalister at afdække, hvordan politiske, sociale og økonomiske stridigheder bliver påvirket af institutionelle strukturer over tid. Politologen Peter A. Hall har defineret "institutioner" på en måde, som er bredt accepteret blandt historiske institutionalister: *"the formal rules, compliance procedures, and standard operating practices that structure the relationship between individuals in various units of the polity and economy"*.³¹ Begrebet er altså ikke begrænset til formaliserede organisationer, men dækker også uformelle regler og procedurer. Institutioner er strukturerende for, hvordan aktører handler i en politisk eller økonomisk strid. Målene, aktørerne ser som ønskelige og forfølger, er ligeledes påvirket af institutionelt definerede normer og handlingsmønstre, som de ikke nødvendigvis har indsigt i eller kan overskue. Historiske institutionalister betragter således aktører som værende bundet til institutionelt definerede regler, og konstitueringen af hvilke mål og fremgangsmetoder aktørerne foretrækker – såkaldt "præferenceformation" – må derfor studeres i en institutionel kontekst.³² Det, at et samfunds politiske, økonomiske og sociale udvikling øjensynligt kan forklares ved at "aflæse" dets institutionelle opbygning, indebærer en fare for en deterministisk tolkning. Det er vigtigt at understrege, at institutionerne skabes og forandres af de politiske magtkampe, og sådanne magtkampe kan sættes i gang og påvirkes af andre, mere overordnede faktorer. Et samfunds institutioner må ikke betragtes som det eneste styrende for dets udvikling. Det må blot ses som en strukturerende ramme, samfundets konflikter forgår indenfor.³³

Derfor går en del af den historisk-institutionelle analyse ud på at beskrive, hvordan institutioner skabes og udvikles dynamisk over tid. Hertil arbejder historiske institutionalister med to analytiske begreber: "Nøglebegivenheder" og "udviklingsstier". Teorien er, at der findes afgørende, formative nøglebegivenheder i historien, hvor institutioner skabes eller afgørende ændres, hvilket leder forskellige samfund ad forskellige udviklingsstier og skaber en såkaldt "stiafhængig" udvikling. Der findes mange årsager til, at sådanne nøglebegivenheder sker. Ændringer på de socioøkonomiske forhold eller den politiske magtbalance kan skabe situationer,

³⁰ Thelen & Steinmo, s. 3-7

³¹ Thelen & Steinmo, s. 2

³² Thelen & Steinmo, s. 7-10

³³ Thelen & Steinmo, s. 1-3

hvor nye aktører kommer i spil, eller hvor gamle aktører må tilpasse deres præferencer. Det er i sådanne situationer, nye institutioner kan opstå, og gamle pludselig kan få ny betydning. Det er også muligt, at institutioner kan udvikle sig eller opstå som reaktion på løbende forskydninger i den økonomiske eller politiske balance, men det sker på en måde, som er begrænset af stiafhængigheden.³⁴ Aktører manipulerer altså med institutionerne gennem de magtkampe, som forgår omkring den formative nøglebegivenhed. Institutioner er således skabt i en strategisk kontekst, specifik for den politiske, økonomiske og sociale situation omkring nøglebegivenheden. Det må derfor undersøges, hvordan magtkampene sætter sådanne varige institutionelle spor, og hvordan disse reproduceres over tid. Til dette har de historiske institutionalister identificeret to såkaldte "feedback"-mekanismer. For det første har institutionerne en koordinerende indflydelse på præferenceformation. Når en institution er etableret, tilpasser aktørerne nemlig deres handlingsmønster på en måde, der ikke bare reflekterer men også understøtter institutionens logik. For det andet har institutionerne en indflydelse på magtfordelingen mellem aktører. Institutioner er aldrig neutrale, men reflekterer, reproducerer og styrker bestemte magtforhold i samfundet.³⁵

Historisk institutionalisme er på denne måde en fleksibel mellemniveauteori, der kan bruges i forbindelse komparative studier af store komplekse samfund. F.eks. har politologen Theda Skocpol brugt den i *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia and China* (1979) til at sammenligne revolutionerne i de tre lande. Men historisk institutionalisme kan også bruges i forbindelse med analyser af mindre politiske bevægelser. F.eks. har Gunner L. H. Svendsen og Gert T. Svendsen brugt den til at undersøge den danske og den polske andelsbevægelse i *Social kapital og historisk institutionalisme: Andelsbevægelser i Danmark og Polen* (2006). Tilgangen kan forklare meget; men slet ikke alt. Magtkampene mellem aktørerne og forårsages og påvirkes af eksogene faktorer. Nøglebegivenhederne kan heller ikke forklares inden for teorien, og der er som regel flere institutioner i spil end dem, der kan omfattes af analysen. Studenteroprørerne opererer inden for Studenterrådet, men er de er samtidig underlagt universitetets og samfundets normer og regler. Studenteroprøret har også sine egne uformelle regler, der bl.a. indebærer et opgør med samfundets og universitetets normer og procedurer. Nogle institutioner har derfor ikke stærke nok feedback-mekanismer til at være strukturerende for aktørernes mål og strategier. Jeg vil vise, at dette er

³⁴ Thelen & Steinmo, s. 16-18

³⁵ Thelen, s. 392-394

tilfældet med Studenterrådet under oprøret. I flere situationer vægter studenterne nemlig andre hensyn højere end hensynet til rådet. Jeg har i det hele taget måtte være forbeholdende over for anvendelsen af denne teori. Der findes en reel fare for overfortolkning, når jeg vil tilskrive Studenterrådet en betydning som institution under oprøret. Tilgangen har alligevel været nyttig som et overordnet perspektiv. Det er en anderledes tilgang til at analysere studenteroprøret – måske fordi 68 traditionelt forbindes med et oprør mod institutioner som professorvældet, forældregenerationen, traditionelle boformer m.fl.

4 Kilder og metodiske overvejelser

Der findes som sagt ikke meget sekundærlitteratur, der direkte omhandler studenteroprøret eller studenterbevægelsen i Danmark – og slet ikke i Aarhus. Jeg vil inddrage den sekundære litteratur i det omfang, det giver mening. Her tænker jeg specialet på Ekman og Jensens værk, som jeg også vil diskutere løbende og afslutningsvist. Hovedparten af min undersøgelse er baseret på primært kildemateriale fra Universitetshistorisk Udvalgs arkiv, som nu administreres af AU Kommunikation. Dette arkiv indeholder dokumenter fra Studenterrådet ved Aarhus Universitet, som blev afleveret til Universitetshistorisk Udvalg; men samlingen er mangelfuld. For det første har Studenterrådet ikke været systematisk i sin arkivering. For det andet blev en stor del af rådets dokumenter blev destrueret ved en fejltagelse i forbindelse med oprydningen efter Studenterensamvirkets konkurs i sommeren 1991.³⁶ Det var kun de papirer, som var opbevaret på rådets formandskontor, der overlevede, og der findes derfor store huller i kildematerialet. Studenterfronten har ikke haft et arkiv. Ifølge forlydende, så opbevarede det Humanistiske Fagråd engang en del af frontens papirer; men disse er forsvundet.

Det kildemateriale, jeg har undersøgt, er bevaret af Universitetshistorisk Udvalg. For det første er det tre private samlinger, som er overdraget udvalget. Disse er hverken ordnet eller komplette, og de indeholder kun dokumenter, som de forskellige samlere har fundet bevaringsværdige. De udgør alligevel det bedste materiale til at få indsigt i de interne forhold i Studenterrådet under studenteroprøret. Den tidligste af samlingerne er doneret af Viggo Jonassen, som var statskundskabsstuderende og aktiv i Studenterfronten, Studenterforeningen og Studenterrådet i perioden 1968-1972. Han var også medlem af Venstresocialisterne (VS). Denne

³⁶ *Studenterrådets arkiver destrueret*, - stou, i Delfinen nr. 13, 1992

samling består af mødereferater, blade, avisudklip og valgmateriale fra forskellige studenterlister. Den anden af samlingerne er doneret af Mihail Larsen. Larsen var idéhistoriestuderende under oprøret, formand for Studenterrådet 1970-71, og toneangivende i Studenterfronten 1969-1973. Han blev derfor en af de mest kendte af studenteroprørerne i Aarhus. Denne samling indeholder en mængde af Studenterfrontens interne papirer – inklusiv mødereferater, oplæg, beslutningsforslag, arbejdsrapporter, udgivelser og analyser. Ud fra Larsen og Jonasens det muligt at danne sig et relativt godt indtryk af Studenterfrontens udvikling i perioden 1968-73.

Den tredje samling komplimenterer de overstående. Den er doneret af Holger Villadsen, som ikke var aktiv i Studenterfronten. Den indeholder derfor kilder, der belyser studenteroprøret fra helt andre sider. Der er f.eks. en masse materiale fra MS og det teologiske studenterfagråd, hvor Villadsen var aktiv i årene 1970-1974 og formand i to år. Der er også et omfattende materiale fra Villadsens tid i Fællesrådet, hvor han repræsenterede liste S, der var en faglige studenterliste. Der er bl.a. en næsten komplet samling af Fællesrådsreferater, dagsordener og bilag fra perioden 1972-74, hvilket er perioden umiddelbart efter, at Larsen stopper i Fællesrådet. De faglige grupperinger i Fællesrådet har været meget løsere og midlertidige konstruktioner end de fløjpolitiske. Derfor findes der ikke mange kilder, der kan give indsigt om deres interne forhold. Villadsen har alligevel bevaret nogle få – f.eks. dokumenter fra et weekendseminar, hvor liste S formulerede sit principprogram. Ellers er det først og fremmest kilder fra de fløjpolitiske lister plus de faglige listers udtalelser i studenterpressen, der kan fortælle os, hvilken rolle de spillede i forhold til studenteroprøret ved Aarhus Universitet.

Moderate Studenter i Aarhus nedlagde sig selv i 1999 og donerede en del af deres arkiv til Universitetshistorisk Udvalg. I denne findes der mange offentlige dokumenter som love, vedtægter, principprogrammer, valgbekendtgørelser, valgprogrammer, valgmateriale etc.; men det, som er mest interessant, er de interne papirer. I arkivet findes mødeindkaldelser, dagsordener og referater fra foreningens forskellige udvalg. Der er også bevaret en mængde korrespondance mellem medlemmer, ledelsen og videnskabsministeriet. Arkivet bærer dog præg af, at det har været nogle enkelte mennesker i toppen af organisationen, som har påtaget sig ansvaret, at arkivere dokumenter. Det er f.eks. påfaldende, at der er bevaret over 40 indkaldelser til medlemsmøder fra perioden 1968-74, mens der kun er bevaret 5 referater fra disse møder. Det gør det svært, at lave en systematisk analyse, og det kan være svært at bedømme, hvor stor aktivitet, der har været, og

hvor tilslutning der har været til ledelsens analyser og beslutninger. Det er i det hele taget mest kommunikationen fra oven, som er bevaret i MS' arkiv. Der findes en del materiale fra forretningsudvalgsmøder, medlemsudsendelser og meddelelser fra ledelsen; men næsten ingen materiale, hvor de menige medlemmer udtrykker sig. Af denne grund vil det særlig være i forhold til analysen af MS, at jeg vil supplere kilderne med information fra sekundær litteratur – særligt *Konservative Studenters jubilæumsbog I tidens strøm*.

I 1967 begynder Studenterrådet at udgive et blade, der hed AT. Det skifter navn til Montanus i september 1968 og bliver udkommer frem til 1971. Der findes en næsten komplet samling af bladet fra efter det skifter navn. Den begynder således med nr. 8, 2. årgang, fra september 68. Montanus udkom hver tredje uge, og med pauser i ferien blev det til ca. 15 numre om året. Bladet blev sendt med post til alle studerende, og de ansatte kunne abonnere på det. Det fik hurtigt et stort oplag (over 9000 i 1968), og ambitionen var både at være de studerendes og medarbejdernes blad ved Aarhus Universitet.³⁷ Det er derfor en afgørende kilde i forhold til at kunne stykke begivenhederne ved universitetet sammen; men Montanus bliver lukket i december 1971, fordi universitetet trækker sin økonomiske støtte. Derfor findes er et hul i pressedækning frem til 1973, hvor universitetet opretter sin egen avis, *Information og Debat*. Jeg støtter mig således til Montanus ind til 1971; men herefter er samlingerne også mere komplette, og det er mulig at tegne sig et overblik alligevel.

For hovedparten af undersøgelsen har jeg holdt mig til kilder, der har en offentlig eller officiel karakter – f.eks. valgprogrammer, atikler osv. Hvor jeg har anvendt materiale af en mere intern karakter, vil jeg fremhæve det og tage de nødvendige forbehold. Det bliver tydeligt, at i løbet af oprøret begynder de fløjpolitiske lister kommunikerer med hinanden gennem disse medier, men stor sandsynlighed som erstatning for at kommunikere ansigt til ansigt. Der er huler i materialet, hvilket jeg vil kommentere, når det er relevant. Det er midt indtryk, at hverken MS' arkiv, Viggo Jonasens samling eller Holger Villadsens samling er blevet undersøgt før, og jeg har derfor fokuseret på disse. De dækker også hovedsageligt Studenterrådets udvikling efter 1971, hvor Studenterfronten ikke var med i Fællesrådet, hvilket heller ikke er blevet beskrevet før. Ud over de skriftlige kilder har jeg gennemført interviews med Mihail Larsen, Viggo Jonassen og Niels Ole Finnemann, som også var toneangivende i Studenterfronten. Det foregik sidste vinter og ikke med

³⁷ På vej mod et universitetsblad, af redaktionen, i Montanus, nr. 8, 2. årgang, september 68

henblik på at lave dette speciale. Jeg har derfor ikke anvendt dem som kilder i denne afhandling; men brugt den som inspiration.

Der er tre institutionelle forandringsprocesser, som foregår sideløbende i den periode, jeg undersøger. For det første er der styrelsesloven. Den bliver forelagt Folketinget den 16. januar 1970. Den ændrede lov bliver vedtaget den 28. maj. Den bliver revideret i 1971 og den enelige styrelseslov bliver vedtaget i slut-1972. For det andet får Aarhus Universitet nye statutter. I oktober 1967 nedsatte konsistoriet et udvalg, der skulle lave et udkast til statutterne. Dette udvalg kommer med et forslag til nye statutter i juni 1969. Vedtagelsen af disse bliver imidlertid udskudt på grund af den bebudede styrelseslov, som vedtægterne skulle bringes i overensstemmelse med. Der nedsættes derfor et nyt udvalg og dettes udkast bliver vedtaget i konsistorium og træder i kraft samtidig med den nye styrelseslov den 1. januar 1973. For det tredje arbejder studenterrådet også med sine vedtægter. Der holdes afstemning om forskellige forslag til regler for studenterrådsvalgene den 28. september 1968, og rådet får nye vedtægter i december. Der stilles forskellige forslag til nye vedtægter i løbet af efterfølgende fem år; men det lykkedes først i november 1972 at få flertal for en ændring, der endelige vedtages i 1973. Alle disse ændringer og forslag til ændringer har betydning for universitetets og studenterrådets opbygning. Der oprettes nye organer. Andre bliver nedlagt, og nogle af de eksisterende skifter navn og funktion. Det kan være svært for den udeforstående at følge udviklingen – særligt fordi, at der anvendes forkortelser og øgenavne for de forskellige råd og nævn i kilderne. Jeg har holdt mig til de formelle betegnelser med undtagelse af de faglige råd, der er en del af Studenterrådet. Disse har jeg konsekvent kaldt studenterrådsråd for ikke at forvirre dem med et universitetsorgan af samme navn. Derudover har jeg brugt betegnelserne fællesrådsvalg og studenterrådsvalg om valgene til fællesrådet og valgene til samtlige organer i Studenterrådet, og jeg har brugt betegnelserne konsistorievalg og universitetsvalg om valgene til konsistorium og valgene til alle de styrende organer ved universitetet. Jeg har lavet en tabel, der viser resultaterne af alle valg til fællesrådet og konsistorium, som sker i den undersøgte periode. Denne er vedlagt som appendiks 1.

Til sidst ser jeg mig nødt til at forholde mig til min egen position over for det felt, jeg undersøger. Jeg har selv været aktiv i Studenterrådet i mange år og været en del af styrelsen 2009-2012. Jeg var den slags studenterrådsleder, som 68'erne ville have kaldt en teknokrat. Min afhandling er derfor mærket af en interesse for de organisationsinterne forhold, og der findes en reel fare for

overfortolkning til forhold størrelsen af institutionens betydning. Dette vil jeg komme ind på igen senere.

5 Baggrunden for studenteroprøret i Aarhus

Studenteroprøret kan beskrives som én global begivenhed, der begyndte i USA og hurtigt spredte sig til det meste af vesten. Alligevel fik oprøret et nationalt præg i hvert land – ikke mindst i Danmark. Jeg vil i dette afsnit gøre rede for studenteroprøret og studenterbevægelsens udvikling i USA og Vesttyskland, der var de lande, der danske unge havde mest kontakt til. Dernæst vil jeg redegøre for studenteroprørets tidligste forløb i København. Det vil danne en baggrund for min analyse. Nogle gange påvirker begivenhederne i Aarhus denne udvikling; men for det meste er det omvendt. Afsnittet er baseret på sekundær litteratur – primært Ekman og Jensens værk og Ole G. Hansens fra 1978.

5.1 Oprøret i USA og Vesttyskland³⁸

De tidligste begivenheder, der betragtes som en del af studenteroprøret, foregår i USA. Fra begyndelsen af 60'erne var der mange amerikanske studerende – både sorte og hvide, som deltog i borgerrettighedsbevægelsens kamp imod racediskriminationen. Det involverede at tage til sydstaterne og arbejde for at indregistrere sorte vælgere. Her oplevede de studerende, hvor undertrykkende det amerikanske samfund kunne være. I sommeren 1964 blev tre hvide borgerrettighedsaktivister skudt og en sort banket ihjel i Mississippi i et forsøg på skræmme de øvrige. Disse begivenheder har virket til at radikalisere studenterbevægelsen. De studerende anvender alternative former for civil ulydighed, der er inspireret af de metoder, borgerrettighedsbevægelsen anvender i syden. De laver bl.a. "sit-downs" eller "sit-ins" – en form for blokade, hvor blokadevakterne sidder på jorden og blokerer for politiets heste og biler. Studenterne besætter universitets bygninger og organiserer "teach-ins. Konflikten breder sig hurtigt til andre universiteter. Ud over de sortes rettigheder bliver Vietnamkrigen det andet store tema under det amerikanske studenteroprør. Risikoen for at blive indkaldt afhænger af karakterer, og gode karakterer blev således et spørgsmål om liv og død for mange studerende. Mange i

³⁸ Dette afsnit er baseret på Ekman og Jensen (1999) s. 174-180; og Hansen, Ole G. s. 17-39

offentligheden og i det formelle politiske system betragtede Vietnamkrigen som led i den globale krig mod kommunismen. I takt med at protesterne blev mere højlydte, blev reaktionen også mere voldsom. Ved højdepunktet af oprøret i 1970, da man demonstrerede mod USA's krig i Cambodia, blev fire studerende ved Kent University i Ohio dræbt af nationalgarden.

Der er enighed blandt historikere om, at de studerendes protester mod Vietnamkrigen har haft stor betydning for, at der opstod en betydelig opposition til krigen blandt amerikanerne. De påvirkede utvivlsomt politikken i forhold til Indokina. Ellers har studenteroprøret størst betydning for de sortes status og rettigheder. Men efterhånden som Vietnamkrigen bliver nedtrappet, og USA begynder at trække tropperne tilbage, mister oprøret sit fælles mobiliseringsgrundlag og dermed meget vitalitet. Mens borgerrettighedssagen er særlig for det amerikanske studenteroprør, spreder protesterne mod Vietnamkrigen sig til Europa. De danske oprørere lader sig også særligt inspirere af de metoder og politiske aktionsformer, som amerikanerne anvender – stormødedemokrati, besættelser, studenterstrejker og organisering af alternativ undervisning.

Studenteroprøret i Vesttyskland tog udgangspunkt fra Freies Universität (FU) i Vestberlin. FU var en særlig institution i det, at universitetet var grundlagt efter Anden Verdenskrig som modstykke til det gamle Humboldt-universitet, der nu lå i østzonen. For at markere forskellen mellem det "frie" universitet i Vestberlin og det "autoritære" universitet i Østberlin, lod FU de studerende deltage i styrelsen af universitetet. Disse særlige forhold var med til at politisere studietilværelsen ved FU. I 50'erne og 60'erne ledte det også til konflikter, da universitet måtte acceptere at blive assimileret i det vesttyske uddannelsessystem; og man valgte at reducere de studerendes indflydelse i flere omgange. Det første sammenstød mellem studenterne og universitetsledelsen fandt sted i sommeren 1965. De studerende arrangerede protestmøder og kritiserede undervisningen samt de politiske forhold ved universitetet. Socialistiske studerende kæder kritikken sammen med Vietnamkrigen, som er et af de politiske emner, de studerende får forbud mod at diskutere. I foråret 1966 finder de første store demonstrationer sted i Vestberlin. Studenterne bliver mødt med stadig kraftigere reaktioner fra universitetet, pressen og politiet. Ifølge Ole G. Hansen er dette med til at radikalisere de studerende yderligere.³⁹ Shahan af Persien skulle besøge Berlin i juni 1967. I den anledning blev der afholdt protestdemonstrationer. Den 2. juni kom det til voldsomme sammenstød mellem demonstranterne og politiet, og studenten Benno Ohnesorg blev skudt ned. Det var med til

³⁹ Hansen, Ole G. s. 19

at sprede oprøret til det øvrige Vesttyskland. Fra juni 1967 opstod der faglige miljøer ved universiteterne i Vestberlin og Frankfurt, hvor man forsøgte at udvikle en stringent marxistisk kritik af videnskaben og det borgerlige samfund. I november 1967 opretter fagkritikerne det "kritiske universitet" i Vestberlin, der udbød alternativ undervisning. Det var den første permanente studenterorganisation med et fagkritisk sigte; men idéen bredte sig hurtigt til andre lande.

På sigt gav de studerendes udadvendte aktiviteter bagslag. I løbet af 1967 og 68 blev myndighedernes reaktioner stadig mere voldsomme. De studerende følte sig isoleret og forfulgt i pressen. Den 11. april 1968 blev en af studenterne ledere, Rudi Dutschke, alvorligt såret ved et mordforsøg i Vestberlin. Det førte til flere demonstrationer og sammenstød med politiet, der krævede yderligere to dødsopfre. Studenteroprørerne rettede igen deres anklager mod den højreorienterede Springer-pressen, som de betragtede som medskyldige i mordforsøget. Den 30. maj vedtog rigsdagen nogle nødretslove, som gav regeringen mulighed for at indskrænke de demokratiske rettigheder i forbindelse med "uroligheder". Protesterne mod vedtagelsen af denne lov markerede højdepunktet for studenteroprøret i Vesttyskland. Bevægelsen blev derefter splittet, da forskellige grupper blev uenige om, hvordan man skulle komme videre med oprøret. Studenteroprørerne i Danmark er inspireret af de tyske, og danskerne henter meget af deres teoretiske inspiration fra Tyskland. Ekman og Jensen konkluderer, at netop den dogmatiske marxisme fra Tyskland får afgørende betydning for studenteroprøret i Danmark via kapitallogikerne.

5.2 Det første studenteroprør i København

Studenteroprøret i København begyndte i starten af april 1968, hvor en gruppe arkitektstuderende besluttede at boykotte den skriftlige eksamen efter at have fremsat krav om medbestemmelse. Den 19. april beslutter de psykologistuderende ved Københavns Universitet at besætte Psykologisk Laboratorium. De kræver 50 % af indflydelsen i alle styrende organer ved instituttet og dermed en afskaffelse af det eksisterende system, hvor professorerne har al magten. Fire dage efter afholdes den første store studenterdemonstration på Frue Plads, hvor 5.000 studerende deltager. Også her kræver man medbestemmelse med kravet om "demokrati på arbejdspladsen". Det danske studenteroprør er altså i udgangspunktet vendt mod professorvældet.

Herefter møder de studerende en imødekommenhed, som man ikke ser i andre lande. Efter en dialog mellem rektor Mogens Fog og de studerende vedtages det, at der skal nedsættes et

studienævn for psykologi med 4 professorer, 4 amanuenser og 8 studenter. Kravet om 50 % medbestemmelse blev altså indfriet for psykologis vedkommende, og de psykologistuderende ophævede deres besættelse den 25. april. I løbet af foråret foregår der forhandlinger mellem de studerende, professorerne og rektor ved andre fag, og det lykkedes flere steder at få indført studienævn med paritet mellem undervisere og studerende, hvor studenterne udpeges af studenterfagrådet ved de pågældende studium.

Dette første korte oprørske forløb i foråret 1968 har Ekman og Jensen skelnet kaldt "det første studenteroprør" for at skelne det fra "det andet studenteroprør" i Danmark, som begynder i 1970, efter at undervisningsministeren Helge Larsen (R) forelægger forslaget til lov om universiteternes styring i 1970.⁴⁰ Det er først her, at århusianerne får sat sine spor på bevægelsen.

6 Analyse

6.1 April til november 1968: Det første studenteroprør i Aarhus

Der er to lokale emner, som optager de århusianske studenteroprørere i perioden fra 1968 til december 1969. Det ene er den statutændring, som Aarhus Universitet står overfor. Det andet emne er en reform af Studenterrådets valgordning. I denne del af afhandlingen, vil jeg vise, hvordan valgreformen er nøglebegivenhed, hvor studenteroprørets aktører placerer sig over for hinanden i Studenterrådet. Det sker i forbindelse med tre studentermøder. Ekman og Jensen har beskrevet det første af disse og kun ud fra artikler i AT, Studenterbladet og Montanus. De har fået indtrykket af, at Studenterrådet bliver overtaget af studenteroprørerne.⁴¹ Jeg har imidlertid fundet nogle nye kilder, der kan belyse dette nærmere. Men i en undersøgelse, der drejer sig om Studenterrådets udvikling, er det passende at begynde med en kort beskrivelse af Studenterrådets opbygning, aktiviteter og politiske linje ved den undersøgte periodes begyndelse i 1968.

6.1.1 Studenterrådets opbygning i 1968

I begyndelsen af 1968 er Studenterrådet udgjort af flere forskellige organer. For det første er der otte studenterfagråd, der er valgt af de studerende inden for otte faggrupper ved universitetet.

⁴⁰ Ekman og Jensen (2001), s. 461

⁴¹ Ekman og Jensen (2001), s. 459

Faggrupperne svarer omtrent til fakulteterne med den undtagelse, at samfundsfag, økonomi og jura har hver deres faggruppe og hvert deres studenterfagråd. Studenterfagrådene varetager de studerendes interesser med hensyn til eksamenskrav, studieordninger, anskaffelse af bøger osv. Og de arbejder i vid udstrækning uafhængigt af det resterende studenterråd. For det andet består Studenterrådet af fællesrådet, der er det øverste, centrale organ, og der er valg til hvert år – de såkaldte studenterrådsvalg. Det fastlægger retningslinjer for styrelsen og fører tilsyn med denne.⁴² For det tredje er der en styrelse, der udpeges på det første møde i det nye fællesråd efter hvert studenterrådsvalg. Styrelsen er Studenterrådets administrative ledelse og består af en formand, en næstformand og fem sekretærer, som står til ansvar over for fællesrådet. Herudover består Studenterrådet også af en række stående og midlertidig udvalg, der behandler og træffer afgørelser i sager inden for deres forskellige ressortområder. Sekretærerne i styrelsen er formænd for hver sit permanente udvalg. Udvalgenes øvrige medlemmer vælges af fællesrådet.

Ved begyndelsen af 1968 består fællesrådet af 33 medlemmer. Otte er udpeget af og blandt medlemmerne af studenterfagrådene ("fagrådsrepræsentanterne"), som skal sikre kommunikationen mellem fællesrådet og studenterfagrådene. Fem vælges af det afgående fællesråd hvert år ("de rådsvalgte"), som skal sikre kontinuiteten. De resterende 20 vælges direkte af de studerende; men her fungerer faggrupperne som valggrupper. De studerende kan kun stemme på individuelle kandidater inden for deres egen faggruppe, og hver gruppe får tildelt et antal af de 20 mandater, der svarer til gruppens andel af de afgivne stemmer ved valget. Princippet bag dette er, at de studerende skal repræsenteres proportionelt i forhold til den interesse, de udviser over for studenterrådsarbejdet.⁴³ Resultatet er også, at det er de faggrupper, der har flest studerende, som får flest mandater. I 1968 er dette medicin og humaniora (henholdsvis fem og fire).⁴⁴

6.1.2 Studenterrådets krav til nye statutter for Aarhus Universitet

Retsgrundlaget for Aarhus Universitet som selvejende institution var lov nr. 73 af den 7. marts 1952 og de statutter, som undervisningsministeren i henhold til denne lov havde godkendt i 1958. Inden godkendelsen blev givet, var det til diskussion mellem ministeren og universitetsledelsen, om Aarhus Universitet skulle bevares som selvejende institution. Resultatet var, at universitetet kunne

⁴² Statutter for Studenterrådet, 1967, kap. 4, §26, stk. 1 [VJA]

⁴³ Studenterrådets årsberetning 1967/68, s. 3 [VJA]

⁴⁴ Studenterrådets årsberetning 1967/68, s. 4 [VJA]

bevare sin status, men spørgsmålet skulle bringes op til overvejelse igen efter en periode på ti år. Ultimo denne periode var det forventet, at universitetsadministrationsudvalget i dets anden betænkning (UAUII) ville anbefale, at universitetet skulle overgå til staten. Derfor nedsatte konsistorium et statutudvalg i oktober 1967, der bestod af en professor fra hvert af de fem fakulteter, to repræsentanter fra amanuensisrådet og to fra Studenterrådet. Dette udvalg havde til opgave at behandle universitetets overgang til statsinstitution og foretage en revision af statutterne.⁴⁵ Studenterrepræsentanterne har imidlertid ikke stemmeret, og alle medlemmerne af udvalget er pålagt tavshedspligt.

Da studenteroprøret brød ud i foråret 1968, er Studenterrådet ved Aarhus Universitet altså allerede i gang med at drøfte statutændringer i et konsistorialt udvalg. De studerende, som er inspireret af studenteroprørerne i udlandet og i København, ser statutændringen som en mulighed for at få indfriet 50 %-kravet. Derfor er statutudvalgsmøderne mål for nogle aktioner, der bliver gennemført ved universitetet i 1968 og 69. De har ikke efterladt sig mange spor i det undersøgte kildemateriale. I Montanus omtales dansegruppen Sylfiden, De 100 Blomster, Tumultangruppen, Den Frie Kvindeliste, Universitetets Befrielsesfront, Gadens Parlament og Komiteen Af Oprørske Unge (KAOS).⁴⁶ Der er altså ikke tale om en egentlig aktivistbevægelse, men nogle aktionsgrupper, som er med til at skabe en generel oprørsstemning foruden opmærksomhed omkring statutudvalgsmøder. I Montanus skriver Hans C. Fink, som dengang var medlem af fællesrådet, at det i april var lykkedes de "*to-tre potentielle revolutionære i Århus*" at piske en oprørsstemning op i fællesrådet. Rådet nedsatte et "aktionsudvalg" den 17. april, der ikke skulle lave aktioner, men udfærdige Studenterrådets målsætninger med hensyn til arbejdet i statutudvalget.⁴⁷ Disse målsætninger omfatter bl.a. at de studerende skal have halvdelen af mandaterne i studienævnene og en tredjedel af mandaterne i fakultetsrådene og konsistorium.⁴⁸

Arbejdet i statutudvalget er hovedemnet ved tre store studentermøder i Stakladen, og i Viggo Jonasens samling findes der referater fra alle tre. Anledningen til det første møde den 22. april er, at Studenterrådet er pålagt at afholde sådan et studentermøde i april eller marts hvert år, hvor formanden aflægger beretning om styrelsens, fællesrådets og udvalgenes arbejde.⁴⁹

⁴⁵ Bemærkninger til udkast til ny lov og nye statutter for Aarhus Universitet, af Statutudvalget, s. 1-2, 1969

⁴⁶ Montanus, s. 10, nr. 4, 3. årgang, 1969

⁴⁷ *Oprørets historie*, af Hans C. Fink, s. 12, i Montanus, nr. 9, 2. årgang, 1968

⁴⁸ *Tredje stands krav*, af Finn S. Pedersen, s. 6-7, i Montanus, nr. 9, 2. årgang, 1968

⁴⁹ Statutter for Studenterrådet, 1967, kap. 4, §41, stk. 1 [VJA]

Studentermøderne er således orienterende og har ikke nogen myndighed over for fællesrådet. Alligevel er der ifølge referatet 900 studerende til stede ved begyndelsen af mødet.⁵⁰ Det svarer ca. til 10 % af alle de studerende. Ifølge anden opgørelse, der bliver bragt i AT måneden efter, er der kun 600 til stede.⁵¹ Mødet bliver åbnet af formanden for Studenterrådet, Finn Stendal Pedersen, som beretter om rådets arbejde inden for boligområdet, studiefinansiering og oprettelsen af et uddannelsescenter i Aarhus. Til sidst redegør Stendal for arbejdet i statutudvalget og Studenterrådets målsætninger.⁵² Det bliver med det samme problematiseret, at 50 %-kravet er blevet nedstemt i fællesrådet. Der bliver efterspurgt en redegørelse for, hvad rådet har opnået gennem forhandlingerne i statutudvalget, og hvad rådet har tænkt sig at gøre for at få kravene opfyldt – *"er man villig til at gøre noget effektivt langt om længe?"*⁵³ En anden beskylder Studenterrådet for inkompetence og hemmelighedskræmmeri – *"vores repræsentanter kan ikke udøve den naturlige demokratiske funktion, der bl.a. består i en feed-back til de studerende."*⁵⁴ De kritikere, der er nævnt i referatet ved navn, er stort set alle folk, der er medlemmer af partier eller senere er med til at danne Studenterfronten. Disse er blandt andre Viggo Jonassen, John Houman Sørensen, Jens Ole Henriksen og Svend Peter-Nygaard. "Studenteroprørerne" i Aarhus består af primært af disse, aktionsgrupperne samt de fagkritiske grupper, som jeg skal vende tilbage til.

Da det bliver bagefter fremhævet, at studentermødet kan vedtage resolutioner, bliver der udfærdiget en række forslag. Det første erklærer, at målet for studenternes deltagelse i statutudvalget er 50 % indflydelse og fuld åbenhed omkring forhandlingerne, men samtidig bakker man også op om Studenterrådets "foreløbige krav" om 33 % medbestemmelse.⁵⁵ John Houman Sørensen stiller straks et mere vidtgående forslag, hvor støtten til Studenterrådet er væk, og studentermødet erklærer sig villig til at boykotte undervisningen indtil 50 %-kravet er indfriet. Stendal maner til tålmodighed, og beder studenterne afvente resultaterne af statutudvalgets arbejde.⁵⁶ Til sidst vedtager mødet en samordnet resolution, der lyder: *"Studentermødet vedtager, at den øjeblikkelige målsætning for Studenterrådets forhandlinger skal være 50 % repræsentation, fuld offentlighed og åben debat i alle de besluttende organer. Studentermødet bakker*

⁵⁰ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 1 [VJA]

⁵¹ Ekman og Jensen (2001), s. 459

⁵² Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 1-2 [VJA]

⁵³ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 2 [VJA]

⁵⁴ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 2 [VJA]

⁵⁵ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 3 [VJA]

⁵⁶ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 3 [VJA]

Studenterrådets arbejde for gennemførelse af disse krav op og erklærer sig villig til at tage utraditionelle midler i brug for at opnå disse minimale krav."⁵⁷ Det vedtages også, at der skal afholdes endnu et studentermøde i maj, hvor Studenterrådet skal aflægge regnskab for forhandlingerne. Ekman og Jensen beskriver dette som et kup af Studenterrådet, men de har kun beskrevet resultaterne af det første studentermøde og kun ud fra artikler i studenterpresse.⁵⁸ Hvis man medregner de efterfølgende to møder, tegner der sig et anderledes billede.

Den næste studentermøde blev afholdt den 21. maj. Ifølge referatet var der ca. 250 studerende, som deltog. Stendal begynder med at takke for det store fremmøde ved det forgående studentermøde. Det havde hjulpet i forhandlingerne. Studenterne havde også vundet en sejr: Offentlighedsprincippet var enstemmigt vedtaget. Udvalget vil dog ikke diskutere stemmeret til de studerende, før kompetencerne og sammensætningen af de forskellige organer er på plads. Stendal er dog sikker på, at stemmeretten nok skal komme. Forhandlingernes videre resultater bør afventes. Nogle er utilfredse med, at resultaterne ikke større. Karen Helweg Pedersen kalder dem et "skulderklap" til studenterne.⁵⁹ Andre – herunder John Houman Sørensen, mener, at rådet må skride til aktioner. Aktionsniveauet er faldende nu, hvor eksamensperioden er begyndt.⁶⁰ Resten af mødet går med, at man diskuterer rigtigheden og effektiviteten ved, at rådet skrider til aktion. Da det bliver påpeget, at offentlighed omkring forhandlingerne først vil gælde fra marts 1969, bliver det forslået, at rådet skal bryde tavshedspligten omkring forhandlinger som led i en aktion.⁶¹ De fremmødte vedtager til sidst en resolution, hvor de holder på det ultimative krav om 50 % repræsentation og kræver offentliggørelse af forhandlingerne.⁶²

Men denne resolution vælger fællesrådet at gå imod. Den 17. juli sender Studenterrådet et deltaljeret forslag til en fremtidig universitetsstruktur til udvalget. I dette forslag fremgår det, at rådet er vendt tilbage til sit oprindelige krav om kun ⅓ af mandaterne i fakultetsrådene og konsistorium. Dette vækker stor utilfredshed hos studenteroprørerne ved det tredje studentermøde den 21. september, hvor der ifølge referatet var 500 deltagere, men noget færre ved slutningen.⁶³ Dem, som er vrede, inkluderer de partipolitiske grupper. Viggo Jonassen anklager

⁵⁷ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 4 [VJA]

⁵⁸ Ekman og Jensen (2001), s. 458-459

⁵⁹ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 1 [VJA]

⁶⁰ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 2 [VJA]

⁶¹ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 3 [VJA]

⁶² Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 5 [VJA]

⁶³ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 1 [VJA]

Studenterrådet for at have "*totalt svigtet sin opgave*".⁶⁴ Han opfordrer til en sanering af forholdet mellem rådet og de studerende ved, at Studenterrådet i fremtiden skulle lade sig forpligte af resolutioner. Men der er flere, som bakker rådet op. De partipolitiske foreninger bliver nu beskyldt for at være idealistiske og inaktive i kampen for medindflydelse. Jonassen svarer igen, at partierne ind til nu har været loyale over for rådet. Da det gøres klart, at rådet ikke kan bindes, foreslår Jonassen, at der ikke vedtages flere resolutioner. Ved afstemningen om dette er mødet delt 49 stemmer til den ene side og 45 stemmer til den anden.⁶⁵ Der er altså ikke tale om et kup af rådet i april. Tværtimod bliver resolutionerne med 50 %-kravet syltet af rådet, og aktivisterne taber både gejst og opbakning i løbet af sommeren. I stedet er det med hensyn til studentermødernes andet emne, at der sker et gennembrud.

6.1.3 Reformen af Studenterrådets valgordning

Da styrelsen med Stendal som formand tiltræder i december 1967, vedtager de et arbejdsprogram, hvor det indgår, at der skal gennemføres en reform af Studenterrådets valgordning. Det bliver begrundet i årsberetningen 1967/68 på følgende måde: "*Spørgsmålet om repræsentativitet og kommunikation internt mellem Studenterrådet og de studerende har været fremme til debat. I år måske mere end nogensinde, fordi den tiltrædende styrelse i december havde en valgreform på sit arbejdsprogram. Vi fandt det rimeligt på baggrund af de stadig større problemkredse, Studenterrådet arbejder med, at sikre en større kommunikation og udveksling af synpunkter vælgere og kandidater imellem end tilfældet var med den eksisterende valgordning. Problemet er blevet stadig mere påtrængende med den stigning i studentertallet, som har fundet sted i de seneste år.*"⁶⁶ Styrelsen forbinder altså behovet for en valgreform med kommunikationsproblemer og en voksende arbejdsbyrde, der er resultat af en øget studentermasse. Den kan imidlertid ikke opnå det nødvendige flertal for reformen i fællesrådet.⁶⁷

Det er derfor sandsynligt, at styrelsen har sat emnet på dagsordenen til studentermødet i april for at få mødets opbakning til dens valgreform. Christian Oldenburg, som er Studenterrådets næstformand, begynder denne del af mødet med at redegøre for styrelsens forslag. Det er at lave

⁶⁴ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 5-6 [VJA]

⁶⁵ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 7 [VJA]

⁶⁶ Studenterrådets årsberetning 1967/68, s. 17 [VJA]

⁶⁷ Studenterrådets årsberetning 1967/68, s. 17 [VJA]

én valggruppe for hele universitetet samt at indføre mulighed for opstilling af lister; men forslaget indeholdte også, at partipolitiske foreninger skulle forbydes at opstille. Listerne skal *"definere sig på studenterspolitiske spørgsmål, [og] afspejle studenternes holdninger bedst muligt."*⁶⁸ Det er klart fra referatet fra studentermødet, at det er problemet med partiforeningerne, der fylder mest i debatten på studentermødet. Nogle er imod listeopstillinger alene af den grund, at det ikke er praktisk at forbyde partierne i at stille op. Studenteroprørerne mener, at al regulering af listedannelse vil være udemokratisk, og at de studerende må være modne nok til at vælge de repræsentanter, de ønsker. De giver udtryk for deres mistro til de siddende "pampere". En økonomistuderende havde påpeget tidligere, at *"Punkterne på dagsordenen er anbragt i den omvendte rækkefølge af det naturlige: først demokrati i vedrådsvalgene, derefter demokrati ved universiteterne."*⁶⁹ Nu er der også andre, som mener, at de rådsvalgte mandater i fællesrådet skal nedlægges, og at de studerende må have mere direkte indflydelse på Studenterrådet mellem valgene. De vil indføre et rotationsprincip for fællesrådsmedlemmer og mulighed for at afholde ekstraordinære studenterrådvalg.⁷⁰ Mødet slutter med vedtagelsen af en resolution om valgordningen, som er formuleret af en mening jurastuderende, men støttes af Stendal og Oldenburg. Den lyder: *"Studentermøde kræver en reform af studenterrådsvalegene, hvorved vælgernes indflydelse på Studenterrådets virksomhed styrkes mest muligt, herunder at der sikres adgang til 1) urafstemning 2) udskrivning af ekstraordinære valg til fællesrådet 3) listevalg, herunder adgang til opstilling af partipolitiske lister, og 4) direkte valg med mulighed for at stemme på folk fra andre faggrupper. Desuden må det sikres, at den nødvendige koordination mellem Studenterrådets forskellige organer kan opretholdes, og at der kan føres en effektiv kontrol med de udøvende organers virksomhed."*⁷¹ Styrelsens oprindelige forbehold over for partipolitiske lister er altså ikke med i resolutionen, hvilket accepteres af formanden og næstformanden. Til gengæld kræver mødet, at der indføres mekanismer til at kontrollere rådet mellem valgene. Oprørsstemningen er altså heller ikke med styrelsen i den anden del af april mødet.

På det efterfølgende fællesrådsmøde den 7. maj diskuterede man denne resolution. Til dette møde blev der formuleret fire forslag til en ny valgordning: Forslag A som har én valggruppe med

⁶⁸ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 5 [VJA]

⁶⁹ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 2 [VJA]

⁷⁰ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 5-6 [VJA]

⁷¹ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. april 1968, s. 6 [VJA]

listeopstillinger, forslag B som er det gamle system, forslag C som er én valggruppe men uden listeopstillinger, og forslag D som er et kompromisforslag mellem A og B. Der findes kun et meget kort uddrag af debatten på mødet, der er skrevet af Drude Dahlerup, som var dirigent i fællesrådet, og bragt i Montanus flere måneder senere. Der er dog direkte citater i uddraget, så det er formentlig baseret på et referat. Det fremgår her, at Stendal og Oldenburg argumenterede for valg med listeopstillinger, fordi listerne ville blive permanente. Derved ville de skabe kontinuitet, forbedre kommunikationen udadtil og sikre, at bedre kvalificerede personer ville blive valgt. Samtidig mente Svend Peter Nygaard, at partipolitiseringen kun ville gavne rådet, fordi partierne har forbindelse til Christiansborg. Modstanderne argumenterede, at kvaliteten i fagrådsdebatterne ville falde, enkeltpersoner ville ikke have en chance for at blive valgt og valgkampene ville blive afgjort af "reklamebrøl".⁷² En afstemnings udfald indikerer, at rådet var delt ligeligt mellem forslag A og B.⁷³ En efterfølgende afstemning viser, at fællesrådet overvejende er imod at give partier muligheden for at stille op.⁷⁴

Fordi man igen ikke kunne opnå det nødvendige flertal i fællesrådet, bliver spørgsmålet om valgordning bragt op igen som andet punkt på dagsordenen til studentermødet den 21. maj, hvilket vækker vrede hos mødedeltagerne. Der er flere tilkendegivelser af mistillid til fællesrådet, fordi rådet ikke havde fulgt det første studentermødes resolution på dette område. Houman understreger, at: "*Det, at de nuværende fællesrådsmedlemmer stemmer diffust og svingende viser deres og dermed den nugældende valgordnings uduelighed.*"⁷⁵ Jonassen og Henriksen fremsætter en ny resolution, der bliver vedtaget med "overvældende flertal".⁷⁶ Ifølge resolutionen kræver studentermødet, at der afholdes urafstemning om alle fire forslag til en ny valgordning inden det næste studenterrådsvalg i november. Som tillæg til resolutionen vedtages også, at mødet – "*erklærer sig rede til, i tilfælde af at kravet ikke opfyldes, at tage utraditionelle metoder i brug.*"⁷⁷ Henriksen uddyber, at denne trussel kan betyde en boykot af rådsafgiften, som var et frivilligt årligt bidrag, som mange studerende dengang betale til rådet.⁷⁸

⁷² *Debat i Fællesrådet*, af Drude Dahlerup, i Montanus, nr. 9, 2. årgang, 1968

⁷³ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 4 [VJA]

⁷⁴ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 4 [VJA]

⁷⁵ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 6 [VJA]

⁷⁶ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 7 [VJA]

⁷⁷ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 7 [VJA]

⁷⁸ Referat af studentermøde i Stakladen den 21. maj 1968, s. 6 [VJA]

Urafstemningen bliver sat til at foregå den 24. september. Fællesrådet har dog besluttet at ændre på forslagene igen, så der nu er seks forskellige at tage stilling til.⁷⁹ Det nye "forslag 4" er det, som svarer til "forslag A" fra maj-måned. Der er overlevet et enkelt stykke valgmateriale fra denne afstemning. Det er et flyveblad, der anbefaler at stemme på forslag 4, fordi proportionelle valg med lister sikrer en sammensætning af fællesrådet, der afspejler de studerendes holdninger. De vil forbedre kommunikationen, fordi listerne vil blive permanente, og de vil bringe den studenterpolitiske debat ud til de studerende. Flyvebladet er underskrevet af Foreningernes Kontaktudvalg, Frit Forum, Konservative Studenter, Liberale Studenter, Radikale Studerende, Studenterforeningen, Socialistiske Studerende, Uafhængige Studerende, Venstres Studenter og Studentersamfundet.⁸⁰ Alle de partipolitiske studenterforeninger fører altså kampagne for "forslag 4" sammen med Studenterforeningen og andre uafhængige.

Til det tredje møde den 22. september ligger altså to dage før urafstemningen. Haarder kritiserer, at der overhovedet skal afholdes urafstemning. Studentermødet i april havde jo taget stilling til spørgsmålet om listeopstillinger. Haarder er på dette tidspunkt aktiv i Venstres Studenter og er også senere med til at danne Studenterfronten. Henriksen kritiserer, at Montanus og visse medlemmer af fællesrådet har forsøgt at holde afstemningen hemmelig.⁸¹ Oldenburg forklarer, at selv om han er enig i kritikken af fællesrådet, er det kun urafstemninger, der kan tvinge Fællesrådet til at imødekomme studentermødernes krav. Han undskylder bl.a. den dårlige kommunikation med, at: "*professionelle provokatører, ubekendte folk, havde destrueret en stor del af plakaterne.*"⁸² Herefter følger en serie af beskyldninger i begge retninger. To fællesrådsmedlemmer benægter hemmeligholdelsen og anklager de partipolitiske foreninger for at forsøge at kuppe Studenterrådet. Modsat forbinder studenteroprørerne igen fællesrådets modstand mod en ny valgordning og universitetets modstand imod studentermedindflydelse. Disse er to sider af samme sag – modstand mod demokratiseringen af universitetet.⁸³ Stendal appellerer til, at forsamlingen forsøger at lytte til modpartens synspunkter i stedet for at afbryde de talenes indlæg, men han afslutter selv med at

⁷⁹ *Hvad skal Studenterrådet med studenter?* af Viggo Jonassen, i Montanus, nr. 10, 2. årgang, 1968

⁸⁰ Flyveblad "*Valg mulighed den 24. september*", af Foreningernes Kontaktudvalg [VJA]

⁸¹ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 1-2 [VJA]

⁸² Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 2 [VJA]

⁸³ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 2-3 [VJA]

erklære sin støtte til forslag 4. Fællesrådets holdning i denne sag har i sig selv vist, at der er behov for en omfattende valgreform.⁸⁴

6.1.4 Studentermøderne beskrevet med begreber fra historisk institutionalisme

Ud fra det forløb, som jeg har beskrevet ovenfor, kan man identificere nogle aktører og udlede nogle konklusioner om Studenterrådet som institution. I udgangspunktet vil styrelsen indføre listeopstilling for at professionalisere rådets arbejde; men den kan ikke overtale fællesrådet, der nyder godt af den eksisterende valgordning. Under denne bliver 20 fællesrådsmedlemmer i teorien valgt på baggrund af deres individuelle egenskaber og holdninger. Præferenceformationen i Studenterrådet er således indrettet, at disse 20 medlemmer ikke har noget incitament til at være aktive eller kommunikere med rådets andre organer eller de studerende i almindelighed mellem valgene. Logikken i denne indretning forstærkes af, at disse fællesrådsmedlemmer ikke behøver at spørge nogen til råds og kan ikke afsættes. Det virker som en feedback-mekanisme, der forstærker deres præference for status quo. Derfor er der en betydelig gruppe af fællesrådets medlemmer, der ignorerer resolutionerne om 50 %-kravet og er modstandere af valgreformen, og de ændrer ikke disse præferencer på noget tidspunkt i forløbet.

Styrelsen har en anden og mere udsat position end fællesrådsmedlemmerne. Den bærer hovedansvaret for rådets administration, forhandlingerne med universitetsledelsen og udvalgsarbejdet, hvor styrelsens sekretærer er formænd. Styrelsen er valgt af fællesrådet på et arbejdsprogram, som det forventes, at den lever op til, og hvilket den bliver holdt op på i forbindelse med fællesråds- og studentermøder i Stakladen. Formandsskabet er repræsenterer også udadtil og må tit optræde i pressen på de studerendes vegne. Derfor har styrelsen en større præference for, at Studenterrådet fungerer effektivt, at det er anerkendt ved universitetet og samfundet, og at det har studerendes opbakning. Målet for at opnå dette i 1968 er en valgreform med listeopstilling, så der kan oprettes permanente studentelister, men med forbud mod partilister. Strategien er først, at få studentermødet i april til at stemme for dette forslag til ny valgordning; men mødet afholdes samtidig med studenteroprørerne i Vesttyskland og København. Oprørsstemningen er høj, og de studenter, som går videst i deres krav til universitetsledelsen, har medvind i debatterne og afstemningerne på studentermødet. På denne måde repræsenterer studenteroprøret en

⁸⁴ Referat af studentermøde i Stakladen den 22. september 1968, s. 3 [VJA]

nøglebegivenhed. Det er en kort periode, hvor nye aktører kommer i spil, hvor de gamle må tilpasse sine præferencer, og hvor det er muligt at påvirke den institutionelle udvikling. Det er de partipolitiske lister, der tager bestik af oprøret, og forbinder kravet for demokrati på universitetet med et krav om demokrati i Studenterrådet.

Styrelsen ændrer sine præferencer og opgiver forbuddet mod de partipolitiske lister på studentermødet i april. Det gøres strategisk, for ellers er det ikke muligt at opnå målet om listeopstillinger. På dette område allierer styrelsen sig med den mest populære gruppering i foråret, og med resolutionen i hånden forsøger de igen at overbevise fællesrådet om en valgreform på fællesrådsmødet den 7. maj. Der er dog stadig en gruppe, som blokerer for forslaget, så styrelsen kan kun opnå den opbakning til en urafstemning. Denne afstemning kan derfor betragtes, som det væsentligste resultat af studenteroprøret ved Aarhus Universitet i foråret 1968; men den var ikke gennemtvunget af oprørerne alene. Det krævede også, at styrelsen tog sagen op i udgangspunktet og kæmpede for den i fællesrådet. Da det kommer til målsætningerne for statutforhandlingerne, så er styrelsen anderledes enig med fællesrådet, og her afsløres det, hvor dårligt oprørerne står i forhold til styrelsen og fællesrådet. De har kun magt ved studentermøderne i foråret, hvor der gennemføres aktioner, og hvor oprøret er i gang ved andre universiteter. Opbakningen forsvinder gradvist i takt med, at eksamensperioden begynder i maj. Det tyder på, at styrelsen har lagt en langsigtet strategi, hvor de afventer, at oprørsstemningen lægger sig, og i sommerferien føler de sig sikre nok til helt at ignorere resolutionerne med 50 %-kravet fra foråret og fremsætte Studenterrådets oprindelige forslag. Styrkeforholdene bliver slået helt fast, da det den 22. september bliver tydeligt, at de partipolitiske studerende ikke længere har studentermødernes fulde opbakning. To dage efter, bliver urafstemningen om valgreform gennemført. Resultatet er, at forslag 4 vinder med 48,2 % af stemmerne. 22 % af de studerende afgiver deres stemme.⁸⁵ I løbet af efteråret ændrer fællesrådet statutterne i overensstemmelse med forslaget.

6.2 November 1968 til juni 1970: Teknokratstyret

6.2.1 Det første parlamentsvalg i Studenterrådet

⁸⁵ Montanus, s. 15, nr. 10, 2. årgang, 1968

Af statuttekniske årsager kan man ikke lægge valggrupperne sammen ved det førstkommende studenterrådvalg i november 1968; men det bliver indført et system med liste- og kandidatforbund.⁸⁶ Studenterrådvalget kommer derfor til at ligne et parlamentsvalg, hvor studerende har mulighed for at stemme på lister med distinkte valgprogrammer, paroler, løfter osv. Valgprogrammerne er gengivet i Montanus. Derudover er der bevaret nogle flyveblade i de private samlinger, jeg har undersøgt. Ved en gennemgang af dette materiale kan man identificere nogle af de emner, studenterne organiserer på baggrund af.

Det er blevet bemærket, blandt andre af Ekman og Jensen, at studenterne, at denne politisk var socialistisk. Flere steder kaldes den progressiv-teknokratisk. Jeg vil kalde den "fagforeningslinjen". Denne linje var den dominerende i DSF og studenterrådene i 60'erne, hvor studenterbevægelsen havde arbejdet ud fra en forestilling om studenterrådene som en enhedsorganisation og fagforening for de studerende ved uddannelsesinstitutionerne. Deres rolle var at forbedre vilkårene for alle studerende.⁸⁷ Til det første parlamentsvalg til studenterrådet, stiller den gamle styrelse op på liste T, nu med Christian Oldenburg i spidsen. De går til valg på at videreføre fagforeningslinjen, som den gamle styrelse stod for. Der var tre kernepunkter, der adskiller denne linje fra de øvrige. For det første går liste T ind for indirekte valg til de styrende organer, hvor Studenterrådet bevarer sin status som repræsentant for de studerende, og valget af repræsentanter til de styrende organer går igennem fællesrådet. For det andet er liste T imod politiseringen af Studenterrådet. For det tredje går de ind for indførelsen af en obligatorisk rådafgift. Tanken var, at fagforeningen forhandlede på vegne af alle arbejderne – ikke kun dem, der havde lyst til at være medlem. Det er en politik, som studenterbevægelsen har arbejdet for siden 1964. I tråd med denne hævder styrelserne i 60'erne, at det burde være obligatorisk at betale rådsafgift, da Studenterrådet er de studerendes faglige organisation og kæmper på vegne af alle studerende ved universitetet.⁸⁸ Liste T stiller op på et valgprogram, hvori de tager afstand til politiseringen og går ind for den obligatoriske afgift. Herunder vil de forsætte med at forhandle i statutudvalget på grundlag af de målsætninger, Studenterrådet havde vedtaget. Implicit i dette ligger, at

⁸⁶ FÆLLESRÅDET vedtog VALGREFORMEN – hvad sker der så? af Christian Oldenburg, i Montanus, nr. 12, 2. årgang, 1968

⁸⁷ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 83-84

⁸⁸ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 83-84

studerterrepræsentanterne skal vælges indirekte af rådet, og at T'erne ikke vil kræve 50 % medbestemmelse.⁸⁹

Der er to partipolitiske lister, der stiller op imod denne fagforeningslinje. Den ene er liste Q – Studenterfronten, der er dannet ud af de studenterpartier, der samarbejdede omkring valgreformen, samt "*en kreds af psykologistuderende*".⁹⁰ Den eneste af partierne, der står uden for Studenterfronten, er Konservative Studenter. De stiller op på deres egen liste G. Begge disse lister går til valg med 50 %-kravet på programmet, og begge lister betragter kravet som et skridt i retningen af "fuld integration".⁹¹ Dette var studenteroprørernes ultimative mål om opløsningen af "stænderuniversitet", hvor studenterne ligestilles med lærerne. Dette indebærer imidlertid, at der på et tidspunkt indføres direkte valg til de styrende organer, og at Studenterrådet ikke skal have nogen rolle i udvælgelsen af studenterrepræsentanter i de styrende organer. I sidste ende skal der slet ikke være studenterrepræsentanter i organerne, men blot "medlemmer". Både Q og G forestiller sig derfor, at fællesrådet skal have meget mindre at sige i fremtiden. Q kræver en decentralisering, hvor fællesrådets myndighed reduceres til nogle få studenterpolitiske sociale ressortområder, hvor der skal være fri adgang og taleret til alle møder, og hvor studentermøder har vetoet i alle beslutninger.⁹² Liste G skriver ligeledes, at: "*DSF og Fællesrådet ved Århus Universitet bør kun beskæftige sig med studenterpolitiske anliggender*".⁹³ Liste G går slå langt, at de vil reducere Studenterrådet til et serviceorgan for de studerende, der udelukkende beskæftiger sig med sociale spørgsmål.⁹⁴ Det er ikke klart, hvor mange af studenterpartierne, der mener dette. Det fremgår ikke af det undersøgte kildemateriale – måske fordi man ikke ville splitte fronten på spørgsmålet. Det er kun G'erne, der stiller op med målsætningen om direkte valg. Med hensyn til økonomien, så er liste G imod målsætningen om den obligatoriske rådsafgift;⁹⁵ mens Studenterfronten anklager teknokraterne for at tjene på afgifter og rabatordninger på varer i

⁸⁹ VALG'68: *Dette er valgmulighederne*, s. 17, i Montanus, nr. 13, 2. årgang, 1968

⁹⁰ VALG'68: *Dette er valgmulighederne*, s. 17, i Montanus, nr. 13, 2. årgang, 1968

⁹¹ Valgprogram for liste G, s. 2, 1968 [MSA] og *Vi har modtaget*, af Studenterfronten, s. 18, i Montanus, nr. 4, 3. årgang, 1969

⁹² VALG'68: *Dette er valgmulighederne*, s. 17, i Montanus, nr. 13, 2. årgang, 1968

⁹³ VALG'68: *Dette er valgmulighederne*, s. 15, i Montanus, nr. 13, 2. årgang, 1968

⁹⁴ Valgprogram for liste G, s. 1, 1968 [MSA]

⁹⁵ Valgprogram for liste G, s. 1, 1968 [MSA]

Studenternes Hus.⁹⁶ Økonomien er altså også en skillelinje mellem de nye partilister og den gamle styrelse.

Den afgørende forskel på G'erne og Q'erne i 1968, som man kan finde i det undersøgte valgmateriale, er, at Q truer med aktioner og undervisningsstrejke, hvis 50 %-kravet ikke bliver gennemført;⁹⁷ mens G'erne insisterer på, at det skal gennemføres via forhandlinger med universitetsledelsen og ministeriet – "[lister G er] *Det eneste alternativ til aktivisterne*".⁹⁸ Studenterfronten lægger i stedet op til en "*debat om universitetet, dets struktur og dets stilling i samfundet*".⁹⁹ Ingen af listerne stiller op på et fløjpolitisk program eller siger eksplicit, at de ønsker en politisering af Studenterrådet. Det skyldes altså, at omdannelse af fællesrådet til et parlament fra starten var tænkt som middel til at opnå pladser i de styrende organer. Valgresultatet er, at de tre lister alle får lidt over 1000 stemmer. De regnede alle tre med danne styrelse alene; men efter nogle besværlige forhandlinger, danner Q og T en koalitionsstyrelse i december 1969.¹⁰⁰ Dette viser, at venstrefløjspartier og de konservative alligevel er føler sig mere uenige med hinanden; end de er med T'ernes fagforeningslinje. Dette kan undre, når deres målsætninger ligner hinanden så meget.

6.2.2 Q-T samarbejdet

I februar 1969 er der bragt et debatindlæg i Montanus, som er skrevet af et tidligere medlem af fællesrådet, Bo Kjems. Han bebrejder Q for at samarbejde med de "ældre rådspampere". Kjems sammenligner Q-T-styrelsen med den store koalition i Vesttyskland, der har kvalt al debat i Forbundsdagen, og han advarer imod, at fællesrådsdebatterne skal blive for kedelige. Det vil kun radikalisere fløjene til venstre og højre for parlamentets store flertal.¹⁰¹ Jeg vil vise, at denne frygt var berettiget.

Ved "regeringsdannelsen" bliver Q og T enige om et samarbejdsprogram, hvor de beslutter at fortsætte forhandlingerne i statutudvalget på grundlag af 50 %-kravet. Det er altså først her, at liste T tager 50 %-kravet til sig og ikke engang som et ultimativt krav. Hvis statutudvalget ikke

⁹⁶ Flyveblad "Har du heller ikke tillid til teknokraterne?" af Studenterfronten, 1968 [VJA]

⁹⁷ Flyveblad "50 % NU..... eller aktioner!" af Studenterfronten [VJA]

⁹⁸ Flyveblad "For at sikre..." af liste G [VJA]

⁹⁹ Flyveblad "50 % NU..... eller aktioner!" af Studenterfronten [VJA]

¹⁰⁰ Q-T koalition. Styrelsen valgt på dramatisk møde, af Ivar Gjørup, s. 20, i Montanus, nr. 14, 2. årgang, 1968

¹⁰¹ Den store koalition, af Bo Kjems, s. 4, i Montanus, nr. 1, 3. årgang, 1969

accepterer kravet er det aftalt mellem Q og T, at det endelige statutforslag forlægges de studerende til godkendelse eller forkastelse ved en symbolsk urafstemning.¹⁰² En eventuel forkastelse af statutterne skal bruges til at trække politikkerne i retningen af studenternes krav.¹⁰³ Selv dette er for meget for nogle T-folk, der på det konstituerende fællesrådsmøde ønsker Q-T-samarbejdet afbrudt til fordel for en mindretalsregering støttet af G.¹⁰⁴ Med hensyn til økonomien har listerne indgået det kompromis, at regeringen vil arbejde for indførelse af obligatorisk rådsafgift; men så snart denne er gennemført, skal Studentersamvirkets rabatordninger revideres, så de ikke længere er en indtægtskilde for rådet.¹⁰⁵

Samtidig er det en del af samarbejdsaftalen, at Q-T-styrelsen er villig til at udtrykke sympati for andre samfundsgrupper, der kæmper for demokrati på arbejdspladsen.¹⁰⁶ Det bliver aktuelt den 14. februar 1968, da Faglig Ungdom demonstrerer for en bedre overenskomst. Her vedtager et smalt flertal i fællesrådet en solidaritetserklæring,¹⁰⁷ hvor lærlingenes krav om bedre løn og medbestemmelse på arbejdspladsen sidestilles med studenternes krav om uddannelsesløn og medbestemmelse ved universitetet. Derudover tilføjes der nogle bemærkninger om klassekampen i Danmark.¹⁰⁸ Erklæringen skaber splid i Studenterrådet og markerer det første skridt i retning mod en venstredrejning og radikalisering af Studenterfronten.

Studenterrådet og Studenterfronten kritiseres også fra venstre. Tre repræsentanter for aktionsgrupperne skriver: "*Dels har studenterrådet ingen reel medbestemmelse, men kun forhandlingsret og dels har den ingen feed back til studenter uden for rådet. Den manglende feed back mener vi [aktionsgrupperne] for det første skyldes, at studenterrådets opbygning i mangt og meget ligner universitetets. For det andet, at de fleste studerende, når de gør den frustrerende erfaring, at de ingen reel indflydelse har på beslutningerne, da resignerer...*"¹⁰⁹ Disse aktivister oplever ikke den store forskel på Studenterrådet under Q-T-styrelsen og rådet under den gamle styrelse. Yderst på universitetets venstrefløj findes der en maoistisk gruppe, der kalder sig Marxistisk Studenteropposition (MOS). Denne kritiserer Studenterfronten for i grunden at være en reformistisk

¹⁰² Q-T koalition. Styrelsen valgt på dramatisk møde, af Ivar Gjørup, s. 20, i Montanus, nr. 14, 2. årgang, 1968

¹⁰³ Vore forslag er kuriositeter, af Ivar Gjørup, s. 18, i Montanus, nr. 1, 3. årgang, 1969

¹⁰⁴ Q-T koalition. Styrelsen valgt på dramatisk møde, af Ivar Gjørup, s. 20, i Montanus, nr. 14, 2. årgang, 1968

¹⁰⁵ SAMARBEJDSPROGRAM vedtaget af listerne Q og T, i Montanus, s. 3, nr. 14, 2. årgang, 1968

¹⁰⁶ Q-T koalition. Styrelsen valgt på dramatisk møde, af Ivar Gjørup, s. 20, i Montanus, nr. 14, 2. årgang, 1968

¹⁰⁷ Afstemningstaktik?, af Ivar Gjørup i Montanus, s. 18, nr. 2, 3. årgang, 1969

¹⁰⁸ SOLIDARITET MED LÆRLINGENE, i Montanus, s. 12, nr. 2, 3. årgang, 1969

¹⁰⁹ Montanus, s. 10, nr. 4, 3. årgang, 1969

og småborgerlig bevægelse, der gentager 20'ernes og 30'ernes fejlslagne folkefrontsstrategi.¹¹⁰ I et af MOS' flyveblade fra februar 69 kan man læse, at der foregår en udveksling af synspunkter mellem dem og frontens marxistiske venstrefløj: *"En del af disse oprørsledere siger, at de principielt er enige med os. Over for offentligheden (lige som over for de studerende) følger oprørslederne den halve sandheds taktik. De fortæller pressen, at studenterne ønsker at erstatte deres umyndiggørelse med et ansvar, så studenterne selv kan sørge for, at deres studium svarer til "samfundets" behov. De undlader at fortælle, at de stiler mod en revolutionær omformning af det kapitalistiske samfund til et socialistisk. "Jamen så ville vi jo skræmme folk væk" siger disse oprørsledere.*"¹¹¹ Det er ikke til at vurdere ud fra de undersøgte kilder, hvor stor betydning denne kritik har haft for Studenterfronten; men den er formentlig ikke så stor.

Vigtigere er det, at Studenterfrontens egen venstrefløj begynder at blive mere synlig i foråret 1969. Dette gælder særligt de fagkritiske grupper, som ikke er tilknyttet nogen af folketingspartierne eller Studenterrådet, og i de fleste tilfælde er de også kun løst tilknyttet fronten. I februar 1969 skriver Mihail Larsen og Klavs Birkholm om de kritiske gruppers formål, struktur og utraditionelle arbejdsform. Det understreges, at grupperne arbejder dialogisk, og deres formål er at gøre de studerende bevidste om deres problematiske situation i forhold til medbestemmelseskravet. Her gives ikke udtryk for eksplicitte venstreorienterede synspunkter, men nogle, der stemmer godt overens med frontens linje i Studenterrådet. Man kritiserer studenternes manglende indflydelse og den dårlige undervisning, men afventer statutudvalgets forslag.¹¹² Dette forslag bliver offentliggjort den 30. maj og som forventet, så skuffer det de studerende. Ifølge dette får de studerende ingen repræsentanter i konsistorium og kun mellem 16 og 33 % i fakultetsrådene.¹¹³ Studenterrådet gennemfører derfor deres urafstemning, men resultatet er ikke entydigt. Stemmeprocenten er høj med 53,2 %, og der er et flertal imod statutforslaget på 529 ud af 4720 afgivende stemmer; men der er 650 blanke stemmer.¹¹⁴

I en tekst af Studenterfronten der er dateret "foråret – 69", men som er skrevet i efter den 28. maj, kan man finde udtryk for en mere kritisk indstilling over for Q-T-samarbejdet. Her kan man læse: *"Historisk har Studenterfronten sin oprindelse i det moderat venstreorienterede studenterparti*

¹¹⁰ Flyveblad "STUDENTERFRONT! FOLKEFRONT!", af MOS, 1969 [VJA]

¹¹¹ Flyveblad "Oppositionen har tidligere erklæret...", af MOS, 1969 [VJA]

¹¹² *Kritiske grupper*, af Mihail Larsen og Klavs Birkholm, s. 4, i Montanus, nr. 1, 3. årgang, 1969

¹¹³ Forslag til nye statutter for Aarhus Universitet, af Statutudvalget, den 30. maj 1969

¹¹⁴ *Studerne har talt – Studenterne har vundet! Hvor meget vandt de?*, s. 14-15, i Montanus, nr. 4, 3. årgang, 1969

"Q", som efter rådsvalet i november indgik i en styrelseskoalition med den centrums-teknokratiske "T"-liste. Reelt har forbindelsen til rådspartiet dog været indskrænket betydeligt, idet det stærkt parlamentarisk arbejdende studenterråd ikke kan siges at have fulgt med i studentermassens radikaliserings.¹¹⁵ Her hentydes altså til, at Q'erne i Studenterrådet og Studenterfronten er to forskellige organisationer. Mens Q'erne er et studenterparti i sig selv, så betragterne forfatterne Studenterfronten som: "et koordinationsorgan for de interesser her, der vender sig mod den nuværende universitetsstruktur... dels politiske studenterfraktioner på venstrefløjen, dels en mængde "kritiske grupper" ved de enkelte fag."¹¹⁶ De kritiske gruppers første aktiviteter er at kritisere den positivistiske videnskab og fremme den "personlige bevidsthedsrevolution" ved at udfordre universitetets individualistiske undervisningsformer.¹¹⁷ "[Studenterfronten] erkender to arbejdsopgaver som de væsentligste fremover: 1) Planlægning af en omfattende alternativ undervisning, som gennem den politiske bevidsthed i sine tilbud kan bidrage til polariseringen mellem reaktionære og revolutionære interesser på universitetet. 2) Etableringen af en bredere kontakt til befolkningsgrupper udenfor universitetet... Enkelte af grupperne har endnu ikke perspektiveret deres kritik fra en universitetsmodel til en samfundsmodel. Men alt er i bevægelse."¹¹⁸ Dette er første eksempel på formuleringen af en revolutionær marxistisk strategi for Studenterfronten. Teksten er udgivet i en kildesamling om fagkritikkens historie fra 1975, men det fremgår ikke, hvem der har skrevet den eller hvorfor. Alligevel vidner den om, at den udenomsparlamentariske og marxistiske gruppering i Studenterfronten allerede inden sommeren 1969 er så stærk, at den kan definere de væsentligste arbejdsområder for organisationen.

Konflikter med højrefløjen, der er imod venstredrejningen af fronten, og venstrefløjen der vil arbejde udenomsparlamentarisk, ender med at splitte organisationen. Venstres Studerende suspenderer sit samarbejde med Studenterfronten i april 1969 med den eksplicitte begrundelse, at fronten er blevet mere venstreorienteret siden studenterrådsvalet i november.¹¹⁹ Bertel Haarder kritiserer derefter T'erne for hykleri, når de først stiller op for at bekæmpe partipolitiserings, men bagefter er med til at gennemføre den sammen med Q'erne.¹²⁰ Ved valget i 1969 stiller Venstres

¹¹⁵ STUDENTERBEVÆGELSE I ÅRHUS forår – 69. Studenterfronten, s. 25, i Kilder til fagkritikkens historie bd. 1, 1975

¹¹⁶ STUDENTERBEVÆGELSE I ÅRHUS forår – 69. Studenterfronten, s. 25, i Kilder til fagkritikkens historie bd. 1, 1975

¹¹⁷ STUDENTERBEVÆGELSE I ÅRHUS forår – 69. Studenterfronten, s. 25-26, i Kilder til fagkritikkens historie bd. 1, 1975

¹¹⁸ STUDENTERBEVÆGELSE I ÅRHUS forår – 69. Studenterfronten, s. 26, i Kilder til fagkritikkens historie bd. 1, 1975

¹¹⁹ Venstre ud af Q, s. 10, i Montanus, nr. 5, 3. årgang, 1969

¹²⁰ Sludder, Engberg, af Bertel Haarder, s. 5, i Montanus, nr. 6, 3. årgang, 1969

Studerende op på deres egen liste P – Progressive Studerende, og liste T får støtte til at danne styrelse alene.¹²¹ Den udenomsparlamentariske venstrefløj overtager gradvist hele fronten.

6.2.3 Den borgerlige opposition

I hele den undersøgte periode eksisterede der en borgerlig opposition i fællesrådet, som var anført af liste G. Den blev dannet af Konservative Studenter (KS). Jeg har imidlertid ikke fundet mange kilder i MS' arkiv fra 1968 og 69. Det kan skyldes, at liste G først fik en permanent struktur, da vælgerforeningen Moderate Studenter blev grundlagt i september 1970. For at kunne uddybe dette, har jeg måtte trække på KS' jubilæumsbog, *I tidens strøm*, som jeg har omtalt tidligere.

Konservative Studenter var dengang universitetets største partipolitiske studenterforening. Ifølge et brev fra KS' formand fra september 1969 havde foreningen 300 medlemmer på det tidspunkt.¹²² Men ligesom andre studerende var medlemmerne af KS præget af ungdomsoprøret, hvilket affødte mange spændinger i 60'erne – specielt mellem KS og Konservativ Ungdom (KU), der indtog forskellige positioner på en række politiske spørgsmål. Internt i KS var der også mange uenigheder, og der var mange, der vandrede frem og tilbage mellem højre- og venstrefløjen.¹²³ Liste G var skabt af KS, men fik hurtigt medlemmer fra mange forskellige partier. Den blev kun holdt sammen af Lars Peter Gammelgaard.¹²⁴ Han var formand for KS i perioden 1967-68, ordfører for liste G 1968-70, og han gik senere hen og blev byrådsmedlem i Aarhus, folketingsmedlem og minister for de konservative. I jubilæumsbogen bliver han beskrevet som autoritær og pragmatisk.¹²⁵ Der opstår allerede uenigheder efter det første studenterrådvalg, hvor Gammelgaard skulle have indgået en studehandel med liste T. Handlen indebar, at han ville støtte den obligatoriske rådsafgift mod at fået nogle mindre indrømmelser i forhold til valgreglerne i Studenterrådet.¹²⁶ Dette kan ikke definitivt bekræftes i de primære kilder; men efter valget er listen delt i spørgsmålet om afgiften.¹²⁷

Der sker en egentlig splittelse i løbet af 1969. Det siges ikke præcist hvornår; men ifølge jubilæumsbogen var årsagen, at en større gruppe af listens venstrefløj ikke længere ønskede at have

¹²¹ *Styrelsen på vej mod højre, af kauf*, s. 5, i Montanus nr. 11, 3. årgang, 1969

¹²² Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 86-87

¹²³ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 73-83

¹²⁴ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 87

¹²⁵ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 71

¹²⁶ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 84

¹²⁷ *SKULDERKLAPSPOLITIK*, s. 18, i Montanus, nr. 2, 3. årgang, 1969

så tætte bånd til Konservative Studenter. Det er sandsynligt, at det sker i forbindelse med urafstemningen om de nye statutter. Et af de få dokumenter fra 1969, som jeg fandt i arkivet, var en indkaldelse til et møde i marts, hvor netop forholdet mellem liste G og Konservative Studenter skal afklares.¹²⁸ Møde er udløst af Gammelgaards udtalelser om urafstemningen samme måned. Her anbefaler Gammelgaard på vegne af liste G, at man ikke står fast på 50 %-kravet. I stedet må de studerende udvise en "*betydelig sans for realiteter*", og opgive det kunstige skel mellem lærere og studerende. De to grupper må stå sammen for at realisere den fulde integration.¹²⁹ Udbrydergruppen, der kalder sig liste M – Moderat Studentersamling, holder imidlertid fast i 50 %-kravet.¹³⁰ For at gøre dette må de formentlig bryde med Gammelgaard. Ironisk nok går KS også ind for 50 %-kravet og er på denne måde uenig med sin egen liste. KS bryder derfor officielt med liste G, men fortsætter med at støtte den økonomisk.¹³¹ I fællesrådet følger G'erne sig fanget i oppositionsrollen, da Q og T holder dem uden for indflydelse i udvalgsarbejde og til DSF-kongresser. De bruger derfor tid på at kritisere det parlamentariske system, de selv var med til at indføre.¹³² I foråret 1970 går både liste G og liste M i gang med at føre deres egne forhandlinger med Helge Larsen uden om studenterrådet.¹³³

6.2.4 Kampen imod Helges lov

Det længeventede lovforslag om universiteternes styrelse eller "styrelsesloven" forelægges Folketinget den 16. januar 1970. Lovforslaget lover også amanuenserne og de studerende medbestemmelse. Studenterne står til at få halvdelen af mandaterne i studienævnene og en tredjedel i fakultetsrådene og universiteternes konsistorier. Kravet om 50% medbestemmelse blev altså ikke opfyldt på alle niveauer af universitetets styre, hvilket Q-T-styrelsen kritiserer sammen med resten af den officielle studenterbevægelse.

Der er desuden et andet kritikpunkt i forhold til styrelseslovforslaget, som er blevet misforstået eller overset af historikere. Kritikken går på spørgsmålet om organisationsfrihed og

¹²⁸ Mødeindkaldelse af liste G og Konservative Studenter, den 3. marts, 1969 [MSA]

¹²⁹ *Realistisk at tilslutte sig lærerforslaget*, af Lars P. Gammelgaard, s. 8, i Montanus, nr. 3, 3. årgang, 1969

¹³⁰ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 88-89

¹³¹ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 88-89

¹³² *Flertal er til for at bruges*, af Bo Smith, s. 13, i Montanus, nr. 7, 4. årgang, 1970; *T er udemokratiske*, af liste G, s. 4 i Montanus, nr. 5, 4. årgang, 1979; og *T majorisere*, af liste M, s. 4 i Montanus, nr. 5, 4. årgang, 1979

¹³³ *Liste M igen hos ministeren*, af Anker Thygesen, s. 8, nr. 6, 4. årgang, 1970; og Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 87

enhedsrepræsentation. Studenterne er oprørte over, at undervisningsministeriet ifølge lovforslaget skulle godkende studenterrådets vedtægter, før de var gældende. Det betragter studenteroprørerne som et indgreb i deres organisationsfrihed og kræver den pågældende paragraf ændret. Ekman og Jensen hentyder til, at dette krav er urimeligt, hvis studenterrådet skal anerkendes i loven;¹³⁴ men de sætter ikke dette i den rigtige sammenhæng. I lovforslaget bevarer studenterrådet godt nok sin status som repræsentant for de studerende ved universitetet; men rådet defineres som *"et antal faglige råd, der fastsættes i studenterrådets vedtægter"*.¹³⁵ Studentemedlemmerne af konsistorium skulle heller ikke vælges frit af studenterrådet; men *"blandt de studerendes repræsentanter i fakultets- og studienævn"*,¹³⁶ som udpeges af de decentrale studenterfagråd.¹³⁷ Ifølge lovforslaget var der altså ikke lagt op til, at der i fremtiden skulle have været et effektivt centralt organ i studenterrådet (en enhedsrepræsentation) med lovfæstet indflydelse; blot en mekanisme, hvormed de decentrale studenterfagråd kunne sende deres fakultets- og studienævnsmedlemmer videre opad i pyramiden. Styrelsen har lavet denne analyse: *"Paragraf 11 har med sit indgreb i de studerendes frie organisationsret givet anledning til betegnelser som strangulering, amputation og kastration. Kernepunktet er lovens korte definition af studenterrådet, der sættes lig med de faglige råd. Den eksplicitte begrundelse er at sikre sagkundskaber hos de studerendes repræsentanter... Med den snævre definition er der sat en stopper for et fællesråd, sådan som det findes i Århus. Vel vil der kunne findes et fællesråd, men det vil blive sammensat af fagligt valgte repræsentanter..."*¹³⁸ Det er i denne sammenhæng, at kravet om organisationsfrihed og enhedsorganisation skal betragtes. Styrelsen forbinder lovforslaget med, at ministeren har erklæret sig som modstander af det parlamentariske valgssystem, som man har indført i Studenterrådet ved Aarhus Universitet. Derfor har man en berettiget frygt for, at undervisningsministeren ville anvende sin afgørende indflydelse på studenterrådets vedtægter til at ændre netop dette.¹³⁹ Ekman og Jensen understreger, at Helge Larsen ikke var alene om at skrive det endelige lovforslag, og at det var forkert af de studerende at angribe ministeren i deres kampagne; men der er altså ikke nogen grund til at tro, at Helge Larsen var positivt indstillet over

¹³⁴ Ekman og Jensen, s. 266

¹³⁵ §11 stk. 2 i *Forslag til Lov om universiteternes styrelse* af den 16. januar 1970

¹³⁶ §6 stk. 1 i *Forslag til Lov om universiteternes styrelse* af den 16. januar 1970

¹³⁷ §7 stk. 3 og §10 stk. 2 i *Forslag til Lov om universiteternes styrelse* af den 16. januar 1970

¹³⁸ *Oprøret bliver kraftigere, hvis Helge vil stoppe det*, af Bo Smith, s. 7-10, i Montanus, nr. 3, 4. årgang, 1970

¹³⁹ *Larsen doktrinet: DEL OG HERSK*, af Max August Pedersen, s. 13, i Montanus, nr. 4, 4. årgang, 1970

for studenterrådene, som Ekman og Jensen konkluderer.¹⁴⁰ Det virker sandsynligt, at der var nogle grupper af studerende i toppen af studenterrådene, som ministeren ville omgå allerede med det første lovforslag.

Alle listerne i fællesrådet er samlet i spørgsmålet om enhedsrepræsentation. Philbert fra liste M siger meget klart hvorfor: "*hvis paragraffen får lov at stå, så eksisterer vi ikke i længere: det ville være listernes død.*"¹⁴¹ De fleste studenterpolitikere havde forventet, at politikerne var deres allierede imod professorvældet, og at det var gennem lovgivning, at deres krav skulle gennemføres. I Montanus er der trykt en dialog mellem Gammelgaard og Niels Ole Finnemann fra Studenterfronten: "*Finnemann: 50 % medbestemmelse er ikke demokratisk, men jeg mener, at det er det eneste realistiske for øjeblikket. Vi har jo heller ikke set anvist nogen anden vej til den fulde integration. Gammelgaard: Den klogeste taktik havde efter min mening været at kræve fuld integration fra starten. Man vidste jo allerede dengang, at politikerne ikke ville gå med til 50%. Finnemann: Tror du nogensinde de var gået med til fuld integration? Gammelgaard: Ja, hvis vi havde stået fast på det fra starten.*"¹⁴² Mens fronten i praksis har opgivet målet om at opnå den fulde integration og står fast på 50 % kravet, så virker liste G ikke til at have nogen strategi. I stedet indtager Gammelgaard og de andre borgerlige igen oppositionsrollen og kritiserer Q og T for at holde dem ude: "*Philbert:... Det er urimeligt, at kun de to lister samarbejder, når der faktisk er generel enighed om 90 % af den politik der skal føres. Gammelgaard: Man har igen valgt den dårligste taktik, man kunne.*"¹⁴³

T-styrelsen opretter et samarbejdsudvalg med Studenterfronten for at koordinere deres kampagne mod lovforslaget. De gennemføre aktioner, som alle ni studenterfagrådene bakker op om,¹⁴⁴ og den 17. marts afholdes der demonstration i Aarhus mod styrelsesloven med optog fra Rådhuspladsen til Stakladen, hvor der ifølge Montanus er ca. 2.500 deltagere.¹⁴⁵ Loven bliver vedtaget med den væsentlige ændring, at studenterrådene nu skrives helt ud af loven, og at der bliver indført direkte, proportionelle valg med listeopstillinger til de styrende organer. Årsagerne til denne ændring er velbeskrevet af Ekman og Jensen.¹⁴⁶

¹⁴⁰ Ekman og Jensen (1999), s. 267

¹⁴¹ DER BLIVER INTET BREDT SAMARBEJDE, s. 9, i Montanus, nr. 3, 4. årgang, 1970

¹⁴² DER BLIVER INTET BREDT SAMARBEJDE, s. 9-10, i Montanus, nr. 3, 4. årgang, 1970

¹⁴³ DER BLIVER INTET BREDT SAMARBEJDE, s. 10, i Montanus, nr. 3, 4. årgang, 1970

¹⁴⁴ Fagrådene i aktion mod styrelsesloven, s. 10, i Montanus, nr. 4, 4. årgang 1970

¹⁴⁵ Fredelig demonstration fik stor tilslutning, s. 8, i Montanus, nr. 6, 4. årgang, 1970

¹⁴⁶ Ekman og Jensen (1999), s. 262-277

6.3 Juni 1970 til april 1971: Konfrontationslinjen

Denne periode er den mest spektakulære tid under Studenteroprøret i Aarhus og er beskrevet i Ekman og Jensen. Jeg vil fokusere på mere på de interne forhold i Studenterrådet og til dette, har jeg kunne anvende noget nyt kildemateriale fra Holger Villadsens samling. Dette viser, at Studenterfronten ikke sad så sikkert på Studenterrådet, som man ellers får indtrykket af i Ekman og Jørgensen.

6.3.1 Studenterfronten overtager styrelsen

Styrelsesloven ændrer forholdene for Studenterrådet som institution. Rådet har mistet sin status som den anerkendte repræsentant for de studerende, hvilket er vigtigere for T-styrelsen end kravet om medbestemmelse. Den skifter politik og går nu efter at få valget til både konsistorium og fællesråd koblet sammen. T-styrelsen fremlægger et forslag til nye statutter for fællesrådet den 4. september.¹⁴⁷ Her defineres Studenterrådet som "*et antal repræsentanter i universitetets faglige organger og et antal faglige råd*".¹⁴⁸ De studerende skal kun stemme én gang til fællesråd og konsistorium, og de repræsentanter, de vælger, bliver medlem af begge organer. Ud over disse skal fællesrådet fortsat have et medlem fra hvert studenterfaglige råd samt 21 direkte valgte medlemmer. Listesystemet bevares. Et flertal i fællesrådet skal kunne binde et mandat i konsistorium; mens et mindretal i konsistorium skal kunne kræve et bundet mandat forelagt de studerende ved en urafstemning. Hvis loven ikke giver mulighed for dette, skal forretningsorden for konsistorium indrettes sådan, at der tages hensyn til fællesrådet. Disse forslag ligger fint i tråd med den gamle fagforeningslinje, men de tager ikke højde for 50 %-kravet. Liste T erklærer allerede i foråret, at de agter at stille op til universitetsvalgene, når de er blevet indført, også selv om de ikke tilgodeser 50 %-kravet.¹⁴⁹ T-styrelsens forslag når dog ikke så langt. Listerne M og Q holder fast ved 50 %-kravet og vil boykotte universitetsvalgene. De stemmer vedtægtsforslaget ned, trækker deres støtte til styrelsen, og der bliver udskrevet ekstraordinært styrelsesvalg til den 7. og 8. oktober 1970.

Valget bliver en stor sejr for Studenterfronten, der opnår 46,4 % af stemmerne,¹⁵⁰ og de kan

¹⁴⁷ Brev til studenterfagrådene, af Bo Smith, den 20. august 1970 [HVA]

¹⁴⁸ §3 stk. 1 i "Forslag til statutter for Studenterrådet ved Aarhus Universitet" af den 20. august 1970 [HVA]

¹⁴⁹ *Listernes stilling til styrelsesloven*, af Anker Thygesen, s. 8 i Montanus, nr. 11, 4. årgang, 1970

¹⁵⁰ Montanus, nr. 13, 4. årgang, 1970

danne en styrelse kun med støtte fra studenterfagrådene. Mihail Larsen bliver formand, og den nye styrelse udsender en programerklæring, hvori man redegør for de opgaver, styrelsen vil koncentrere sig om i rådsåret 1970-1971. For det første vil man afvise styrelsesloven. Styrelsen erklærer, at den har tænkt sig at vælge 16 studenterrepræsentanter på det førstkommande fællesrådsmøde og sende disse repræsentanter til konsistorium som den eneste studenterrepræsentation. Dette ville udgøre 50 % af pladserne, hvis styrelsesloven effektueres. Dette bakkes op med trusler: "*Vi tror ikke, at Helge Larsen [rektor] vil eller tør udskrive sit modbydelige og latterlige 5. kolonne-valg, men gør han det alligevel og stiller nogle op til dette valg, vil vi tage alle midler, inklusiv de voldelige, i anvendelse for at forhindre, at disse lakajer skal repræsentere studenternes interesser i universitetets styrende organer.*"¹⁵¹ Det understreges dog senere af Mihail Larsen, at studenterrådet gerne vil undgå fysisk vold, og at der er tale om en anden slags vold, der går på at bekæmpe undertrykkelsen i samfundet.¹⁵² Den anden opgave er, at styrelsen vil decentralisere Studenterrådet. De lægger ikke skjul på, at dette er for at styrke Studenterfronten, som står stærkt ude på fagene. Forestillingen er, at dette også vil styrke Studenterrådet, da frontens positioner ude på fagene udgør rådets bedste chance for økonomisk og politisk at udfordre den kommende styrelseslov.¹⁵³ Ønsket om decentralisering motiveres slet ikke med demokratiske- eller græsrodsideal, men magtpolitiske. For det tredje vil styrelsen fortsætte arbejdet for en obligatorisk rådsafgift. Til en start overvejer styrelsen at gøre den studerendes valg- og stemmeret til rådets organer afhængig af, om man har betalt den frivillige rådsafgift. Dette forsvares med, at studenterrådet er studenternes fagforening og enhedsorganisation, og med at: "*ministerens afslag på støtte af den ene eller anden art kun kan fortolkes som et ønske om at likvidere studenterrådet økonomisk – for også ad den vej at kunne gennemføre sin politiske undertrykkelse af studenterorganisationerne.*"¹⁵⁴ På denne måde laves der hele tiden en kobling mellem de studerendes situation og de politiske modsætninger, som frontfolkene ser i samfundet. Det nævnes ikke i kilden, hvilke forbedringer de studerende kan forvente at få for deres penge. Der er kun tre linjer ud af de 16 sider, hvor styrelsen lover at foretage en undersøgelse af de århusianske bankers administration af de statskautionerede banklån, som på dette tidspunkt var et supplement til SU'en.¹⁵⁵

¹⁵¹ Styrelsens programerklæring, s. 3-4, 1970 [VJA]

¹⁵² *Fællesrådsvalget udsættelse alligevel*, s. 10, i Montanus, nr. 14, 4. årgang 1970

¹⁵³ Styrelsens programerklæring, s. 4, 1970 [VJA]

¹⁵⁴ Styrelsens programerklæring, s. 5, 1970 [VJA]

¹⁵⁵ Styrelsens programerklæring, s. 7, 1970 [VJA]

Fronten blander altså 50 %-kravet med elementer fra fagforeningslinjen. Man kan forstå, hvorfor ud fra en redegørelse i et indledende afsnit til programerklæringen, der handler om den betydning, Studenterfronten mener, deres valgsejr i oktober 1970 har. De ser valget som udtryk for en politisk udvikling, der vil fortsætte: *"Studenterne har tilsluttet sig Frontens paroler om solidaritet... og om boykot af Helge Larsens beskidte lov. Herom kan der ikke herske tvivl og herefter haver fællesrådet sig at rette! Hvis nogle blandt fællesrådets medlemmer fristes til at tro; at dette valg og dette valgresultat er en tilfældighed, noget isoleret, der ikke vil gentage sig, er de naive, meget naive."*¹⁵⁶ Fællesrådets sammensætning efter valget sammenlignes efterfølgende med et topartisystem, hvor fronten udgør venstrefløjen og liste G højrefløjen. Dette ser frontens medlemmer ikke som en tilfældighed, men som en permanent opsplitning, der afspejler de grundlæggende forhold i den sociale virkelighed, hvor der eksisterer en latent voldelig modsætning mellem kapital og lønarbejde. *"Accepterer man denne rigtige forståelse af virkeligheden, er man også helt klar over, at T'ernes balancekunst allerede fra sin begyndelse var dømt til fiasko."*¹⁵⁷ Studenterfronten har heller ikke meget til overs for de studenterrådsfolk, som de er uenige med: *"Fronten er efter valget så stærk, at den sammen med fagrådene og de fagkritiske grupper er i stand til at lede rådet. Fronten agter derfor at overtage styrelsen gennem et parlamentarisk flertal... Fronten har til hensigt at føre en konsekvent politik, og i det omfang en sådan synes at drukne i parlamentarisk skryden og ordgyderi eller at blive tvunget ned på fællesrådets sædvanlige reaktionære og overfladiske niveau, vil vi diskutere den udenfor."*¹⁵⁸ Studenterfronten erklærer altså, som de ser positivt på politiseringen af studenterrådet, og at fløjpolitikken kun er at forvente i et parlamentarisk system, der er præget af klassesamfundet. I denne fløjkrig har fronten tænkt sig at være konsekvente. Samtidig trækker de på studenterrådets status som enhedsorganisation og fagforening i forhold til konsistorium og rådsafgiften. Det kendetegner den næste periode, at fronten tilkender studenterrådet en dobbeltrolle som parlament og fagforening.

6.3.2 De borgerlige i konsistorium

I efteråret 1970 skriver Montanus om splittelserne på blandt de borgerlige lister. Efter at Gammelgaard forlader studenterpolitikken for at blive byrådsmedlem, er liste G ved at gå ned. Lars

¹⁵⁶ Styrelsens programerklæring, s. 1, 1970 [VJA]

¹⁵⁷ Styrelsens programerklæring, s. 2 [VJA]

¹⁵⁸ Styrelsens programerklæring, s. 2 [VJA]

Svenning Andersen har afgivet en beretning til jubilæumsbogen, hvor han indrømmer, at listen næsten var død i efteråret 1970. På et tidspunkt havde den kun fem medlemmer, og ingen af dem havde lyst til at være ordfører under en valgkamp; men de fortsatte, fordi de mente, listen burde stille op til det første universitetsvalg. De uddeler nogle flyveblade med titlen *Vi lever stadig!*,¹⁵⁹ og de opretter vælgerforeningen liste G den 21. september 1970. Den kom senere til at hedde Moderate Studenter, fordi der fandtes en lignende forening i København med dette navn.¹⁶⁰

Listerne G og P stiller op til universitetsvalget den 1. december på trods af, at boykotten får flertal i fællesrådet. De to lister deler derfor posterne. På et møde i vælgerforeningen vedtager G'erne en udtalelse, hvor de retfærdiggør opstillingen til universitetsvalget på følgende måde: "*Vi finder den nye styrelseslov med sine regler om 33% studenterindflydelse i universiteternes direkte styrelse imødekommer de studerende krav på væsentlige punkter. Ved at anordne direkte og forholdstalsmæssige valg har loven sikret en repræsentativ studenterindflydelse i organerne. Med sine trusler om vold har Studenterrådets styrelse endnu engang demonstreret sin foragt for demokrati og parlamentarisme.*"¹⁶¹ Dette er en ny politik fra G'ernes side. Dette betyder i praksis, at listen opgiver kravet om enhedsrepræsentation til fordel for en repræsentation med mindretalsbeskyttelse, der sikrer listen nogle poster i universitets organer. Medlemsskabet af konsistorium har også den konsekvens, at listen bliver berettiget til et mødelokale og egen økonomi. Det giver foreningen nyt liv.¹⁶²

Men valget vanskeliggør også forhandlingerne mellem studenterrådet og konsistorium, da Q-styrelsen i udgangspunktet ikke vil forhandle med konsistoriemedlemmer, der er studerende (fra P og G), men kun med underviserne. Fronten begynder med at blokere, afbryde og larme i forbindelse med konsistoriemøder. De forsøger at få lærerne til at fremsætte krav om revision af Styrelsesloven, så Studenterrådets 16 repræsentanter kan afløse de valgte repræsentanter fra liste G og P. Den 10. februar 1971 tilkalder rektor politiet i forbindelse med endnu et forsøg på at konstituere konsistorium. Mødet bliver alligevel aflyst, fordi et flertal af konsistoriums lærer- og studentermedlemmer nægter at deltage i mødet under politibeskyttelse. Dette giver kun fronten forøget håb om en godt forhandlingsresultat i det, man er fælles med lærerne om en utilfredshed

¹⁵⁹ Flyvebladet *Vi lever stadig!* af liste G [MSA]

¹⁶⁰ Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 91-93

¹⁶¹ Udtalelse af liste G's vælgerforening den 26. oktober 1970 [MSA]

¹⁶² Skov, Christian H. og Kenneth Bøjler, s. 91-92

med rektor. Studenterfronten afholder en symbolsk urafstemning om Studenterrådets status, hvor stemmeprocenten er 36,1 %. Der opnås flertal for 50 %-kravet, tvungen rådsafgift og rådets status som fagforening og enhedsorganisation.¹⁶³ Ingen af disse krav kan dog gennemføres.

6.3.3 Rektorvalgsaktionen

Den 26. april 1971 gennemfører Studenterfronten den mest omtalte aktion, der forbindes med studenteroprøret i Aarhus – den såkaldte rektorvalgsaktion. Der findes flere forskellige versioner af historien. Ifølge Meddelelser fra Aarhus Universitet var det en gruppe på 75 studerende, som repræsenterede Studenterfronten, der besatte administrationsbygningen fra kl. 12 til 14. I dette tidsrum begik nogle personer indbrud i universitetets brevkasse og stjal mindst én stemmeseddel.¹⁶⁴ Ifølge Studenterfronten egen udlægning et år senere, så var de ca. 100 studerende, som besatte administrationsbygningen, og først da politistyrken på ca. 30 mand ankom til universitetet ved tretiden, forlod de sidste studerende bygningen medbringende et antal stemmesedler. Og "*Det fremgår af politirapporterne, at de ansatte i universitetets administrationsbygning... fastslog, at studenterne var rolige unge mennesker, der på ingen måde gjorde fortræd under aktionen.*"¹⁶⁵ Bagefter bliver der indgivet politianmeldelse mod nogle af de studerende, men den frafalder efter nogle retsmøder. Det handlede ikke om at forhindre Svend Baunsgaard i at blive valgt. Målet med aktionen var at forhindre konsistorium i at virke, og valget sorterer under konsistorium.¹⁶⁶ Aktionen fik en hård medfart i den borgerlige presse, og Studenterfronten må udsende flere erklæringer, hvor de forsøger at gøre rede for frontens syn på aktionen og forsøge at afsløre pressens propagandistiske karakter. Ifølge min valgte tilgang er det imidlertid mere interessant, hvordan rektorvalgsaktionen modtoget i Studenterrådet.

Her sker den udvikling, at aktionen for første gang får studenterfagrådene op af stolene. Holger Villadsen var på dette tidspunkt formand for studenterfagrådet ved det teologiske fakultet. I Villadsens private samling findes papirer, der kan belyse, hvordan rektorvalgsaktionen blev modtaget af dette studenterfagråd, der også kendes som Teolrådet. Teolrådet havde i januar besluttet bakket op om Studenterfrontens boykot af de styrende organer, og Q-styrelsen sad blandt

¹⁶³ *Studenterrådets urafstemning 1971*, s. 11, i Montanus, nr. 4, 5. årgang, 1971

¹⁶⁴ *Rektorvalget*, i Meddelelser fra Aarhus Universitet, s. 1, nr. 9, 3. årgang, 1971

¹⁶⁵ *Noter til fagkritiske tekster 5, Rektorvalgsaktionen, en pressepolitisk analyse*, s. 100, af Albinus, Stig, m.fl.

¹⁶⁶ *Noter til fagkritiske tekster 5, Rektorvalgsaktionen, en pressepolitisk analyse*, s. 98-99, af Albinus, Stig, m.fl.

andet på teologernes mandat i fællesrådet.¹⁶⁷ Senere indtager de teologistuderende nogle poster i organerne; men i anledningen af rektorvalgsaktionen havde nogle lærere ved fakultet krævet, at Teolrådet betingelsesløst nægtede den siddende styrelse enhver støtte i fremtiden. Ellers ville lærerne ikke deltage i udvalg eller organer, hvor der også var repræsentanter udpeget af Teolrådet.¹⁶⁸ På et møde den 3. maj overvejer Teolrådet sine muligheder. I et skriftligt oplæg til diskussion konkluderes det, at frontens aktion var en fejltagelse. Den havde skadet mulighederne for, at Studenterrådet kunne opnå et lokalt kompromis; hvor universitetsstatutterne kunne gøre op for manglerne i lovgivningen. Samtidig havde aktionen forværret forholdet til lærerne, der før var imod politiintervention på universitetet; men nu så det som et nødvendigt onde. Som det sidste var aktionen med til at skabe en flask polarisering blandt de studerende, der er irrelevant i forhold til styrelseslovskampen, nemlig om man er for eller imod kriminelle aktioner.¹⁶⁹ Det vides ikke, om denne analyse blev delt af hele Teolrådet, men det ender med, at de teologistuderende formelt tager afstand til Studenterfrontens *"illegitime og tilsyneladende antiparlamentariske metoder"*.¹⁷⁰ De går så langt, at de erklærer sig parate til at vælte styrelsen på grundlag af aktionen, men de understreger, at Teolrådet stadig er imod styrelsesloven og vil ikke tage afstand fra anvendelsen af udenomsparlamentariske midler generelt. Her henviser de til det paradoksale i, at lærerne tilsyneladende selv truer med at tage udenomsparlamentariske aktionsformer i brug.¹⁷¹

Studenterfronten skriver i sin erklæring fra maj, at: *"STUDENTERFRONTENS forhold til de faglige råd har på intet tidspunkt været så konfliktløst. Ikke et eneste fagligt råd stemte imod den tillidserklæring til styrelsen, der blev vedtaget med 24 stemmer mod 7 på fællesrådsmødet d. 3/5."*¹⁷² Meget tyder altså på, at denne påstand ikke er rigtig, hvilket formentlig er årsagen til, at det har været nødvendigt at erklære. Da man gennemfører omvalget til rektorposten, går fronten heller ikke i aktion; men holder i stedet et studentermøde og en ironisk rektorvalgfest i Stakladen. I invitationen står der: *"formand MØLLER [vil] sige noget om aktionen set i relation til universitetspolitiske forhold og i relation til staten ctr. samfundet... Vi ønsker osse at vide mere om, hvad studenterne mener om de aktioner, Fronten har gennemført mod styrelsesloven, for vi vil gerne*

¹⁶⁷ SITUATIONEN VED DET TEOLOGISKE FAKULTET, s. 2-4, i Pro Tempore, ekstra nr., 3. årgang, 1971 [HVA]

¹⁶⁸ Brev til Det teologiske fakultetsråde, af Sigfred Pedersen, den 30. april 1971 [HVA]

¹⁶⁹ Analyse af den nuværende situation..., af Niels H. Arendt, den 30. april 1971 [HVA]

¹⁷⁰ Udtalelse af Det teologiske Studenterråd, den 3. maj 1971 [HVA]

¹⁷¹ Udtalelse af Det teologiske Studenterråd, den 3. maj 1971 [HVA]

¹⁷² AKTIONENS RESULTATER, af Studenterfronten, maj 1971 [HVA]

*overholde den forpligtelse, Fronten har påtaget sig ved at få 52 % af stemmerne ved fællesrådsvalget. Vi vil gerne informere, men vi vil også gerne diskutere alternativer..."*¹⁷³ Meget tyder altså på, at styrelsen er ikke længere er sikker på en stadig voksende opbakning til sin politik, og det efterfølgende forløb viser også, at usikkerhed og uenighed begynder at sprede sig.

6.4 April 1971 til marts 1972: De faglige studerende i offensiven

Efter rektorvalgsaktionen påstår der en ny fraktion i studenterpolitikken i Aarhus, som er dannet af utilfredse studenterfagrådsaktive, og den kommer til at præge studenterpolitikken i de følgende år. Særligt fronten bliver nødt til at forholde sig til. Kilderne til dette kommer særligt fra Holger Villadsens arkiv. Han var aktiv i den nye liste, der ellers ikke omtales meget i det øvrige kildemateriale.

6.4.1 Liste S – Faglige Fællesliste

Holger Villadsen indtog en ledende stilling i liste S – Faglig Fællesliste, og næsten alt det materiale om listen, der er undersøgt, kommer fra Villadsens samling. Det kan skyldes, at S'erne ikke har lavet ret meget, og generelt er de også blevet overset af historien. Jeg vil imidlertid vise, at de har haft en stor betydning for rådets fremtid i 1971-73. S'erne etablerede aldrig en permanent studenterforening ligesom G'erne, og de var mest aktive som organisation omkring studenterrådsvalgene. Mellem valgene lagde de alt deres arbejde i Studenterrådets forskellige organer. Det kan være derfor, at de ikke har efterladt samme mængde af kildemateriale.

Arbejdet med listen begyndte i februar 1971 – en måned før studenterrådsvalget og to måneder før rektorvalgsaktionen. Ikke meget materiale har overlevet fra denne helt tidlige periode for liste S; men Villadsen kaster lys over projektet ved et møde i Teolrådet den 23. marts, hvor han opfordrer medlemmerne til at stemme S. Han fortæller, at listen er grundlagt, fordi forhandlingerne med konsistorium er blevet ført dårligt af den siddende Q-styrelse. Der er brug for et opgør med konfrontationslinjen. Studenterrådet må protestere og forhandle på en mere intelligent måde.¹⁷⁴ Listens valgprogram fra 1971 er også bevaret. Dette begynder med at slå fast, at listen stiller op til studenterrådsvalget: *"På et krav om en løsning af den nuværende konfrontationssituation..."*

¹⁷³ VALG AF REKTOR? – REKTORVALG?, af Studenterfronten, 1971 [HVA]

¹⁷⁴ Indlæg ved Holger Villadsen for liste S ved teologisk studenterrådsmøde, den 23. marts 1971 [HVA]

Studenterrådet skal holdes samlet mod de øjeblikkelige splittelsestendenser for at arbejde med virkeliggørelsen af de reformer af uddannelsessystemet, som studenterbevægelsen har udviklet i de senere år, kan føres videre." ¹⁷⁵ S'erne foreslår et kompromis, hvor der udskrives nyvalg til fællesrådet og studenterpladserne i konsistorium, og de to valg sammenkøres på den måde, som T-styrelsen foreslog året før. Ultimativt kræver liste S også den fulde integration. *"Fællesrådet og styrelsen må virke som koordinerende organer for de faglige råds indsats... Fællesrådet må endvidere være forum for generelle studenterpolitiske debatter indtil den fulde integration er indført og studenter- og lærerorganer kan sammenlægges."* ¹⁷⁶ S'erne repræsenterer altså en gruppe, der opretholder studenteroprørets oprindelige mål om fuld integration. De følger ikke fagforeningslinjen og ønsker rådsafgiften decentraliseret, så det er studenterfagrådene, der modtager pengene og i fællesskab bevilger til fællesrådet. ¹⁷⁷ Men de genbruger det kompromisforslag, som T-styrelsen foreslog i sommeren 1970. I deres valgmateriale står der, at listen er dannet på initiativ af medlemmer af et flertal af de faglige råd; ¹⁷⁸ men hvis man sammenligner listen med kandidatlisterne for de tidligere studenterrådvalg, vil man også finde mange gengangere fra liste T, herunder Åge Troels Dragsted, Bo Smith, Niels Westergaard-Nielsen og Sverre Barfoed.

Et af listens første tiltag var at oprette et sonderingsudvalg, der skulle undersøge listens politiske muligheder efter studenterrådvalget. De holdte møde med Mihail Larsen 28. marts, hvor Larsen gjorde det klart, at Q'erne ikke ville indgå i flere koalitioner. Ifølge sonderingsudvalgets redegørelse, var Q'erne helt afvisende over for enhver drøftelse med andre lister og regnede også med at få absolut flertal i fællesrådet efter valget. Liste S kunne få lov at støtte Studenterfronten eller lade være. Herefter formulerede S'erne nogle krav, hvis opfyldelse var betingelse for listens støtte til en fremtidig Q-styrelse. Det vigtigste af disse var, at fronten omgående skulle nedsætte et decentraliseringsudvalg med repræsentanter fra universitetsudvalget og listerne. Udvalget skulle drøfte de fremtidige forhold mellem Studenterrådets forskellige organer. ¹⁷⁹ Disse krav blev alligevel vedkommende efter studenterrådvalget den 24.-25. marts. Stemmeprocenten var på sit højeste, og fronten får tilslutning af over 50 % af vælgere; men den har mistet opbakningen fra fem

¹⁷⁵ Program for den faglige fællesliste, af Liste S, s. 1, 1971 [HVA]

¹⁷⁶ Program for den faglige fællesliste, af Liste S, s. 3, 1971 [HVA]

¹⁷⁷ Program for den faglige fællesliste, af Liste S, s. 2, 1971 [HVA]

¹⁷⁸ Flyveblad "S FAGLIGE FÆLLES LISTE", af liste S, 1970 [HVA]

¹⁷⁹ Redegørelse fra sonderingsudvalget, af Faglig Fællesliste, 1971 [HVA]

af de ni studenterfagråd. Derfor kan den ikke danne styrelse den 1. april, da det konstituerende møde begynder. De blev nødt til at suspendere mødet hen over weekenden, hvor der blev forhandlet mellem Q, S og studenterfagrådene. Efter noget besvær sluttede mødet med, at Q dannede styrelse med støtte fra liste S.¹⁸⁰ C.C. Møller er ny formand og Studenterfronten kan fortsætte sin boykot af valgene til universitetets styrende organer.

Under valget bliver S'erne kritiseret for ikke at have et større politisk projekt; men blot at ville kompromisere for dets egen skyld.¹⁸¹ De begynder derfor en lang proces, der skal resultere i et principprogram et år senere. I mellemtiden bliver listen mere selvsikker og aktiv. Det fremgår klart af deres stilling til universitetsvalget det efterfølgende efterår. I anledning af et besøg ved Aarhus Universitet den 5. november lovede den nye undervisningsminister Knud Heinesen (S), at han ville ændre paragraf 11, så studenterrådene igen er med i loven.¹⁸² Problemet var, at man ikke ville kunne nå at vedtage et sådant lovforslag, før de studerende igen stod over for et valg til de styrende organer i december. Her ønskede liste S og den ledende gruppe i Studenterrådet ved Københavns Universitet at få valgreglerne ændret, så man kunne sammenkæde studenterråds- og universitetsvalgene. Efter et forløb hvor rektor og studenterrådet i København forsøgte at forhandle med ministeren, valgte Heinesen alligevel at udskrive valg med de gamle regler.¹⁸³ Liste S vælger derfor at boykotte valget til konsistorium; men lader det være op til studenterfagrådene selv at bestemme, om det er i overensstemmelse med deres faglige interesse, at stille op til fakultetsråd og studienævn.¹⁸⁴ Herefter sætter listen en stor aktion i gang for at sabotere valget til konsistorium, der overgår Studenterfrontens i opfindsomhed og effekt. De udnytter et hul i valgreglerne, der gør det muligt at stille op og være stillere på så mange lister, man har lyst til. Derfor opstiller S'erne 1986 gyldige enkeltmandslistor til valget, som formelt set er uafhængige, da liste S boykotter valget. Det tager derfor et enormt stykke papirarbejde at gennemføre valget, der må udskydes fra den 7. til den 15. december, og behandlingstiden må forlænges til d. 31.¹⁸⁵ Efter dette valg bliver der ikke længere sendt stemmesedler ud med posten. I stedet indføres der urnevalg.

¹⁸⁰ Referat af konstituerende fællesrådsmøde, den 1. og 4. april [VJA]

¹⁸¹ Oplæg til diskussion af styrelseslovspolitikken på S-møde, af Bo Smith, den 28. april 1971 [HVA]

¹⁸² Brev til medlemmerne af liste S, fra Bo Smith m.fl., den 5. november 1971 [HVA]

¹⁸³ Brev til Rektor for Københavns Universitet, fra undervisningsministeriet, den 22. november 1971 [MSA]

¹⁸⁴ *Valgene til konsistorium og fakultets- og fagråd*, af liste S, den 25. november 1971 [MSA]

¹⁸⁵ *Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om valg af studenterrepræsentanter ved Aarhus Universitet*, Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 511 af den 3. december 1971 [MSA]

Principprogrammet for liste S ligger færdigt den 23. februar 1972 lige inden det næste studenterrådvalg. Nu har listen påtaget sig et større politisk projekt. Liste S er nu "*ET VÅBEN I KAMPEN FOR SOCIALISME*".¹⁸⁶ Målet for arbejdet er at omforme universitetet, så det kan bruges i kampen for socialisme. Der følger en analyse af, hvordan universitetet leverer produkter til det kapitalistiske samfund i form af erhvervsrelevant forskning, borgerlig ideologi og veluddannet arbejdskraft. For at bekæmpe dette vil listen arbejde for at få politisk kontrol med dem, der sidder i de styrende organer og "*skaffe lokaler, sekretærhjælp og penge til fagkritikken, for at konfrontere lærerne med for krav...*"¹⁸⁷ De har altså overtaget mange af de synspunkter, som Studenterfronten står for; og det er tænkeligt, at har været en udveksling af holdninger og medlemmer i takt med, at Studenterfronten vender sine aktiviteter indad.

6.4.2 Studenterfrontens afvikling af parlamentariske aktiviteter

Efter rektorvalgsaktionen begynder man så småt på en længere organisatorisk diskussion i Studenterfronten, der varer ind til begyndelsen af 1973. Den kommer til at omhandle bl.a.: Frontens holdninger til parlamentarisme, styrelsesloven og rådsarbejdet; forholdet mellem fronten og partierne; forsøget på at danne en "universitetsfront" sammen med undervisere; forholdet mellem det centrale og lokale arbejde; og forholdet mellem ekstern og intern fagkritik. Det er også i denne periode, at bevægelsen begynder at dele sig i forskellige projekter. Malerrapporten udgives og frontmedlemmer er involveret i at oprette et kollektiv i Æskefabrikken i Anholtsgade. Et andet projekt er den interne fagkritik med kapitallogikken i spidsen, som Ekman og Jensen skriver om. Kapitallæsningen begynder i efteråret 1971.¹⁸⁸ Jeg er imidlertid mere interesseret i fronten planer for studenterrådet.

Ved en gennemgang af mødereferaterne fra efteråret 1971 står det klart, at aktivitetsniveau falder. Allerede i indkaldelsen til det andet møde fremgår det, at folk på sidste møde havde "*knurret*" meget over bl.a. styrelsesloven.¹⁸⁹ I referatet fremgår det, at folk var uoplagte og uforberedte til mødet, og der foregår ingen diskussion.¹⁹⁰ I indkaldelsen til det tredje møde klages der over den ringe tilslutning og problemerne erkendes tydeligt. Er tales om "*kraftige opløsningstendenser og*

¹⁸⁶ Principprogram for liste S, s. 1, af Liste S, 1972 [HVA]

¹⁸⁷ Principprogram for liste S, s. 4, af Liste S, 1972 [HVA]

¹⁸⁸ Papirer til kapitallæsning efterår 1971 [MLA]

¹⁸⁹ Indkaldelse til frontmøde den 15. august, 1971 s. 1 [VJA]

¹⁹⁰ Referat af frontmøde den 15. august, 1971 s. 1 [VJA]

desillusionering af fronten".¹⁹¹ Problemerne fortsætter hen over efteråret, hvor fronten begynder at afvikle de parlamentariske aktivitet, der trækker arbejdskraft væk fra de fagkritiske. For at bevare kontrollen med Studenterrådet indleder de en diskussion om "decentralisering" i Studenterrådet. De vil reducere de politiske listers indflydelse ved at ændre statutterne, så de har færre mandater i Fællesrådet i forhold til de faglige råd (fronten har "kontrol" med mange af fagrådene).

I de undersøgte kilder findes der en mødeinvitation til den 17. januar 1972, som Stig Albinus fra Q-styrelsen sender til medlemmerne af liste S. På dette møde vil styrelsen gerne diskutere rådets funktion fremover med henblik på at udforme en konkret strategi sammen med liste S. Albinus går så langt som at sammenstille fronten og liste S som "*den kritiske bevidste del*" af studenterrådet.¹⁹² Hvis man sammenligner dette med den indstilling, som Mihail Larsen gav udtryk for et år forinden, så er det klart, at frontens holdning til S'erne har ændret sig meget. Dette skyldes både, at S'erne har haft succes og defineret sig som socialistisk; men det skyldes også, at begge lister er ved at ændre syn på Studenterrådet. Det fremgår af brevet: "*Af flere diskussioner, som styrelsen igennem det forløbne halve år har haft med medlemmer fra liste S – det være sig i Fællesrådssammenhænge eller udvalgsditto – er det med stor tydelighed fremgået, at såvel Fronten som Den Faglige Fællesliste forstod, at Studenterrådet befandt sig i en overgangssituation, hvor det ville være nødvendigt at omdefinere en hel række af rådets funktioner og mål.*" Fronten forsøger at koordinere arbejdet i Studenterrådet med S'erne. I sidste ende bakker liste S ud af disse forhandlinger. Den 15. marts til den 16. marts: Studenterrådvalg: På baggrund af de organisatoriske diskussioner i Studenterfronten vælger den ikke at genopstille til studenterrådvalget den 15. og 16. marts. Liste S danner en formel styrelse, men overlader den daglige ledelse til et "arbejdsudvalg" under universitetsrådet (som består af fagrådsrepræsentanter). Stemmeprocenter falder fra 50 % til 19 %.

6.5 Marts 1972 til 1973: Parlamentet afvikles

6.5.1 Moderate Students opgiver Studenterrådet

¹⁹¹ Indkaldelse til frontmøde den 22. august, 1971 s. 1 [VJA]

¹⁹² Mødeinvitation til medlemmerne af list S, af Stig Albinus, den 17. januar 1972

Mens Studenterfronten så valget i efteråret 1970 som et vendepunkt, så satsede MS alt på, at de ville kunne danne styrelse efter valget i foråret 1972. Selv om liste G vinder 14 ud af fællesrådets 30 direkte valgte mandater, så lykkedes det ikke. Årsagen er tilsyneladende, at G'erne ikke kunne blive enige med Venstres liste P om en styrelseserklæring.¹⁹³ Det efterfølgende forløb kan belyses af en serie af breve fra Lars Svenning Andersen, der er formand for MS, til liste G's medlemmer af fællesrådet. I det første kan man læse, at MS endeligt har opgivet Studenterrådet: *"Efter det kedelige udfald af sidste fællesrådsmøde, diskuterede vi hvilke muligheder, der nu var for listen. Der synes først og fremmest at være to muligheder: Enten skulle vi køre hårdt på fællesrådet, og bede om indkaldelse ret tit i et forsøg på at køre rådet træt, eller også skulle vi starte et "alternativt" studenterråd. Det resultat vi er nået til blev, at vi gjorde begge dele."*¹⁹⁴ På den ene side vil de forsøge at køre rådet træt. Det gør de ved konstant at kræve fællesrådet indkaldt og afkræve svar i en masse komplicerede sager, som styrelsen ikke har sat sig ind i. På den anden side vil de opbygge et alternativt Studenterrådet.

Allerede efter det første fællesrådsmøde efter det konstituerende løber ledelsen ind i problemer med baglandet. Det fremgår af det næste brev: *"Det har været et generelt tegn, at man i vores gruppe har været utilfredse med den måde, vi kørte det [fællesrådsmødet] på. Det virker naturligvis også som om, at det er os, der bruger alle de beskidte tricks, vi beskylder de andre for. Vi mener imidlertid, at det vi gjorde var ok ud fra den strategi, som vi brugte, men ikke fik diskuteret med gruppen."*¹⁹⁵ Jeg har desværre ikke kunne finde nogle dokumenter fra medlemmernes synspunkt, der kan belyse denne utilfredshed. Det kan undre, at MS vælger at sabotere studenterrådet nu, hvor det ikke længere er fronten der danner styrelse. MS' taktik bliver retfærdiggjort ud fra "det historisk aspekt". G'erne har følt sig holdt for nar i flere år, og de andre i fællesrådet har ikke længere respekt for deres argumenter. Derfor måtte de bruge andre taktikker så som at sabotere Studenterrådets arbejde. Så skulle det nok gå op for rådets andre medlemmer, at de har været nogle "idioter". Formanden har det indtryk, at taktikken virkede og slutter brevet af med at fastholde, at man bør fortsætte taktikken med at køre Studenterrådet træt et eller to møder endnu. Så skulle de andre i rådet være til at snakke med.¹⁹⁶ I begyndelsen af maj sender Lars

¹⁹³ Indkaldelse til medlemsmøde i Moderate Studenter, den 12. april [MSA]

¹⁹⁴ Brev til liste G's medlemmer af fællesrådet, fra Kurt Israelsen og Lars Svenning Andersen, den 11. april, 1972 [MSA]

¹⁹⁵ Brev til liste G's medlemmer af fællesrådet, fra Lars Svenning Andersen, den 21. april, 1972 [MSA]

¹⁹⁶ Brev til liste G's medlemmer af fællesrådet, fra Lars Svenning Andersen, den 21. april, 1972 [MSA]

Svenning Andersen endnu et brev, hvor taktikken retfærdiggøres: "*Tilsyneladende har vores hårde fremfærd på det sidste fællesrådsmøde allerede virket, idet vi blev inviteret til møde med arbejdsgruppen... vi enedes om et fast ugentligt møde mellem os, i et forsøg på at koordinere vores synspunkter bedre.*"¹⁹⁷ På trods af, at S'erne tilsyneladende viser dem denne velvillighed, så står der længere nede i brevet, hvad G'erne i virkeligheden har tænkt sig. Her laves der strategi over, hvor mange mandater i fællesrådet G'erne pålideligt kan regne med i tilfælde af, at de skulle have "lyst" til at vælte styrelsen. Samtidig understreges det, at S'ernes skal holdes til ilden og have det ubehageligt.¹⁹⁸ Her er med andre ord ikke tegn på, at ledelsen i Moderate Studenter ønsker at få Studenterrådet til at virke. Ud en medlemsudsendelser, hvor der gøres rede for arbejdet i fællesrådet, lader det til, at MS' ledelse fortsætter deres taktik over for fællesrådet helt ind til studenterrådvalget den 22. og 23. november.¹⁹⁹

6.5.2 Studenterfrontens reorganisering

I Viggo Jonassen samling, findes der en tekst med titlen "*Hvordan kommer vi videre, kammerater?*" er som sagt skrevet af Stig Albinus, som var en ledende figur i fronten ind til slut-1972 og medlem af Studenterfrontens daglige ledelse, Arbejdsudvalget (AU). Teksten består af en kort analyse af arbejdet i fronten siden nederlaget i kampen mod styrelsesloven i juni 1970, efterfulgt af et oplæg til, hvad fronten kan gøre for at komme videre. Teksten har været brugt som oplæg til diskussion på et frontmøde den 12. oktober 1972.²⁰⁰ Det er sikkert at antage, at de holdninger, som findes i denne tekst, er holdninger, som deles af AU; men det fremgår i begyndelsen af Albinus' tekst, at andre måske ikke er enige i hans synspunkter. Det bør dog nævnes, at der i indkaldelsen fremgår, at Albinus udtræder af AU i forbindelse med mødet; men dette skyldes formentlig andre årsager. Det nævnes nemlig også i indkaldelsen, at et antal "trofaste kæmpere" trækker sig, og at der er mangel på arbejdskraft.²⁰¹

Albinus har for det første en meget kritisk vurdering af, hvordan det går for fronten. Den har kun 10-20 rigtige aktive, og der er for stor afstand til frontens 250 mere eller mindre inaktive medlemmer. Fronten er også ude af stand til at koordinere disse medlemmers arbejde. Samtidig er

¹⁹⁷ Brev til liste G's medlemmer af fællesrådet, fra Lars Svenning Andersen, den 10. maj, 1972 [MSA]

¹⁹⁸ Brev til liste G's medlemmer af fællesrådet, fra Lars Svenning Andersen, den 10. maj, 1972 [MSA]

¹⁹⁹ Udsendelse til medlemmerne af liste G, den 22. september, 1972 [MSA]

²⁰⁰ Indkaldelse til frontmøde d. 12/10, 1972 s. 1 [MLA]

²⁰¹ Indkaldelse til frontmøde d. 12/10, 1972 s. 1 [MLA]

der for mange af de socialistiske studerende, som forlader fronten og slutter sig til partierne. Albinus mener, at problemet var til stede fra starten. Fronten begyndte som en fraktion af forskellige socialistiske tendenser i Studenterrådet, men siden fronten trak sig fra rådet i april 1972, så mener Albinus ikke, at den har haft en eksistensberettigelse. Albinus skriver, at mange af frontfolkene efterhånden har erkendt dette, og derfor har man forsøgt at omdanne organisationen til en selvstændig partilignende organisation med et socialistisk program. Dette programarbejde strandede imidlertid. Albinus mener, at dette er forbundet med en diskussion mellem VS'erne og DKP'erne i fronten. De var uenige om, hvorvidt DKP er det sande revolutionære parti. Denne diskussion er interessant for fronten, fordi den tydeliggør begrænsningerne i Studenterfrontens organisering. Fronten har ingen kontakt til arbejderklassen og kan derfor aldrig være et revolutionært parti.²⁰²

Det mest interessante er i teksten er, at Albinus vil have i et aktionsprogram for fronten, og: *"Dette aktionsprogram må og skal omfatte alle aspekter af studenter og uddannelsespolitikken, såvel fagkritik, videnskabsteori, uddannelsesøkonomi, forskningspolitik, institutpolitik, ansættelsesstrategi, eksamenspolitik, studenterrådspolitik, konsistoriepolitik osv. Det er vigtigt at man opgiver ikke-indblandingspolitikken overfor studenterråd, fakultetsråd og konsistorium... fordi en studenterorganisation – hvis den vil være en aktiv faktor i studenternes bevidsthed – må føre aktiv politik på alle studenterpolitikens områder."*²⁰³ Målsætningen om klassekamp og socialisme er den samme; men strategien er radikalt anderledes end den, som findes i Styrelsens programerklæring fra 1970. Studenterfronten vil nu engagere sig i studenterrådet og studenterpolitikken igen for ikke at tabe det terræn, de har vundet siden 1968; men de regner ikke længere med, at fronten vil kunne dominere et studenterparlament. I stedet overtager fronten hele fagforeningslinjen og søger støtte hos de studenterfagråd, som de skubbede fra sig i 1971. Denne støtte opnår de ved at alliere sig til S'erne, der er trætte af at sidde i fællesrådet med G'erne.

6.5.3 Liste R og afviklingen af studenterparlamentet

Mod studenterrådsvalget i november er der således to forhold, der falder sammen. Studenterfronten vil deltage i studenterpolitikken igen, og det så går dårligt for liste S i styrelsen, at

²⁰² Albinus, s. 1-2 [VJA]

²⁰³ Albinus, s. 3 [VJA]

den ikke genopstiller til det ordinære studenterrådvalg i den 21. og 22. november 1972. Det åbner op for, at studenterfagrådene og friske kræfter træde til. Der en ny liste op, der hedder liste R-Faglig Fællesfront. Som navnet hentyder til, så består denne gruppe af mange tidligere frontmedlemmer og S-folk. De stiller op med ét formål: At gennemføre en valgreform, der afskaffer listesystemet. Med denne politik får de medlemmerne af de fleste studenterfagråd til at stille op for sig, og listen har således 199 kandidater. Samtidig stiller liste R op til konsistorium. I listens bidrag til universitetets valgavis, skrider de: "*Studenterrådet stiller denne gang op til konsistorium. At det sker under listebetegnelsen R – Faglig Fælles Front – skyldes alene valgtekniske grunde.*"²⁰⁴ Her sætter listen lighedstegn mellem sig selv og Studenterrådet. De opstiller heller ikke på én liste; men på 20 forskellige lister med 156 kandidater i alt. lister er baseret på studenterfagrådene og forskellige mindre faggrupper, og de indgår ét valgforbund, der sikrer, at der en faglig spredning mellem dem, der kommer ind i konsistorium.

Liste R forklarer Studenterrådets ændrede politisk i forhold til konsistoriet med, at en fortsat boykot i bedste fald ingen indflydelse vil få på styrelseslovsrevisionen. Rådet stiller derfor op for at beskytte de fagkritiske aktiviteter og sikre at studenterfagrådene og studienævnene fortsat kan varetage de studerendes interesser på de mest vitale områder.²⁰⁵ Det markerer det endelige brud med Moderate Studenter, der lancerer deres eget studenterrådsprojekt i 1974, som de kalder "*Fællesorganisationen af Studerende ved Århus Universitet*".²⁰⁶ Denne organisation skal bygge på et listesystem og have et parlament; men det bliver aldrig en succes igen.

7 Afslutning

7.1 Forløbet beskrevet med begreber fra historisk institutionalisme

Det parlamentariske system, som bliver indført efter studenteroprøret ændrer på studenterrådets institutionelle betydning. Den nye situation med regering og opposition betyder, at studenterpolitikerne i Aarhus ikke søger konsensus i rådet; men fører deres uenigheder ud i den offentlige debat for at profilere de fløjpolitiske lister. Det splitter rådet; men skaber grundlag for en

²⁰⁴ Liste R: Studenterrådet, af liste R, den 30. november 1972

²⁰⁵ Liste R: Studenterrådet, af liste R, den 30. november 1972

²⁰⁶ Referat af møde i Moderate Studenter, den 8. maj, 1974

bedre organisering omkring permanente lister. Dette fremhæves også af Ekman og Jensen²⁰⁷ Jeg vil også fremhæve nogle andre effekter af konstruktionen. For det første har Q-T-koalitionen bidraget til en radikaliserings til højre og til venstre for koalitionen, samt internt i selve Studenterfronten. Det må ikke overbetones, da der er mange årsager til, at Studenterfronten udvikler sig i marxistisk retning, som ikke er taget med i analysen; men Q-T-samarbejdet og forhandlingslinjen har klart skabt en desillusionering omkring parlamentarisk arbejde blandt de fagkritiske og aktivistiske grupper i Studenterfronten. Frontens højrefløj bliver derimod utilfredse med det, de betragter som politiseringen af fællesrådsarbejdet, og afbryder samarbejdet med fronten.

Den borgerlige opposition sygner hen i 1969-70. Det skyldes, at de ikke får den nødvendige opbakning ved studenterrådsvalgene. I stedet for at acceptere den parlamentariske struktur, og udvikle en strategi, der er tilpasset den nye institutionelle struktur, så begynder de at kritisere og omgå den ved at føre deres egne styrelseslovsforhandlinger. På denne måde lader ikke deres præferencer begrænse af studenterrådets nye struktur, og det kan være en årsag til, at de gradvist opgiver kravene om fuld integration og 50 % medbestemmelse, der stammer fra det første studenteroprør, til fordel for holdninger, der mere stemmer over ens med undervisernes og ministerens. Med andre ord, så lefler de ikke for stemmer, og det er måske derfor, at de taber valgene.

Den næste nøglebegivenhed er vedtagelsen af styrelsesloven. Dette ændrer studenterrådsstruktur på den måde, at den ikke længere er den anerkendte repræsentation for de studerende. T'erne holder fast ved fagforeningslinjen og ændrer straks strategi således, at de forsøger at genvinde denne status via kompromisvillighed for forhandlinger. Studenterfronten derimod, vælger ikke at tilpasse deres strategi. De fortsætter med strategien med 50 %-kravet som målsætning og boykotter universitetsvalgene. I denne teoretiske kontekst kan man beskrive Studenterfronten som en "gammel" aktør, der ikke har tilpasset sine præferencer til den nye institutionelle indretning. Mens strategien på kort sigt virker i forhold til at vinde valgene, så tager den ikke hensyn til forskydningen i magtbalancen. Studenterrådets forhandlingsposition er svækket, fordi konsistorium nu kun behøver at tage hensyn til de studerende, der er valgt ind i de styrende organer. På langt sigt svækker frontens strategi chancerne for at opnå målet om 50 % medbestemmelse og efter

²⁰⁷ Ekman og Jensen (2001), s. 459-460

rektorvalgsaktionen, må studenterfronten også erkende, at det parlamentariske system har slået fejl. Herefter er der mange frontfolk, som mister interessen for studenterpolitik. Med deres tilbagetrækning fra studenterrådet holder teorien op med at kunne forklare deres præferencer ud fra studenterrådets institutionelle struktur.

På dette tidspunkt begynder de studenterfaglige råd at rejse protester. De samler sig omkring nogle gamle liste T-folk, og danner liste S. I udgangspunktet er liste S en yderst pragmatisk liste, hvis vigtigste målsætning er at løse konflikten mellem studenterrådet og konsistorium. For at gøre dette overtager den nogle af liste T's sandpunkter, der tager hensyn til de nye magtforhold; men ikke de dele af fagforeningslinjen – herunder rådsafgiften, som Studenterfronten nu står for. Liste S bliver imidlertid påvirket af det samarbejde med fronten, de opnår i fællesrådet. Listen trækkes i retning af fagforeningslinjen og vælger også at boykotte valget til de styrende organer. Dette har ikke hjulpet deres sag i forhold til ministeren, der i sidste ende vælger at bryde sine løfter til listen; men det har bragt fronten og liste S tættere i alliance.

Da de borgerlige vælger at indtræde i de styrende organer, er de allerede ude af studenterrådets kontrol. Det har også den effekt på deres præferenceformation, at de ikke længere interessere sig for, om rådet fungerer. De opnår økonomiske midler andre steder fra, og nedjusterer deres målsætninger om medbestemmelse i sådan en grad, at den passer til de borgerliges svækkede magtposition. Deres målsætning handler først og fremmest om at bevare de indirekte, proportionelle valg, så de ikke mister deres taburetter i konsistorium. G'ernes manglende interesse for rådsarbejdet understreges også af deres opførsel efter, at de ikke får dannet styrelse i marts 1972. I efteråret 1972 er Studenterfronten ved at afslutte sin reorganisering. Den har nu opgivet 50 %-kravet og vil nu blot bevare det vundne. Dette skifte kan ikke forklares ud fra teorien, men hænger sammen med de erfaringer, fronten gjorde sig under sin reorganisering. Dette betyder, at fronten overtager hele fagforeningslinjen som strategi, fordi det er denne, der har den største vægt i forhold til konsistorium, studenterfagrådene og studenterne. Heldigvis ønsker de at indtræde på et tidspunkt, hvor S'erne gerne vil ud af styrelsen. Den nye liste R koalition, som består af tidligere Q- og S-folk samt de faglige råd stiller op på et program, der opretholder fagforeningslinjen, og genetablerer studenterrådet som en faglig organisation via en ny valgreform. Denne reform repræsenterer den tredje og sidste nøglebegivenhed, hvor liste R etablerer den politiske situation i

konsistorium og den institutionelle struktur i studenterrådet, der varer helt ind til MS' nedlæggelse i 1999.

7.2 Konklusion og perspektivering

I denne afhandling har jeg undersøgt en ny side af 68. Jeg har analyseret udviklingen inden for Studenteroprøret ved Aarhus Universitet med det formål, at bidrage til forståelse af studenteroprørene. Forløbet i Aarhus er unikt på den måde, at studenterrådet omdannes til et studenterparlament i 1968. Dette fungerer imidlertid ikke til at kanalisere oprørets krav til politikerne, men bidrager til at radikalisere de oprørere, som står uden for parlamentets regerende flertal. Højrefløjen reagerer med resignation og undergravende aktiviteter; mens venstrefløjen øger deres udenomsparlamentariske aktiviteter. Mens højrefløjen opgiver idealet om fuld integration i forbindelse med, at de tilpasser deres mål til arbejdet i konsistorium, så opgiver fronten denne målsætning efter rektorvalgsaktionen og majoriseringen af parlamentet har slået fejl. Allerede i 1970 var fronten begyndt at argumentere for bl.a. obligatoriske afgifter og enhedsrepræsentation; men det er først efter genindtrædelsen i studenterrådet sammen med de faglige studerende, at fagforeningslinjen bliver fulgt igen, dog med meget mindre vægt, da studenterrådet ikke længere er de studerende enhedsorganisation.

I forhold til Ekman og Jensens skildring af forløbet ved Aarhus Universitet, så skal min afhandling betragtes som et supplement og en nuancering af deres fortælling. Deres interesse for det videnskabsteoretiske indhold af studenteroprøret medfører, at de har indsnævret deres undersøgelse af udviklingen ved Aarhus Universitet efter april 1971 til en analyse af kapitallogikken. Ved at inddrage nyt kildemateriale og anvende en anden teoretisk tilgang mener jeg at have vist, at de faglige studenter i liste S har haft en stor betydning for frontens mål og handlinger i forhold til studenterrådet. Der er nemlig ikke tale om, at Studenterfronten kontrollerer rådet alene. De stiller ikke op igen under deres eget navn efter marts 1971, hvor de mister studenterfagrådernes tillid, og det er ikke sikkert, at fronten havde fået den samme vælgeropbakning, hvis de havde. De borgerlige studerende bliver sjældent beskrevet i den litteratur om 68 – heller ikke i Ekman og Jensens fortælling. I nyere skildringer, der tager udgangspunkt i forfaldshistorien, ses de borgerlige hyppigst som ofre for marxistisk meningsterror eller helte, der tør at gå mod strømmen. Jeg mener at have fundet frem til, at marginalisering i rådet også hænger sammen med deres egen strategi, som ikke

var tilpasset parlamentets spilleregler. At de vælger at bryde fællesrådets boykot og vælger at sabotere S-styrelsens arbejde er udtryk for, at de borgerlige heller ikke lever op til de demokratiske idealer, som studenterparlamentet var bygget på.

Ud fra min undersøgelse kan man ikke sige meget til de to overordnede fortællinger om 68. Det er ikke på det niveau, at jeg har arbejdet; men man kan dog konkludere, at både frontfolkene og de borgerlige studenter var som unge mænd er flest. De ville bestemme. Begge parter havde kæmpet for studenterparlamentet i den tro, at de selv ville få meget ud af strukturen, og da det ikke viste sig at lykkes, skiftede de strategi i hver sin retning. De borgerlige opgav parlamentet; mens fronten og de faglige igen omdannede det til en fagligt baseret organisation. Den længstvarende effekt, som man kan identificere ud fra min afhandling, er derfor den stiafhængighed, som valgreformen i 1973 skabte. Opdelingen mellem Moderate Studerende og Studenterrådet blev en fast del af studenterpolitikken ved universitetet ind til 90'erne, hvor antallet af studenterrepræsentanter i konsistorium blev reduceret. Da Moderate Studenter mistede sin sidste post i konsistorium, mistede organisationen også sin betydning og blev nedlagt i 1999. De ideologiske forskelle er blevet så små, at studenterrådet nu kan vinde universitetsvalgene med henvisning til det princip, at rådet er de studerende faglige organisation. Stiafhængigheden er dog stadig intakt, da Konservative Studenter og Frit Forum fortsætter med at udføre Studenterrådet til universitetsvalgene hvert år med kravet om at få indført et studenterparlament.

English Summery

This dissertation deals with institutional and political development within the Student Council at Aarhus University during the student unrests of 1968-1973. The emphasis is on the effects of the institutional structure of the student council upon the strategies and goals of different student factions. While the previous student council leadership followed an ideal inspired by trade unions, various ideological factions supported the change to a parliamentary structure in 1968. This structure had the unintended effect of radicalizing the groups that was left out of the dominant coalition consisting of the previous leadership (list T) and the Student Front (list Q). The Student Front was created as a coalition of political parties, but it was soon taken over by its most radical elements. Having lost the initial power struggle in the student council the right wing faction (list G), later known as Moderate Students, went into decline. When a new law introduced direct elections to the Board of Directors of the university, the Student Council, now controlled by the radical left of the Student Front, chose to boycott these elections for not going far enough. List G chose to run for the board elections anyway. Thus, the right wing faction survived despite being unable win student council elections or co-operate with the other factions of the council.

After having lost at confrontational battle with the Board of Directors, the Student Front had to accept the failure of the parliament to unite the students and force a capitulation from the board and lawmakers in April 1971. A year later the organization withdrew from the council in order to reorganize and reprioritize. But a new faction had emerged (list S). It united various non-party groups and local social councils in order to restore the council's status as a student union. While list G was not committed to supporting and preserving the parliament, the broad coalition of students and members of the Student Front was able remove it through another reform of the Student Council in November 1972. Through it all the Student Council had lost a lot of prestige and now had to content with list G for the university board elections for several decades.

Appendiks 1: Resultater af valg til fællesrådet og konsistorium 1968-73

		F 68	F 69	F okt. 70	K 70	F 71	K 71	F marts 72	F nov. 72	K 72
G	Stemmer Mandater % af stem.	1106 7 26,97	876 6 18,52	699 4 12,5	1295 ? 44,6	679 4 12,6	1183 7 51,6	1002 14 42,7	1187 9 29,4	1650 ? ?
M	Stemmer Mandater % af stem.	- - -	1120 7 23,68	929 5 16,6	- - -	460 3 8,6	- - -	- - -	- - -	- - -
P	Stemmer Mandater % af stem.	- - -	289 2 6,11	184 1 3,8	887 ? 30,6	360 2 6,7	412 2 18,0	309 4 13,2	242 2 6,0	415 0 ?
T	Stemmer Mandater % af stem.	1010 12 24,59	793 5 16,78	638 4 11,4	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -
S	Stemmer Mandater % af stem.	- - -	- - -	- - -	- - -	1037 6 19,3	- - -	821 12 35,0	- - -	- - -
Q	Stemmer Mandater % af stem.	1292 9 31,45	1406 9 29,73	2597 15 46,4	- - -	2737 15 50,8	- - -	- - -	- - -	- - -
R	Stemmer Mandater % af stem.	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	2447 19 60,5	3069 ? ?
Andre	Stemmer Mandater % af stem.	433 2 10,59	80 1 1,69	285 1 5,35	- - -	- - -	358 1 15,6	- - -	- - -	- - -
Blanke /ugyldige	Stemmer % af stem.	267 6,40	165 3,49	256 4,5	719 24,8	106 2,0	339 14,8	215 9,1	166 4,1	? ?
	Stem. Total Stem. %	4108 45,93	4729 ?	5332 47,5	2901 26,93	5379 50,0	2292 18,9	2347 18,9	4042 30,0	? ?

Tabellen viser valgresultaterne fra fællesrådsvalg (F) og konsistorievalg (K) ved Aarhus Universitet i perioden 1968-1972. Tabellen er lavet på baggrund af følgende kilder: Montanus, nr. 14, 2. årgang, 1968; Montanus, nr. 11, 3. årgang, 1969; Montanus, nr. 13, 4. årgang, 1970; Brev til medlemmer af Moderate Studenter og valgudvalget, den 24. november 1972 [MSA]; og bilag til pkt. 2, til møde i Moderate Studenter, den 2. januar 1973 [MSA]

Kilder og litteratur

(Anvendte forkortelser markeret med [I])

Upubliceret kildemateriale

AU Histories arkiv [AUA]

Holger Villadsens privatarkiv [HVA]

Mihail Larsens privatarkiv [MLA]

Moderate Students arkiv [MSA]

Viggo Jonasens privatarkiv [VJA]

Interview med Viggo Jonassen den 14. november 2012

Interview med Niels Ole Finnemann den 3. januar 2013

Interview med Mihail Larsen den 10. januar 2013

Periodika

Berlingske Tidende

Delfinen

Jyllands-Posten

Montanus

Meddelelser fra Århus Universitet

Politikken

Weekendavisen

Artikler og værker

Blüdnikow, Bent (red.): *Opgøret om den Kolde Krig, En samling af nogle af de bedste indlæg fra de seneste års debat i Berlingske Tidende om Den Kolde Krig*; 2003

Bor, Boj: *Studerterbevægelsen – illusion og virkelighed: et forsøg på tematisering af studenterbevægelsen teoretiske og politisk-organisatoriske udvikling*; 1976

Busck, Steen & Henning Poulsen (red.): *Danmarks historie – i grundtræk*; 2002

Bøjler, Kenneth & Christian H. Skov: *I tidens strøm, Studenterkonservatismen i Aarhus 1934-2011*; 2012

Daugård, Bent, Bodil Nørlev & Hans Oluf Schou: *Om Studenterbevægelsen, 1968-1976, En tematiseret gennemgang af den århusianske studenterbevægelses udvikling fra radikal-demokratisk til socialistisk kamp*; i Fagtryk 26, 1976

Ekman Jørgensen, Thomas & Steven L. B. Jensen: *1968 – og det der fulgte*; 2008

Ekman Jørgensen, Thomas & Steven L. B. Jensen: *Studerteroprøret i Danmark 1968. Forudsætninger og Konsekvenser*; 1999 (upubliceret)

- Ekman Jørgensen, Thomas & Steven L. B. Jensen: *Studenteroprøret i Danmark*; s. 435-470, i *Historisk Tidsskrift* 101:2, 2001
- Gundelach, Peter: *Græsrodder er seje! En bog om græsrodsorganisationer i Danmark – deltagere, organisationsformer og modstandere*; 1980
- Grundelach, Peter: *Sociale bevægelser og samfundsændringer, Nye sociale grupperinger og deres organisationsformer ved overgangen til ændrede samfundstyper*; 1988
- Hansen, Bente m.fl.: *Dengang i 60'erne – Billeder fra dengang, tekster fra i dag*; 1978
- Hansen, Mikkel B. & Bjørn K. Sørensen: *Studenterrådet 1932-2007*; 2007
- Hansen, Ole G.: *Studenter i bevægelse 1968-78*; 1978.
- Jensen, John V.: *Studenterspolitisk forår og marxistisk spændetrøje, En analyse af Studenterspolitiseringen og venstredrejning på de danske universiteter*; 2003
- Kurlansky, Mark: *1968, Året der rystede verden*; 2004
- Fagkritisk Front (forening): *Kilder til fagkritikkens historie bd. 1-2: udvalgt til møderække i Fagfronten for dansk, efteråret 1975*; 1975
- Fransen, Peter & Henrik Harnow: *Fra teknisk selskab til studenterspolitisk interesseorganisation, Polyteknisk Forening 1846-1996*; 1996
- Frei, Norbert: *1968 – ungdomsrevolte og global protest*; 2008
- Larsen, Mihail: *Studerterne ved Aarhus Universitet; i Aarhus Universitet 1928-1978; Gustav Albeck (red.), 1978*
- Martinov, Niels: *Ungdomsoprøret i Danmark: et portræt af årene, der rystede musikken, billedkunsten, teatret, litteraturen, filmen og familien*; 2000
- Nielsen, Henrik K.: *Demokrati i bevægelse, Sammenlignende studier i politisk kultur og nye sociale bevægelser i Vesttyskland og Danmark*; 1991
- Nissen, Henrik S.: *Landet blev til by, 1950-1970*; bd. 14 i *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie*; Olaf Olsen (red.), 2005
- Rasmussen, Søren H.: *Sære Alliancer, Politiske bevægelser i efterkrigstidens Danmark*; 1997
- Rasmussen, Søren H. & Poul Villaume: *Et land i forvandling, Danmarks historie 1970-2005*; 2007
- Schou, Hans Oluf: *Om studenterbevægelsen 1968-1976: en tematiseret gennemgang af den århusianske studenterbevægelses udvikling fra radikal-demokratisk til socialistisk kamp*; Aarhus Fagkritisk Front, 1976
- Steinmo, Sven & Kathleen Thelen: *Historical institutionalism in comparative politics*; i *Structuring politics – Historical institutionalism in comparative analysis*; Sven Steinmo, Kathleen Thelen & Frank Longstreth (red.), 1992.
- Thelen, Kathleen: *Historical institutionalism in comparative politics*; i *Annual Review of Political Science*, bd. 2, 1999.
- Togeby, Lise: *Ens og forskellig, Græsrodsdeltagelse i Norden*; 1989
- Villaume, Poul: *Lavvækst og frontdannelser, 1970-1985*; bd. 15 i *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie*; Olaf Olsen (red.), 2005

Warring, Anette: *Around 1968 – Danish Historiography*; s. 353-365, i *Scandinavian Journal of History*, 33:4, 2008

Westberg, Niels: *Livsstykker: fem historier til det nye venstres almanak*; 1979

Kilde til forsidebillede:

Hansen, Inge B.: DTH, *Den Polyteknisk Læreranstalt Danmarks Tekniske Højskole, Polyteknisk undervisning og Forskning I det 20. århundrede, Festskrift ved 150-års jubilæet*; 1979